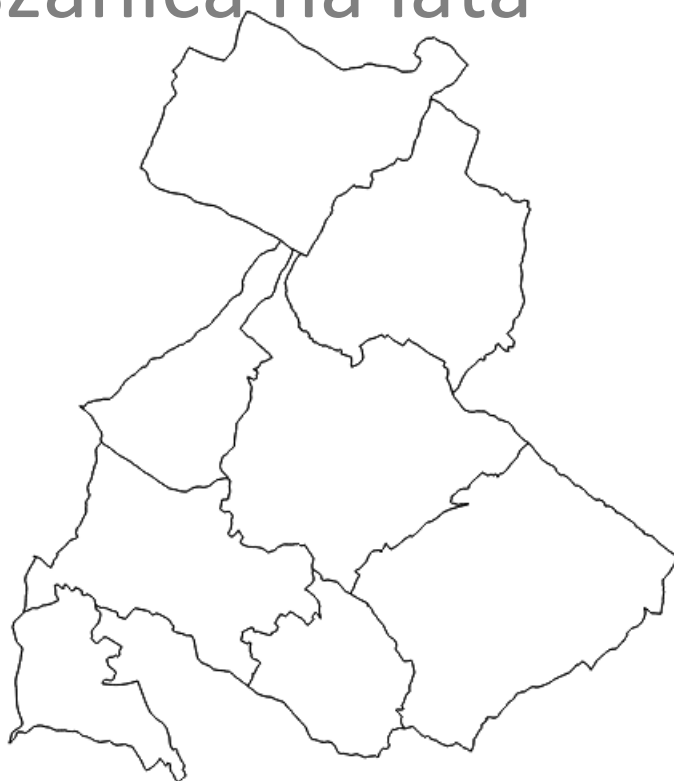

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Olszanica na lata 2017 – 2023

Dokument opracowany przez firmę:

EKO – GEO GLOB Rafał Modrzejewski

Spis treści

1.	Wstęp	4
2.	Powiązanie programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi.....	5
2.1.	Szczebel europejski	5
2.2.	Szczebel krajowy.....	5
2.3.	Szczebel regionalny	9
2.4.	Szczebel lokalny.....	13
3.	Opis obszaru objętego opracowaniem.....	15
3.1.	Zasoby przyrodnicze	16
4.	Diagnoza sytuacji i czynników kryzysowych.....	19
4.1.	Metodologia	19
4.2.	Sfera społeczna – analiza wskaźnikowa	23
4.2.1.	Struktura demograficzna	23
4.2.2.	Pomoc społeczna i mieszkania socjalne	31
4.2.3.	Bezpieczeństwo	38
4.2.4.	Bezrobocie	41
4.2.5.	Edukacja.....	44
4.2.6.	Aktywność społeczna mieszkańców	47
4.3.	Sfera gospodarcza – analiza wskaźnikowa	49
4.4.	Sfera przestrzenno – funkcjonalna – analiza wskaźnikowa.....	53
4.4.1.	Dostęp do kultury, sportu, edukacji i opieki lekarskiej	53
4.4.2.	Dostępność komunikacyjna.....	59
4.4.3.	Zabytki	60
4.5.	Sfera techniczna – analiza wskaźnikowa	62
4.5.1.	Stan techniczny budynków	62
4.5.2.	Azbest	63
4.5.3.	Zaplecze turystyczne	64
4.6.	Sfera środowiskowa	65
5.	Wyznaczenie obszaru zdegradowanego - podsumowanie analizy wskaźnikowej.....	71
5.1.	Sfera społeczna.....	71
5.2.	Sfera gospodarcza	74
5.3.	Sfera techniczna, przestrzenno – funkcjonalna i środowiskowa.....	75
5.4.	Zasięg obszarów zdegradowanych	76
5.5.	Uzasadnienie wyboru obszarów zdegradowanych	77
5.6.	Obszary zdegradowane w badaniu społecznym	79

5.7. Obszary rewitalizacji.....	84
6. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji.....	89
7. Analiza SWOT	91
8. Wizja obszaru i cele rewitalizacji	92
9. Lista projektów rewitalizacyjnych	94
9.1. Projekty główne.....	94
9.2. Projekty uzupełniające	115
10. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi.....	144
11. Indykatywne ramy finansowe projektów rewitalizacyjnych	148
11.1. Plan finansowy LPR.....	150
12. Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji	154
13. System realizacji programu rewitalizacji, monitoring i ewaluacja	159
13.1. Wdrażanie i aktualizacja	159
13.2. Monitoring i ewaluacja.....	164
14. Ocena oddziaływania na środowisko	167
Spis wykresów	169
Spis tabel	170
Spis rysunków.....	172

1. Wstęp

Celem programu rewitalizacji jest pobudzenie aktywności środowisk lokalnych i stymulowanie współpracy na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego oraz przeciwdziałania zjawiskom wykluczenia społecznego na zagrożonych patologiami obszarach. Realizacja programu rewitalizacji ma umożliwić tworzenie warunków lokalowych i infrastrukturalnych do rozwoju przedsiębiorczości, działalności kulturalnej i edukacyjnej. W działaniach tych brane pod uwagę są zagadnienia ochrony stanu środowiska naturalnego i zrównoważony rozwój gospodarczo-społeczny.

Rewitalizacja – to kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób skoordynowany.

Program rewitalizacji powinien w sposób kompleksowy (łączyć sferę społeczną, gospodarczą, infrastrukturalną i środowiskową) i skoordynowany wyprowadzać obszary zdegradowane z zapaści oraz podnieść, jakość życia osób mieszkających i funkcjonujących na nich.

Stan kryzysowy – jest spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w innych sferach.

Obszar zdegradowany – obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Dotyczy to najczęściej obszarów miejskich, ale także wiejskich. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia sytuacji kryzysowej na każdym z podobszarów.

Obszar rewitalizacji - obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, lecz nie może

obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców gminy.

2. Powiązanie programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

Lokalny Plan Rewitalizacji odnosząc się w swych założeniach do zidentyfikowanych problemów mieszkańców na zdegradowanych obszarach gminy, uwzględnia kontekst innych dokumentów strategicznych na szczeblu lokalnym (stanowiąc istotny element całościowej wizji rozwoju jednostki), a także dokumentów regulujących działania w przedmiotowym obszarze na szczeblu subregionalnym, regionalnym, krajowym oraz europejskim. W związku z tym, komplementarność z innymi działaniami oraz priorytetami wpływa na skuteczność i efektywność procesu rewitalizacji.

2.1. Szczebel europejski

Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

Priorytet III. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Ponadto, wpływa na osiągnięcie 3 z 5 celów głównych:

CEL 1 Osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75% wśród kobiet i mężczyzn w wieku 20-64 lata.

CEL 4 Podniesienie poziomu wykształcenia, zwłaszcza poprzez dążenie do zmniejszenia odsetka osób zbyt wcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz poprzez zwiększenie do co najmniej 40% liczby osób w wieku 30-34 lat mających wykształcenie wyższe lub równoważne.

CEL 5 Wspieranie włączenia społecznego, zwłaszcza przez ograniczanie ubóstwa, mające na celu wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego co najmniej 20 mln obywateli.

2.2 Szczebel krajowy

Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju

Obszar Konkurencyjności i innowacyjności gospodarki:

Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna:

Cel 3 Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki;

Kapitał Ludzki:

Cel 6 Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”;

Obszar Równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski: Rozwój regionalny:

Cel 8 Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych;

Obszar Efektywności i sprawności państwa: Kapitał społeczny:

Cel 11 Wzrost społecznego kapitału rozwoju.

Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.

Cel szczegółowy II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony

Kierunki interwencji:

Aktywna polityka prorodzinna

Działania do 2020 r.:

- Dalszy rozwój zróżnicowanych form opieki nad dziećmi (wzrost dostępności i jakości usług opiekuńczych i wczesno-edukacyjnych).
- Ujednolicenie i wzmocnienie systemu wsparcia rodziny, w tym m.in. wsparcie finansowe rodziców z dziećmi w ramach programu Rodzina 500+.
- Przygotowanie i wprowadzenie rozwiązań prawno-organizacyjnych oraz finansowych na rzecz wsparcia psychologicznego, zdrowotnego, społecznego, funkcjonalnego i ekonomicznego rodzin z osobami niepełnosprawnymi.

Działania do 2030 r.:

- Wprowadzenie zmian w organizacji opieki zdrowotnej, prowadzenie szerokiej edukacji zdrowotnej, adaptacja nowych standardów postępowania w opiece specjalistycznej, poprawa zdrowia prokreacyjnego (w tym m.in. poprawy stanu zdrowia w zakresie zidentyfikowanych chorób utrudniających posiadanie potomstwa).

- Przegląd i lepsze dopasowanie systemu wsparcia finansowego (w tym systemu podatkowego) do potrzeb rodzin z dziećmi.
- Wdrażanie i aktualizacja rozwiązań prawno-organizacyjnych oraz finansowych na rzecz wsparcia psychologicznego, zdrowotnego, społecznego, funkcjonalnego i ekonomicznego rodzin z osobami niepełnosprawnymi.

Poprawa dostępności do usług, w tym społecznych i zdrowotnych

Działania do 2020 r.:

- Wsparcie rozwoju (w tym standaryzacja i certyfikacja jakości) usług asystenckich i opiekuńczych, w szczególności w warunkach domowych i pół-stacjonarnych. Włączanie obywateli i podmiotów ekonomii społecznej (w tym organizacji pozarządowych) w realizację usług społecznych na rzecz osób niesamodzielnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- Wsparcie rozwoju społecznej funkcji gospodarstw rolnych, łączącej rolnictwo wielofunkcyjne i usługi o charakterze społecznym (lub zdrowotnym) na poziomie lokalnym, umożliwiające dywersyfikację dochodów rolników połączoną z szerszą ofertą usług socjalnych dla osób starszych i niepełnosprawnych.
- Promocja aktywności zawodowej i społecznej seniorów (wolontariat seniorów, pomoc sąsiedzka).
- Zwiększenie dostępu do taniego mieszkalnictwa (mieszkania na wynajem), poprawa funkcjonowania prywatnego rynku najmu (m.in. poprzez reformę prawa lokatorskiego łączącą ochronę interesów osób prywatnych i firm oferujących mieszkania na wynajem), rozwój mieszkalnictwa wspomagane na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Działania do 2030 r.:

- Optymalizacja mobilności przestrzennej w dojazdach do pracy oraz racjonalizacja przestrzennej lokalizacji obiektów świadczących usługi społeczne (w tym edukacyjne i zdrowotne).
- Poprawa dostępu do produktów i usług umożliwiających mobilność społeczną i zawodową, oraz zwiększających autonomię funkcjonowania społecznego (np. teleopieki, sprzętu rehabilitacyjnego, sprzętu kompensacyjnego, innowacyjnych technologii

wspomagających dla osób starszych, niesamodzielnych i niepełnosprawnych, bezpiecznych środków/usług transportowych, nowoczesnego sprzętu komputerowego).

- Wzmocnienie socjalnej i zdrowotnej funkcji placówek edukacyjnych i oświatowych.
- Podejmowanie działań służących poprawie świadomości demograficznej społeczeństwa.

Wsparcie grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem oraz zapewnienie spójności działań na rzecz integracji społecznej

Działania do 2020 r.:

- Uspójnienie systemu programowania i realizacji polityki integracji społecznej (różnych szczebli), w tym m.in. zmiana modelu funkcjonowania ośrodków pomocy społecznej, szersze wykorzystanie aktywizacji zawodowej w podmiotach reintegracyjnych (WTZ, CIS, KIS), większy udział podmiotów ekonomii społecznej w realizacji zadań i usług, w celu skuteczniejszej aktywizacji zawodowej uczestników zajęć rehabilitacyjnych i reintegracyjnych oraz lepsze adresowanie pomocy i egzekwowania warunków jej udzielania.
- Tworzenie i wdrażanie sieci usług i programów aktywizacyjnych, rehabilitacyjnych, resocjalizacyjnych (w szczególności dla osób z niepełnosprawnością) – od aktywizacji społecznej do włączenia społecznego i zawodowego.
- Rozpoczęcie prac legislacyjnych związanych z przygotowaniem projektu ustawy kompleksowo regulującej sferę ekonomii społecznej, w tym zasady udziału podmiotów ekonomii społecznej w realizacji zadań publicznych.
- Rozwijanie sektora ekonomii społecznej jako miejsca aktywizacji i pracy dla osób o ograniczonej zatrudnialności na otwartym rynku (np. wsparcie tworzenia PES i usługi dla PES, instrumenty zwrotne, partnerstwo publiczno-społeczne).
- Poprawa dostępu do leków dla osób w podeszłym wieku poprzez niwelowanie ekonomicznej bariery związanej z kosztem zakupu leków.
- Poszukiwanie innowacyjnych metod aktywizacji osób pozostających poza rynkiem pracy (np. innowacje i obligacje społeczne, adresowanie wielu problemów społecznych w ramach jednego przedsięwzięcia).
- Poprawa dostępności edukacji (edukacja włączająca) dla osób niepełnosprawnych (zwłaszcza edukacji zawodowej i edukacji na poziomie wyższym).

Działania do 2030 r.:

- Wzmacnianie więzi międzypokoleniowych i międzysąsiedzkich w otoczeniu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie

Cel główny: Efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju – wzrostu zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.

Cel 2 Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”).

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020

Dokument służy osiągnięciu *celu głównego* i *strategicznych kierunków działań* dla Polski Wschodniej: Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego – Przeciwdziałanie wykluczeniu na makroregionalnym rynku pracy, Wzmocnienie potencjału nowoczesnych kadr dla gospodarki opartej na wiedzy.

2.3. Szczebel regionalny

Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackiego 2020

Cel główny: Efektywne wykorzystanie zasobów wewnętrznych i zewnętrznych dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju społeczno-gospodarczego drogą do poprawy jakości życia mieszkańców.

Cel 1. Rozwijanie przewag regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje jako przejaw budowania konkurencyjności krajowej i międzynarodowej, *Priorytet 1.5* Instytucje otoczenia biznesu.

Cel 2. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców.

Cel 3. Podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno-przestrzennej jako element budowania potencjału rozwojowego regionu.

Cel 4. Racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów z poszanowaniem środowiska naturalnego sposobem na zapewnienie bezpieczeństwa i dobrych warunków życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarczego województwa.

Strategia Rozwoju Powiatu Leskiego do roku 2024

Misję Powiatu Leskiego określono w perspektywie do roku 2024:

Powiat leski to wyjątkowo atrakcyjny turystycznie obszar Bieszczadów i Gór Sanocko-Turczańskich, o zrównoważonym rozwoju społecznym, gospodarczym i kulturowym, przyjaznym środowisku naturalnemu, nastawiony na partnerską współpracę z podmiotami lokalnymi i w strefie przygranicznej oraz otwarty na inwestycje w zakresie rozwoju turystyki, produkcji drzewnej, rolnictwa ekologicznego oraz usług w lecznictwie uzdrowiskowym, handlu, drobnej wytwórczości i sporcie.

Cele strategiczne zostały opracowane w 3 głównych wyznaczonych wcześniej obszarach funkcjonowania Powiatu. Cele strategiczne w podziale na obszary prezentują się następująco:

Obszar: Zaspokojenie potrzeb mieszkańców.

1. Poprawa warunków życia mieszkańców Powiatu.

- 1.1.1. Podniesienie jakości kształcenia ponadgimnazjalnego oraz kształcenia specjalnego
- 1.1.2. Zapewniony atrakcyjny/pożyteczny sposób spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież
- 1.1.3. Poprawa bazy technicznej do uprawiania sportu i rekreacji
- 1.1.4. Podniesienie poziomu kultury fizycznej mieszkańców
- 1.1.5. Atrakcyjna i dostępna oferta kulturalna
- 1.1.6. Poprawa opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi
- 1.1.7. Zapewniony dostęp do wsparcia wychowawczej i edukacyjnej funkcji rodziny
- 1.1.8. Poprawa dostępu do specjalistycznej opieki zdrowotnej, rehabilitacji i profilaktyki
- 1.1.9. Poprawa stanu bezpieczeństwa na terenie Powiatu
- 1.1.10. Zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie praw konsumenta
- 1.1.11. Zwiększenie potencjału Obrony Cywilnej

Obszar: Potencjały i zasoby Powiatu.

2. Poprawa jakości życia w Powiecie.

2.1.1. Zmniejszenie skali bezrobocia i odpływu mieszkańców

3. Zwiększona aktywność społeczna mieszkańców.

3.1.1. Zwiększona aktywność organizacji pozarządowych

4. Zrównoważony rozwój Powiatu.

4.1.1. Zrównoważony rozwój gospodarczy w Powiecie

4.1.2. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii (OZE)

4.1.3. Poprawa stanu rozwoju infrastruktury proekologicznej na terenie Powiatu

4.1.4. Zwiększona dostępność obszarów o dużym znaczeniu przyrodniczym z równoczesną ich ochroną

4.1.5. Poprawa świadomości ekologicznej turystów i mieszkańców

5. Poprawa stanu rozwoju infrastruktury technicznej.

5.1.1. Poprawa jakości infrastruktury drogowej

5.1.2. Poprawa stanu technicznego i wyposażenia obiektów użyteczności publicznej (w tym administracyjnych i ochrony zdrowia)

5.1.3. Poprawa zabezpieczenia technicznego Komendy Powiatowej Policji

5.1.4. Poprawa zabezpieczenia przeciwpożarowego na terenie powiatu

5.1.5. Funkcjonujący system informacji o zasobach geodezyjnych i kartograficznych

5.1.6. Poprawa stanu uporządkowania gospodarki przestrzennej na terenie Powiatu

Obszar: Gospodarka i promocja Powiatu.

6. Wzrost potencjału gospodarczego Powiatu.

6.1.1. Wzrost znaczenia turystyki w gospodarce Powiatu

6.1.2. Zrównoważony rozwój gospodarczy w Powiecie

6.1.3. Poprawa warunków uruchamiania i prowadzenia działalności gospodarczej na terenie Powiatu.

Program Strategiczny Błękitny San

Wyprowadzony na podstawie analizy strategicznej układ priorytetów i działań PSBS obejmuje:

1. Priorytet INNOWACYJNA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

1.1. Działanie – Przygotowanie i promocja terenów inwestycyjnych

1.2. Działanie – Wzmocnienie bazy ekonomicznej oraz poziomu i warunków życia ludności ośrodków subregionalnych i lokalnych wraz z ich powiązaniem funkcjonalnymi z otoczeniem

1.3. Działanie – Wzmacnianie powiązań systemu edukacji i nauki z gospodarką poprzez wykorzystanie inicjatyw klastrowych

1.4. Działanie – Poprawa poziomu produktywności rolnictwa i rzemiosła

2. Priorytet TURYSTYKA

2.1. Działanie – Rozwój i dywersyfikacja produktów turystycznych wraz ze zintegrowaną promocją

2.2. Działanie – Tworzenie wyspecjalizowanych klastrów turystycznych

2.3. Działanie – Skoordynowany rozwój zagospodarowania oraz poprawa funkcjonowania infrastruktury turystycznej

2.4. Działanie – Rewitalizacja, ochrona oraz promocja obiektów dziedzictwa kulturowego

3. Priorytet KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY

3.1. Działanie – Zróżnicowanie oferty edukacyjnej na wszystkich poziomach kształcenia

3.2. Działanie – Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie

3.3. Działanie – Poprawa dostępności i jakości usług społecznych

3.4. Działanie – Rozwój społeczeństwa informacyjnego i przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu

4. Priorytet ŚRODOWISKO I ENERGETYKA

4.1. Działanie – Utrzymanie walorów środowiskowych i krajobrazowych

4.2. Działanie – Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk

4.3. Działanie – Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków zagrożeń wywołanych przez człowieka

4.4. Działanie – Rozwój odnawialnych źródeł energii

Program Strategiczny Rozwoju Bieszczad

Wyprowadzony na podstawie analizy strategicznej układ priorytetów i działań PSRB obejmuje:

1. Priorytet TURYSTYKA I REKREACJA

- 1.1. Działanie – Koordynacja rozwoju oraz poprawa funkcjonowania infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej
- 1.2. Działanie – Rozwój i zróżnicowanie oferty usług i produktów turystycznych, w tym z wykorzystaniem współpracy transgranicznej
- 1.3. Działanie – Ochrona i promocja obiektów dziedzictwa kulturowego
- 1.4. Działanie – Rozwój partnerstwa na rzecz zwiększenia ruchu turystycznego oraz jego promocji, zwłaszcza turystyki pobytowej

2. Priorytet PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

- 2.1. Działanie – Rozwój klastrów wzmacniających bazę ekonomiczną miast tworzących potencjalny obszar wzrostu
- 2.2. Działanie – Rozwój inicjatyw klastrowych służących poszerzeniu działalności gospodarczej na obszarach wiejskich
- 2.3. Działanie – Rozwój spółdzielczości, rzemiosła i grup producenckich prowadzący w szczególności do wzrostu towarowości rolnictwa oraz przetwórstwa rolno-spożywczego opartych na certyfikowanych produktach lokalnych
- 2.4. Działanie – Rozwój instytucji otoczenia biznesu

3. Priorytet KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY

- 3.1. Działanie – Wzrost jakości kapitału ludzkiego poprzez zwiększenie opieki i zróżnicowanie oferty edukacyjnej dostosowanej do zmieniających się warunków na lokalnym rynku pracy

2.4. Szczegół lokalny

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Olszanica na lata 2016-2025

Głównym Celem strategicznym przyjętym w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Olszanica jest:

„Sprawny gminny system pomocy społecznej zapewniający zadowalający poziom zaspokojenia niezbędnych potrzeb życiowych mieszkańców”

Cele szczegółowe w zakresie zabezpieczenia materialnego:

- ograniczenia bezrobocia;
- ograniczone zjawisko ubóstwa.

Cele szczegółowe w zakresie edukacji publicznej i opieki nad dziećmi:

- zapewniona opieka dla dzieci z rodzin, w których rodzic lub rodzice okresowo zamieszkują za granicą w celach zarobkowych dla polepszenia sytuacji ekonomicznej rodziny;
- zapewnione wsparcie dla rodziców bezradnych w sprawach opiekuńczo – wychowawczych;
- zwiększona oferta zajęć pozaszkolnych w świetlicach wiejskich;
- zwiększenie ilości zajęć pozalekcyjnych w szkołach;
- zahamowanie wzrostu liczby przypadków spożywania alkoholu i palenia papierosów przez młodzież niepełnoletnią;
- zapewniona dostępność dożywiania dzieci w szkołach;
- poprawa wyposażenia stołówek szkolnych;
- zapewnione wsparcie dla osób nieradzących sobie z prowadzeniem gospodarstwa domowego;
- stworzona atrakcyjna oferta edukacyjna dla dorosłych na terenie gminy;
- zwiększona liczba imprez sportowo-rekreacyjnych i liczba osób korzystających z tej oferty;
- ograniczone zjawisko wykluczenia cyfrowego.

Cele szczegółowe w zakresie kultury:

- zwiększenie liczby osób korzystających z bibliotek;
- dostępna atrakcyjna oferta kulturalna;
- zasoby kadrowe w instytucjach kultury dostosowane do potrzeb korzystających z oferty tych instytucji;
- poprawa wyposażenia lokalnych instytucji kultury.

Cele szczegółowe w zakresie bezpieczeństwa, rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii:

- ograniczenie zjawiska alkoholizmu;
- ograniczenie zjawiska spożywania alkoholu i palenia tytoniu przez nieletnich;
- ograniczenie zjawiska używania narkotyków i dopalaczy;
- zapewniona pomoc ofiarom przemocy w rodzinie;

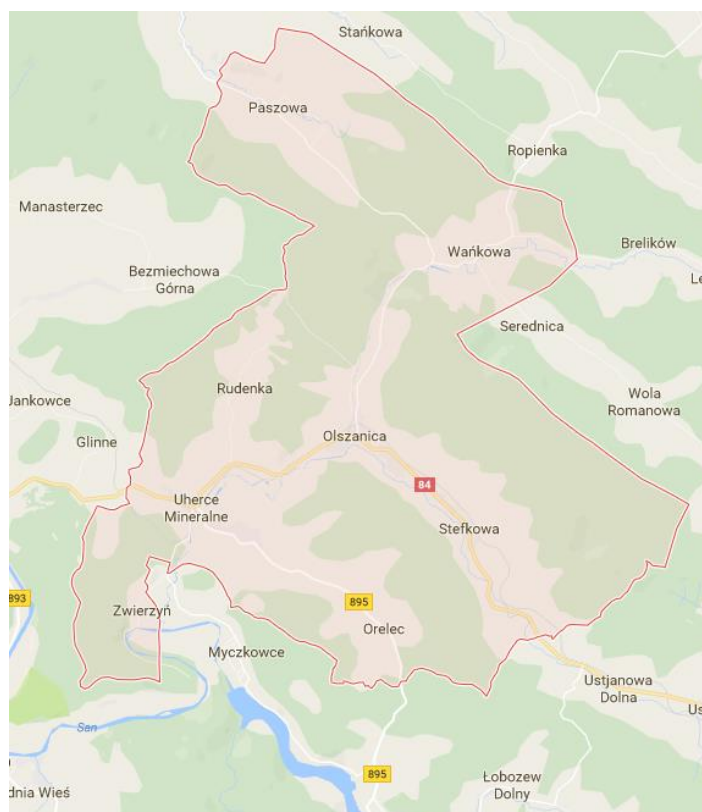
- poprawa poczucia bezpieczeństwa mieszkańców.

Cele szczegółowe w zakresie kontaktów społecznych i aktywności społecznej:

- poprawa relacji sąsiedzkich – reintegracja mieszkańców,
- aktywny lokalny wolontariat - zwłaszcza w zakresie niesienia pomocy dla osób będących w potrzebie;
- zwiększona aktywność społeczna mieszkańców.

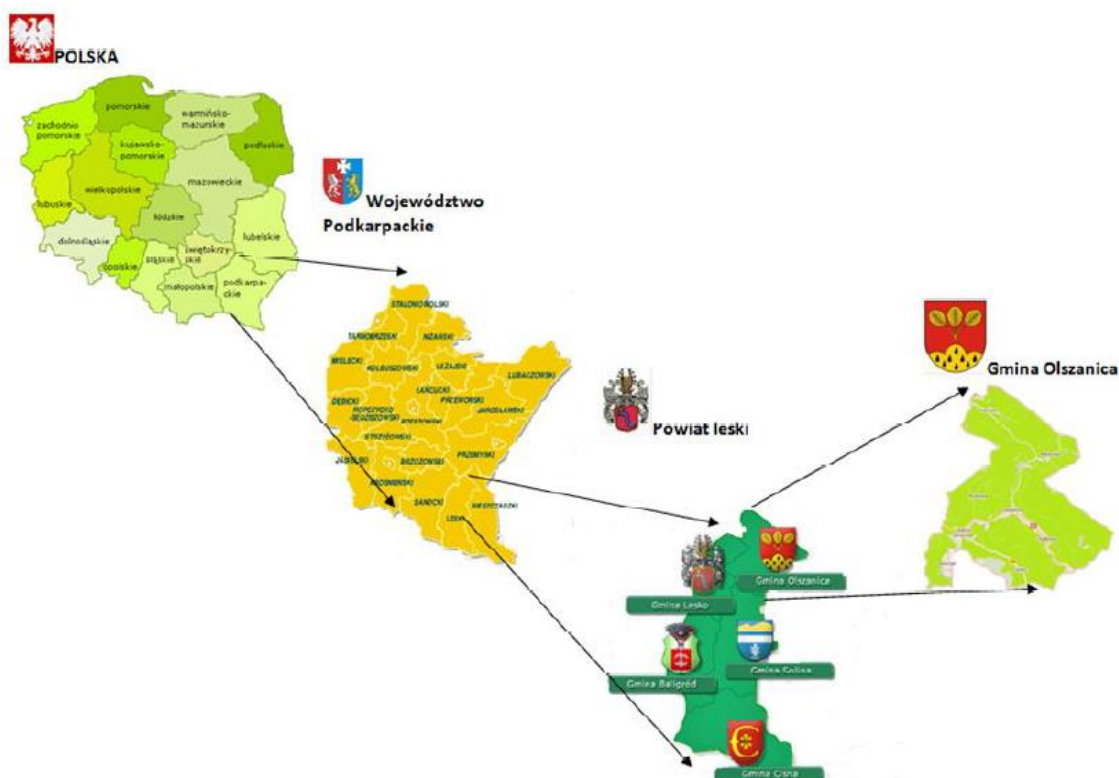
3.Opis obszaru objętego opracowaniem

Gmina Olszanica jest jednostką administracyjną o statusie gminy wiejskiej. Należy do powiatu leskiego leżącego w południowej części województwa podkarpackiego. Całkowita powierzchnia Gminy Olszanica wynosi 9 355 ha.

Rysunek 1. Granice administracyjne gminy Olszanica.

Źródło: www.google.com/maps.

Rysunek 2. Lokalizacja gminy Olszanica na tle kraju, województwa i powiatu.

Źródło: Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Olszanica na lata 2016-2025.

3.1. Zasoby przyrodnicze

Gmina Olszanica cechuje się niezwykle w skali kraju zasobami przyrodniczymi i walorami krajobrazowymi.

System ochrony obszarowej na terenie gminy jest realizowany w sposób zapewniający ochronę nie tylko najcenniejszych elementów przyrody, ale również antropogenicznych układów biotycznych i przestrzennych dając szansę przeżycia możliwie wszystkim dziko występującym gatunkom roślin i zwierząt równocześnie zabezpieczając ich siedliska. W obrębie gminy tereny najcenniejsze pod względem przyrodniczym objęte są różnymi formami ochrony przyrody. Są to parki krajobrazowe, rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu oraz obszary ochrony (obszary Natura 2000) a także pomniki przyrody.

Na terenie gminy Olszanica występują następujące obiekty chronione o lokalnym znaczeniu przyrodniczym, do których zalicza się:

Obszary Natura 2000

Obszar Natura 2000 Ostoja Góry Słonne (PLH180013) - Obszar leży na wysokości 269-671 m n.p.m. i obejmuje pasmo Gór Słonnych (z najwyższym szczytem Słonnym - 671 m n.p.m.) i grzbiec

Chwaniów. Grzbiety górskie mają układ rusztowy, typowy dla polskiej części Karpat Wschodnich. Są europejskim działem wodnym oddzielającym zlewiska Morza Bałtyckiego i Morza Czarnego.

Występują tu licznie słone źródła, które dają początek blisko 80 potokom o wodzie słonawej. Potoki często tworzą malownicze przełomy. Wśród lasu spotyka się nieuprawiane, zarastające pola (9% powierzchni terenu) i łąki i pastwiska (10% powierzchni). Do wysokości 500 m n.p.m. występują tu grądy (odmiana wschodniokarpacka), a powyżej, w reglu dolnym, przeważają lasy bukowe i bukowo-jodłowe (las liściaste i mieszane zajmują 61% powierzchni). Góry Słonne stanowią niezwykle cenną ostoję zarówno siedliskową jak i ptasią. Stwierdzono tu występowanie co najmniej 28 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Jest to obszar lęgowy m.in. orła przedniego, puszczyka uralskiego, orlika krzykliwego, a także bociana czarnego, orlika grubodziobego, puchacza, sóweczki. W stosunkowo wysokim zagęszczeniu występują również: bocian biały, derkacz, dzięcioł trójpalczasty oraz drozd obrożny.

Obszar Natura 2000 Dorzecze górnego Sanu (PLH180021) - Obszar ochrony o powierzchni 1 578,7 ha. Obszar obejmuje rzekę San na odcinku od zapory zbiornika Myczkowce do Sanoka, wraz

z dopływami: potok Olszanka (Olszanica) od mostu w miejscowości Uherce Mineralne do ujścia do Sanu, potok Hoczewka od miejscowości Nowosiółki (przy ujściu potoku Jasielnica) do ujścia do Sanu, potok Ośława od granicy Ostoi Bieszczadzkiej do ujścia do Sanu, wraz z dopływami: Ośławica od miejscowości Komańcza (przy ujściu potoku Barbarka) oraz Kalniczka (Tarnawka) od mostu na trasie Łukowe - Sierednie Wielkie w miejscowości Sierednie Wielkie, potok Sanoczek od mostu na trasie Pobiedno - Zboiska do ujścia do Sanu. Dno rzeki San zbudowane jest z płyt piaskowca

i łupków oraz piasku i żwiru.

Obszar natura 2000 Góry Słonne (PLB180003) - Obszar ochrony o powierzchni 46 071,5 ha. Przedmiotem ochrony są górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (Nardion - płaty bogate florystycznie), Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (Arrhenatherion elatioris), Kwaśne buczyny (Luzulo-Fagenion), Żyzne buczyny (Dentario glandulosae-Fagenion, Galio odorati-Fagenion), Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (Galio-Carpinetum, Tilio-Carpinetum), Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani) Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (Salicetum albo-fragilis, Populetum albae, Alnenion) Wilk szary, Wydra europejska, Ryś euroazjatycki, Kumak górski, Traszka karpacka, Głowacz białopłetwy, Brzanka, Biegacz urozmaicony.

Obszar Chronionego Krajobrazu

Wschodniobeskidzki Obszar Chronionego Krajobrazu - obejmuje południowo-wschodnie i wschodnie tereny województwa podkarpackiego, należące do Beskidów Wschodnich. Obszar ten stanowi otulinę dla parków krajobrazowych: Gór Słonnych, Ciśniańsko-Wetlińskiego i Doliny Sanu, które z kolei otaczają Bieszczadzki Park Narodowy. Dzięki takiemu układowi obszarów chronionych o zróżnicowanych reżimach ochronnych i odmiennych funkcjach, udało się stworzyć w tym regionie modelowy system obszarów chronionych, w którym najcenniejsze walory parku narodowego są otoczone parkami krajobrazowymi, a te z kolei - najrozleglejszym i najłagodniejszym pod względem reżimu ochronnego - Wschodniobeskidzkim OChK. Walory przyrodnicze

i krajobrazowe tego terenu są bardzo cenne. Beskidy Wschodnie odznaczają się dużą lesistością i względnie małym stopniem przekształcenia antropogenicznego. Na piękno krajobrazu składa się również mozaika pól, łąk i pastwisk wraz z zabudową wsi i miasteczek. Jest to obszar szczególnie atrakcyjny dla turystyki i rekreacji, z czystymi rzekami i strumieniami, ze zdrowymi lasami porastającymi niezbyt wysokie góry. Walory przyrodnicze są związane przede wszystkim z siedliskami buczyn karpackich, obfitujących w gatunki gdzie indziej rzadkie i chronione.

Rezerваты przyrody

Bobry w Uhercach - Rezerwat faunistyczny o powierzchni 27,12 ha. Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych w stanie niezmienionym siedliska zajmowanego przez bobra europejskiego.

Dyrbek - Rezerwat fitocenotyczny o powierzchni 130,88 ha. Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych naturalnego zbiorowiska buczyny karpackiej.

Buczyna w Wańkowej - Rezerwat fitocenotyczny o powierzchni 98,68 ha. Rezerwat utworzony został w celu zachowania ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych naturalnych zbiorowisk roślinnych z szeregiem gatunków roślin rzadkich i chronionych oraz licznych osobliwości dendrologicznych.

Przełom Sanu nad Grodziskiem - Rezerwat krajobrazowy o powierzchni 100,24 ha. Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych części doliny rzeki San wraz ze wzgórzem Grodzisko i porastających go lasów z licznymi gatunkami roślin chronionych i rzadkich w runie.

Park krajobrazowy

Park Krajobrazowy Gór Słonnych - Park chroni pasmo Gór Słonnych, Chwaniowa, Ostrego Działu, Bukowiny, Czerniny, Radiowego Wierchu, góry: Oratyk, Na Opalonym, Cień, Na Wysokim. Park Krajobrazowy Gór Słonnych słynie z tego, że znajduje się w zlewni dwóch mórz: Bałtyku i Czarnego. Przez park przebiega bowiem główny wododział karpacki, zlewnie mórz dzieli na terenie parku m.in. Wielki Dział i Przełęcz nad Brańcową. W zlewni Morza Czarnego znajduje się Strwiąż, który wpada do Dniestru.

Rzeki na terenie parku mają w zdecydowanej większości charakter dziki, nie są uregulowane, ich brzegi porastają łągi z bardzo bogatym runem, a okolica obfituje w kompleksy leśne, sprzyja to migracji zwierząt nie tylko w celu zdobywania pokarmu ale także rozrodczych, sezonowym - przeloty ptaków, rozproszeniu młodych osobników, w poszukiwaniu nowych terenów do zasiedlenia w razie niekorzystnych zmian w środowisku. To dzięki m.in. korytarzom ekologicznym PK Gór Słonnych słynie ze swojej bioróżnorodności. Piękny, mozaikowy krajobraz, dominują lasy mieszane (60%) ale tzw. krajobraz kulturowy jest także zauważalny. Łąki, pola uprawne, pastwiska stanowiły niegdyś 32 %. Na terenie PK Gór Słonnych są także ostoja dzikiej przyrody.

Pomnik przyrody

Na terenie gminy Olszanica znajdują się dwa pomniki przyrody.

- Wodospad założony na wychodniach twardych i stosunkowo odpornych na działanie czynników erozyjnych warstw piaskowców. Ściana wodospadu eksponowana jest na południowy zachód.
- lipa, której wiek określa się na 350 lat.

4. Diagnoza sytuacji i czynników kryzysowych

4.1. Metodologia

Zgodnie z Wytycznymi Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju obszar zdegradowany jest to obszar, na którym zidentyfikowany został stan kryzysowy, rozumiany jako stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocie, ubóstwo, przestępczość, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego

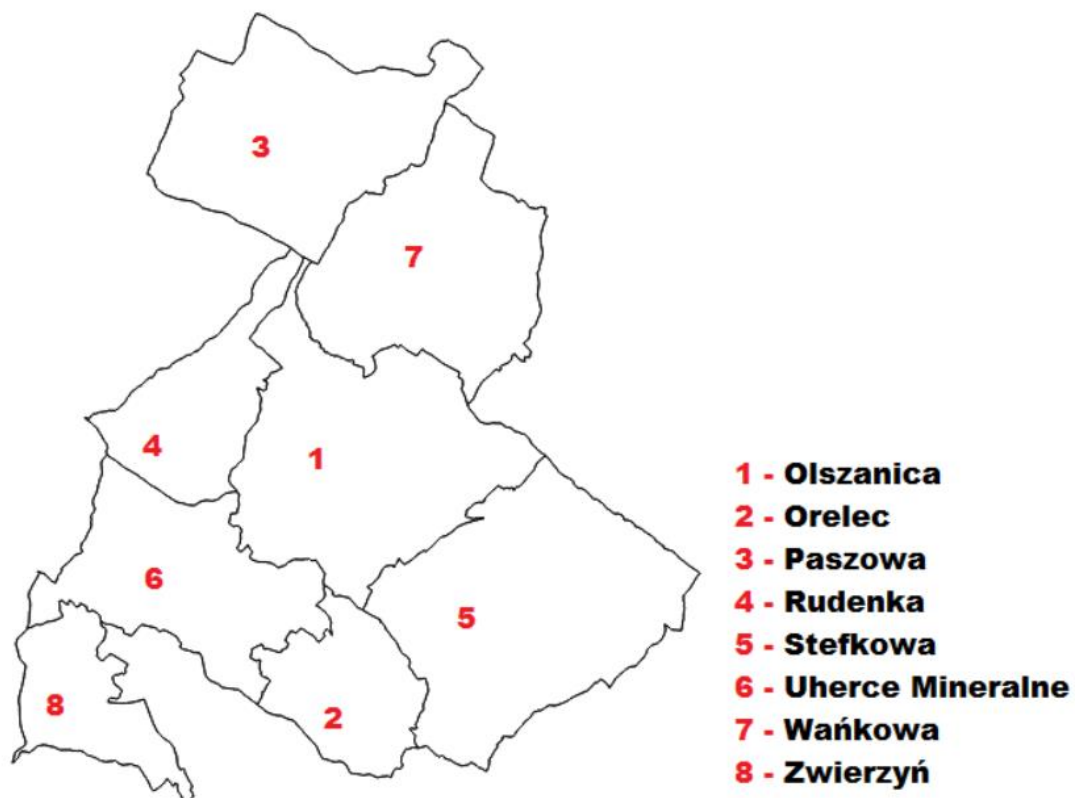

poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

- **gospodarczej** (w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw),
- **środowiskowej** (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska),
- **przestrzenno-funkcjonalnej** (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych),
- **technicznej** (w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).

Jednostki statystyczne przyjęte na potrzeby przeprowadzenia wyznaczenia obszarów zdegradowanych

W celu uzyskania rzetelnej oceny gminy Olszanica zastosowano istniejący na terenie gminy podział obszaru na sołectwa, zaprezentowany na poniższej mapie.

Powierzchnię poszczególnych sołectw składających się na obszar gminy Olszanica przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 1. Powierzchnia sołectw na terenie gminy Olszanica.

Sołectwo	Powierzchnia [ha]
Olszanica	1 718
Orelec	629
Paszowa	1 432
Rudenka	698
Stefkowa	1 845
Uherce Mineralne	1 117
Wańkowa	1 378
Zwierzyń	538
RAZEM	9 355

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

Metodą, która pozwala na ocenę i selekcję obszarów gminy o najwyższym stopniu degradacji jest standaryzacja przyjętego zestawu wskaźników częściowych, a następnie stworzenie na ich podstawie wskaźnika sumarycznego (indeksu zbiorczego). Wskaźnik sumaryczny stanowi sumę wskaźników częściowych.

Wyższa wartość wskaźnika częściowego obrazuje stan kryzysowy na terenie sołectwa.

Pierwszym etapem wyznaczania wskaźnika częściowego była normalizacja zmiennych w celu sprowadzenia ich do porównywalnej skali, czyli skali niemianowanej, niezwiązanej z jednostką miary.

Obliczeń dokonano wg następujących wzorów:

Standaryzacja dla stymulant – wskaźniki, dla których wyższa wartość oznacza obszar zdegradowany:

$$wc_{ij} = \frac{x_{ij} - \min_{ixij}}{\max_{ixij} - \min_{ixij}}$$

Stymulacja dla destymulant – wskaźniki, dla których niższa wartość oznacza obszar zdegradowany:

$$wc_{ij} = \frac{\min_{ixij} - x_{ij}}{\max_{ixij} - \min_{ixij}}$$

$$WS_i = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m z_{ij}$$

WS_i – wskaźnik sumaryczny dla i – tego obszaru,

$wcij$ – wartość zestandaryzowanej cechy j dla jednostki przestrzennej i ,

m – liczba cech wchodzących w skład wskaźnika syntetycznego,

j – numer wskaźnika w i – tej jednostce przestrzennej.

Obszar będzie mógł zostać uznany za obszar zdegradowany, jeśli indeks zbiorczy dla danego obszaru będzie osiągał wartości najwyższe, co jest równoznaczne z najwyższym stopniem jego degradacji w skali gminy.

Celem wydzielenia obszarów kryzysowych w gminie uwzględniono także:

- analizę ankietowych wypowiedzi mieszkańców na temat zakresu przestrzennego i symptomów kryzysu oraz działań prowadzących do poprawy jakości życia w gminie,
- kwerendę wiedzy eksperckiej zawartej, między innymi, w dokumentach gminnych.

4.2. Sfera społeczna – analiza wskaźnikowa

Zrównoważony rozwój poszczególnych gmin uzależniony jest od sytuacji demograficznej, jak również różnego rodzaju trendów demograficznych. Są to istotne czynniki świadczące o potencjale rozwojowym i inwestycyjnym. Innymi, równie ważnymi kwestiami poruszonymi w części społecznej diagnozy są: pomoc społeczna, edukacja, kultura, opieka medyczna, sport i rekreacja oraz aktywność publiczna mieszkańców. Podjęcie działań ukierunkowanych na wzmocnienie spójności społecznej jest priorytetem z punktu widzenia rozwiązywania powszechnie występującego problemu ubóstwa oraz wykluczenia społecznego.

4.2.1. Struktura demograficzna

Liczba mieszkańców

Na terenie gminy Olszanica liczba mieszkańców w ostatnich latach nieznacznie wzrasta, co przedstawia poniższy wykres.

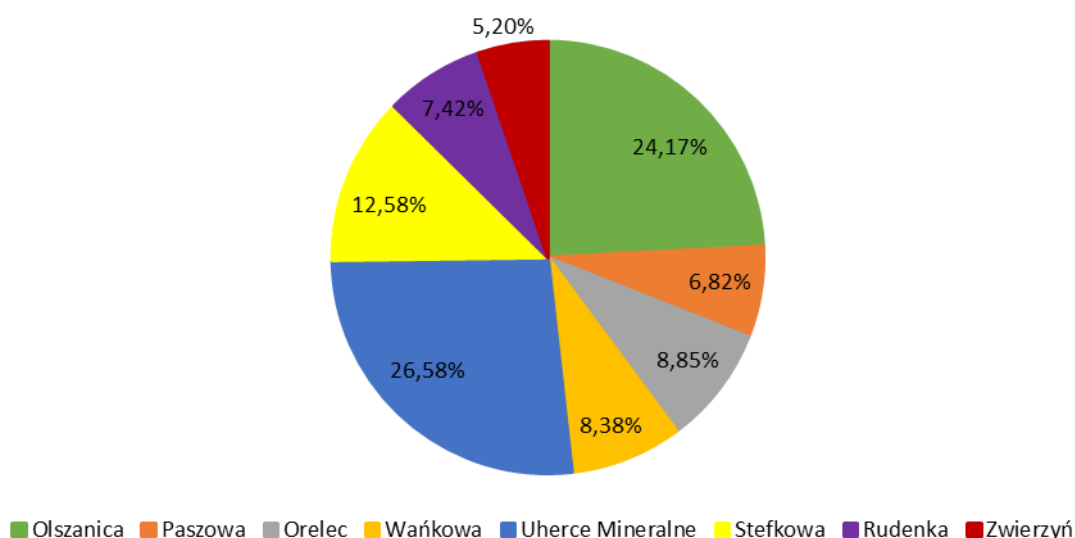

Rysunek 3. Liczba mieszkańców gminy Olszanica w latach 2010 – 2015.

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

Największa koncentracja ludności zamieszkującej teren gminy Olszanica występuje na terenie miejscowości Uherce Mineralne, a następnie na terenie miejscowości Olszanica, która stanowi centrum społeczno-gospodarcze gminy, zaś najmniejsza w miejscowości Zwierzyń.

Procent mieszkańców gminy z podziałem na sołectwa

Wykres 1. Procent mieszkańców gminy Olszanica z podziałem na sołectwa.

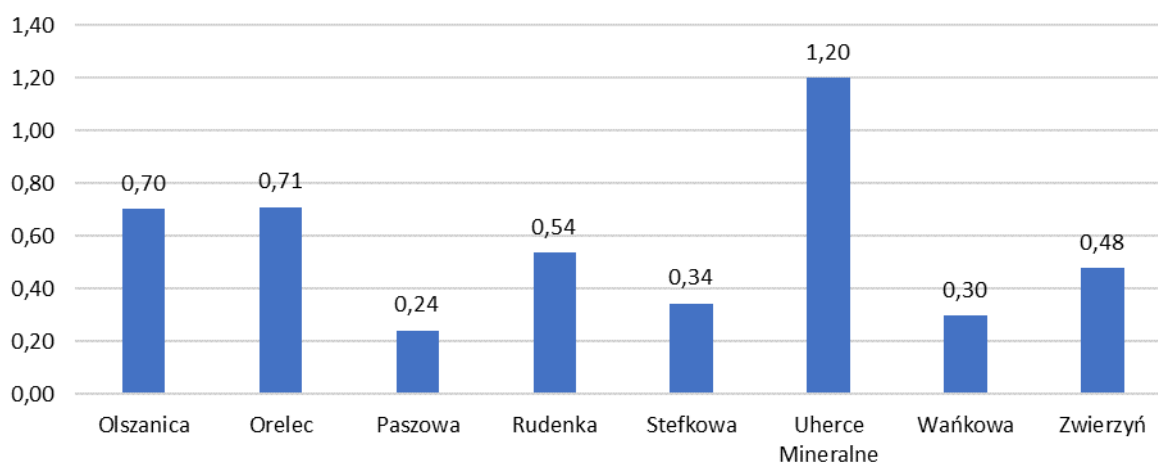
Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

Gęstość zaludnienia

Biorąc pod uwagę gęstość zaludnienia gminy Olszanica, najwyższa wartość obserwowana jest na terenie sołectwa Uherce Mineralne, Olszanica i Orelec.

Gęstość zaludnienia na km² sołectwa

Wykres 2. Gęstość zaludnienia na km² sołectwa gminy Olszanica.

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

Przyrost naturalny

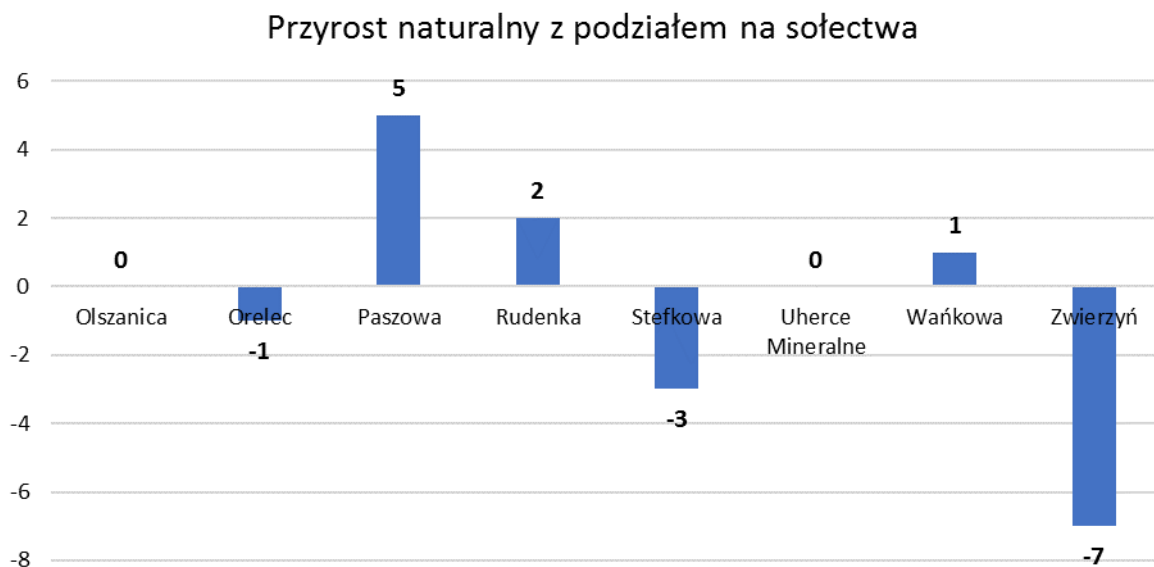
Przyrost naturalny w Gminie Olszanica w ciągu ostatnich pięciu lat podlegał dynamicznym zmianom, co przedstawia poniżej zamieszczona tabela. Zgodnie z zawartymi w niej danymi, począwszy od 2010 roku, wskaźnik ten kształtuje ogólna tendencja spadkowa i wykazuje dalszą niekorzystną tendencję.

Tabela 2. Przyrost naturalny na terenie gminy Olszanica.

Rok	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny na 100 mieszkańców
2010	56	44	0,24
2011	39	35	0,08
2012	47	45	0,04
2013	49	46	0,06
2014	39	35	0,08

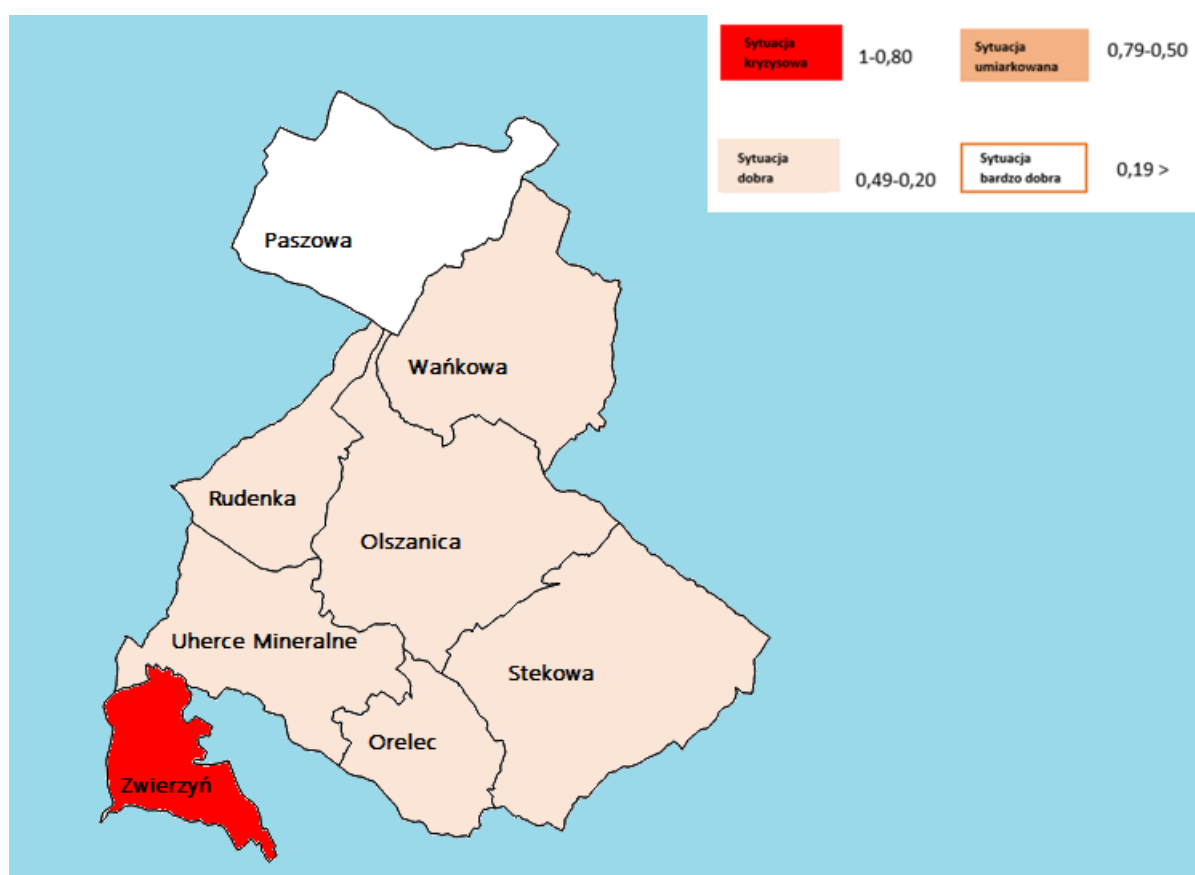
Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

W roku 2015 przyrost naturalny na terenie gminy uzyskał ujemną wartość. Wartość tego wskaźnika z podziałem na poszczególne sołectwa przedstawiono na poniższym wykresie.

Wykres 3. Przyrost naturalny na terenie gminy Olszanica z podziałem na sołectwa roku 2015.

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

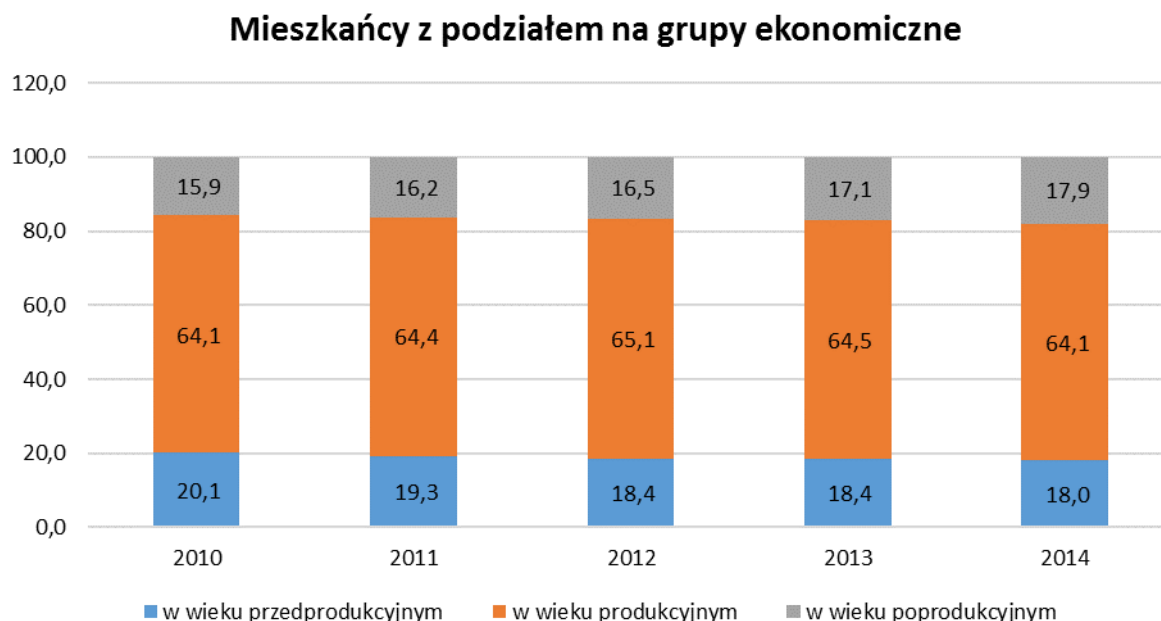
Rysunek 4. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – przyrost naturalny na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

Grupy ekonomiczne

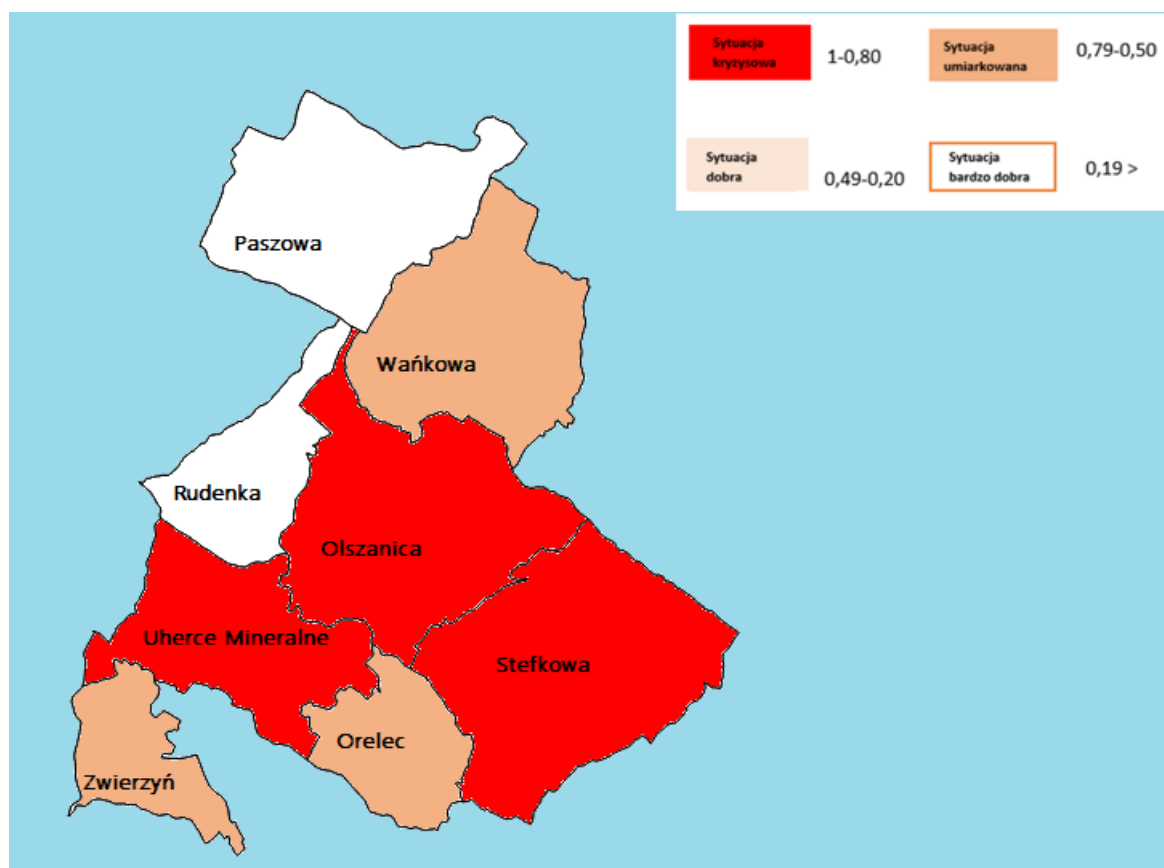
Analizując przebieg zmian demograficznych na terenie gminy Olszanica, można zauważyć stały wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym, co wskazuje na problem starzenia się społeczeństwa. Z roku na rok zmniejsza się liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym.

Wykres 4. Mieszkańcy z podziałem na grupy ekonomiczne w latach 2010 – 2014 na terenie gminy Olszanica.

Źródło: Bank Danych Lokalnych.

Szczególnie istotnymi wskaźnikami z punktu widzenia możliwości rozwojowych gmin są wskaźniki obrazujące strukturę wiekową ich mieszkańców. Najważniejszym z nich jest wskaźnik ukazujący stopień starzenia się lokalnych społeczności, którego miernikiem jest stosunek osób w wieku poprodukcyjnym (emerytalnym – kobiety po 60 roku życia i mężczyźni po 65 roku życia) do liczby osób w wieku produkcyjnym (kobiety w przedziale wiekowym 18-59 lat, mężczyźni w wieku 18-64 lat).

Rysunek 5. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym w stosunku do liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na terenie sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

Aktywizacja i integracja w środowisku lokalnym osób w wieku poprodukcyjnym powinna być realizowana przez promowanie i wspieranie rozwiązań służących pełniejszej integracji społecznej. Przede wszystkim chodzi o wzmacnianie różnych form samoorganizacji, samodzielności

i aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym. Ważne są także działania wspierające więzi międzypokoleniowe i poczucie odpowiedzialności młodszych pokoleń za osoby starsze z otoczenia rodzinnego i sąsiedzkiego.

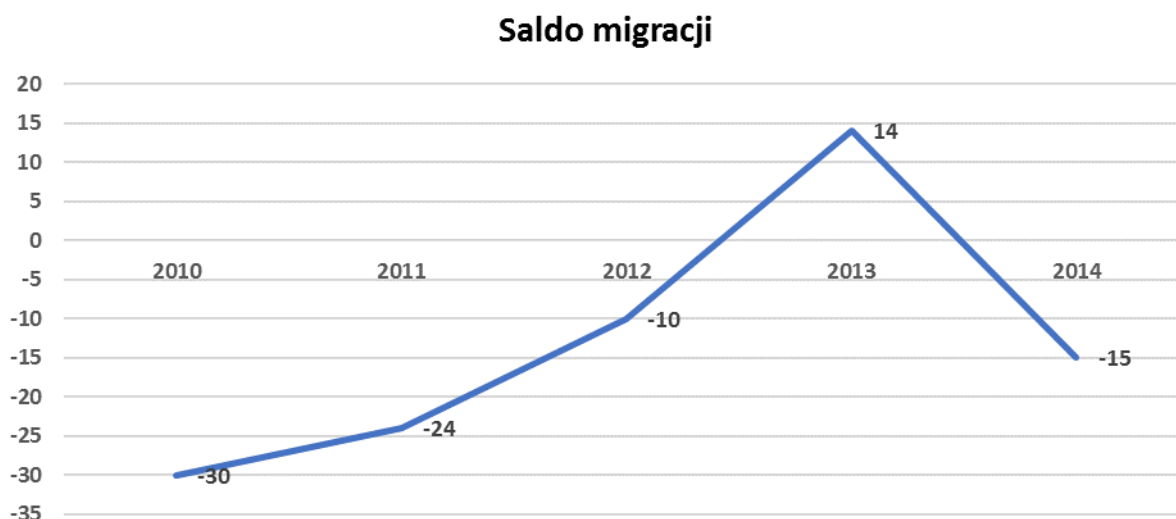
Największe nasilenie wskaźnika związanego z liczbą mieszkańców w wieku produkcyjnym w stosunku do liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym miało miejsce na terenie sołectwa Olszanica, Uherce Mineralne i Stefkowa.

Istniejąca sytuacja stanowi wyzwanie związane z zapewnieniem mieszkańcom w wieku poprodukcyjnym dostępu do wysokiej jakości usług (szczególnie społecznych i zdrowotnych) oraz przestrzeni dostosowanej do ich potrzeb, stwarzając im odpowiednie warunki do godnego starzenia się, a także zapobieganie „wyludnianiu się” obszaru rewitalizacji.

Saldo migracji

Saldo migracji, czyli różnica między napływem (imigracja), a odpływem (emigracja) ludności z obszaru Gminy Olszanica w latach 2010- 2014 wskazywała na rosnącą tendencję odpływu ludności (trend ten uległ zmianie w roku 2015).

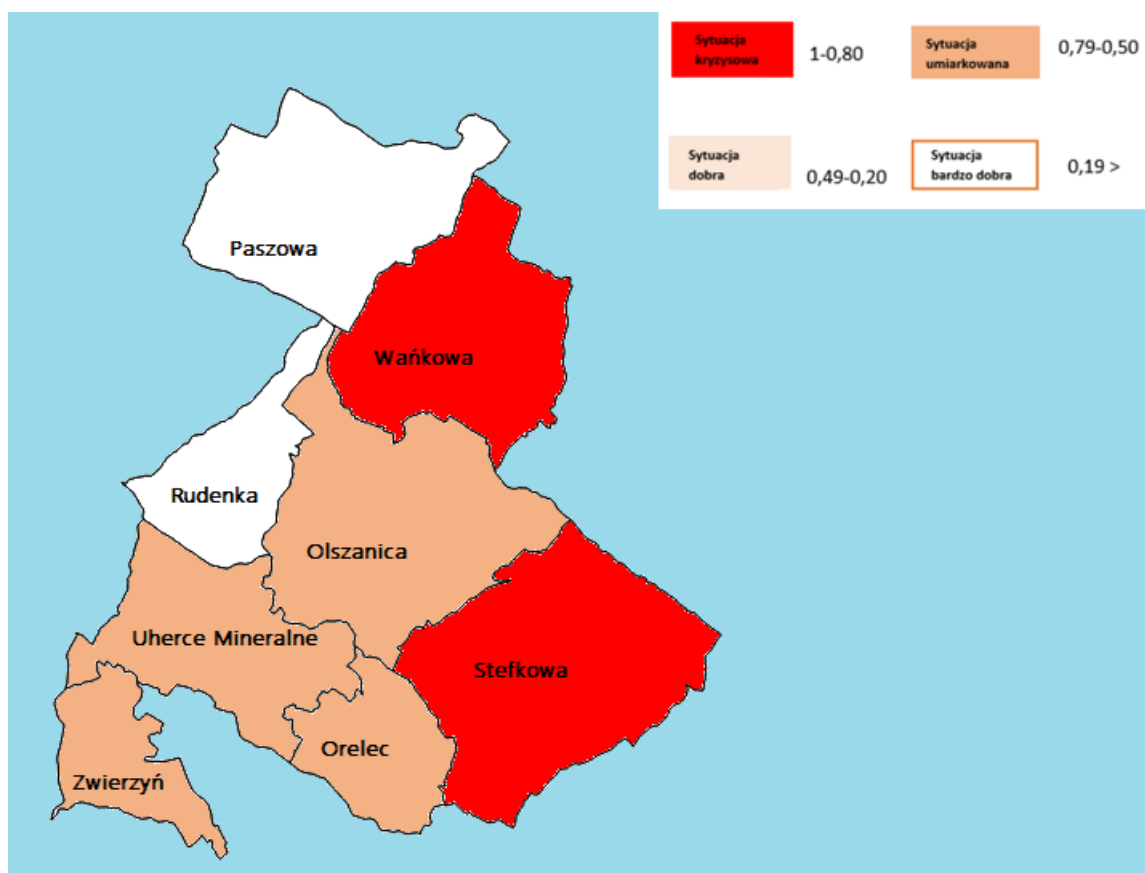
Wykres 5. Saldo migracji na terenie gminy Olszanica w latach 2010 – 2014.

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

Najczęstszym powodem odpływu ludności z gminy Olszanica jest migracja zarobkowa. Migracja zarobkowa to zjawisko społeczne, które jest jednym z przejawów poszukiwania przez ludzi lepszych warunków zaspokajania własnych potrzeb i realizacji aspiracji życiowych.

Na terenie gminy Olszanica obserwuje się migracje na krótkich dystansach - ze wsi do miast oraz migracje długodystansowe do państw bogatych, często przeradzające się w migracje trwałe.

W roku 2015 saldo migracji na terenie poszczególnych sołectw należących do terenu gminy Olszanica było dodatnie.

Rysunek 6. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – saldo migracji na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

Obserwowane w ostatnich latach zmiany demograficzne wskazują, że sytuacja ludnościowa gminy Olszanica jest dość trudna, a perspektywa znaczących zmian gwarantujących stabilny rozwój demograficzny jest wciąż odległa. Szczególnie niekorzystne zmiany występują w trendzie urodzeń, co będzie miało negatywny wpływ na przyszłą dzietność, zwłaszcza wobec utrzymującej się wysokiej skali emigracji Polaków za granicę (szczególnie emigracji czasowej ludzi młodych). Niski poziom dzietności przy jednoczesnym korzystnym zjawisku, jakim jest wydłużanie się trwania życia będą powodować zmniejszanie się podaży siły roboczej na rynku pracy oraz wzrost liczby i odsetka ludzi w starszym wieku, jako efektu zaawansowanego procesu starzenia się polskiego społeczeństwa.

Przedstawione saldo migracji nie obrazuje do końca realne problemy gminy. Wysoka liczba młodych osób wyjeżdża z terenu gminy nie wymeldowując się. Z związku tym istnieje problem z precyzyjnym określeniem zjawiska.

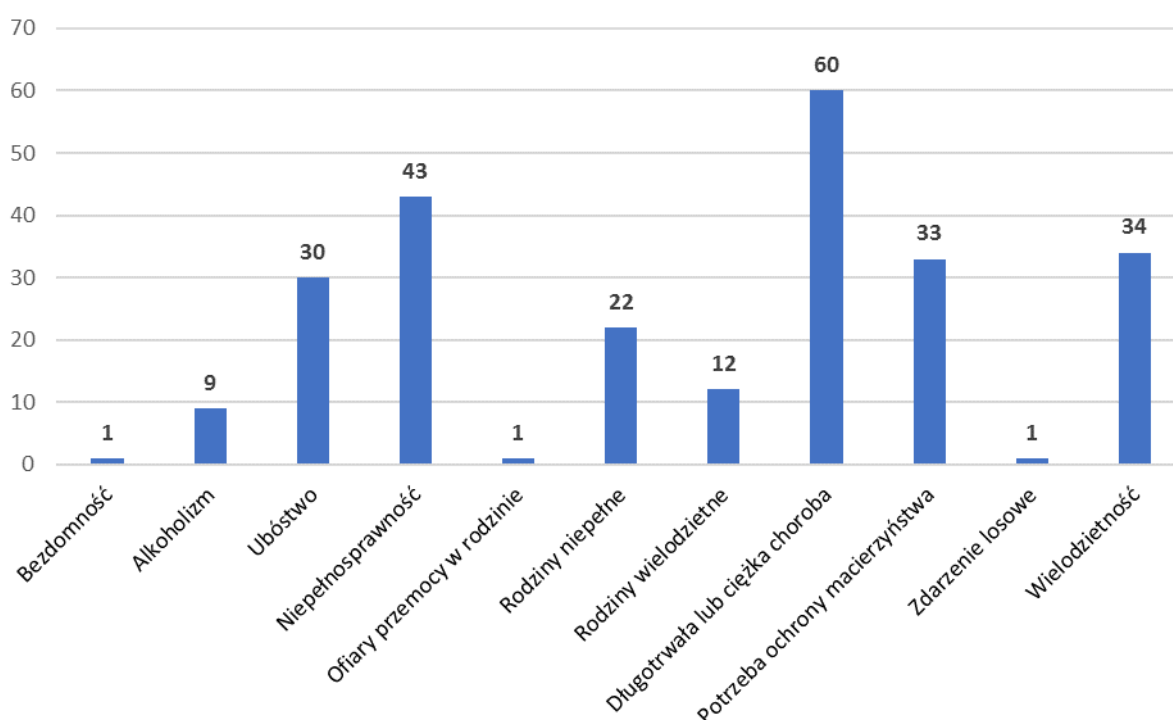
Wśród osób emigrujących z terenu gminy są najczęściej osoby młode, które mogłyby stanowić potencjał rozwojowy gminy.

Wśród mieszkańców pozostają osoby starsze, często bez opieki i pomocy swoich dzieci, co powoduje pogłębianie się patologii społecznych.

4.2.2. Pomoc społeczna i mieszkania socjalne

Na terenie gminy Olszanica w roku 2015 przydzielono łącznie 246 świadczeń. Wartości poszczególnych danych dotyczących pomocy społecznej wpisujące się w zakres określający wielkość problemów społecznych w tej sferze na terenie gminy prezentuje poniższy wykres.

Wykres 6. Powody przyznania świadczeń społecznych na terenie gminy Olszanica w roku 2015.

Źródło: GOPS w Olszaniczy.

Bezdomność

Zjawisko bezdomności w Gminie Olszanica nie jest statystycznie problemem ilościowo istotnym. Główną jej przyczyną tego zjawiska jest alkohol. Jednak jest to problem społeczny, trudny do rozwiązania. Wyróżnić można bezdomnych z „przymusu” i z „wyboru”. Bezdomni z wyboru – to osoby o specyficznych predyspozycjach osobowościowych, które nie pozwalają im nigdzie osiedlić się na stałe, zdomowić.

Alkoholizm

Alkoholizm to zjawisko, które dotyka mieszkańców gminy Olszanica w różnym wieku, niezależnie od miejsca zamieszkania, płci, wykształcenia. Nadużywanie alkoholu prowadzi do dezintegracji

rodziny, jest przyczyną przemocy domowej, sprzyja powstawaniu nieformalnych grup społecznych stanowiących zagrożenie dla ładu i bezpieczeństwa publicznego.

Tabela 3. Informację na temat mieszkańców borykających się z problemem alkoholizmu.

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba osób zgłoszonych na Komisję	32	15	43	23	24
Liczba osób, które zgłosiły się na wezwanie	29	19	69	46	48
Liczba osób, które podjęły leczenie dobrowolnie	3	7	10	5	6
Liczba osób skierowanych na przymusowe leczenie	2	2	7	2	9
Liczba osób korzystających z różnych form terapii	0	0	2	1	2
Liczba dzieci korzystających z programów profilaktycznych w szkołach	50	350	350	350	350
Liczba dzieci korzystających z różnych form wypoczynku	6	8	9	16	15

Źródło: GOPS w Olszanicy.

Problem alkoholizmu na terenie gminy utrzymuje się w ciągu ostatnich lat na podobnym poziomie.

Niepełnosprawność

Rodziny objęte wsparciem z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności prezentuje poniżej zamieszczona tabela.

Tabela 4. Rodziny objęte wsparciem z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w ostatnich latach.

Rok	Rodziny objęte wsparciem z powodu niepełnosprawności
2010	43
2011	40
2012	49
2013	45
2014	52

Źródło: GOPS w Olszanicy.

Osoby niepełnosprawne napotykają liczne przeszkody związane z samodzielnym funkcjonowaniem. Formułując kierunki polityki społecznej Gminy Olszanica należy pamiętać o prowadzeniu szeroko zakrojonych działań, których celem jest przeciwdziałanie społecznemu wykluczeniu osób niepełnosprawnych, prowadzących do większej ich aktywności zawodowej i społecznej. Problem osób niepełnosprawnych w gminie jest bliski zarówno pracownikom samorządowym jak i społeczności lokalnej. Tym problemem na terenie gminy zajmują się głównie: GOPS, Organizacje pozarządowe, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lesku. Działania tych podmiotów zmierzają do zabezpieczenia podstawowych potrzeb życiowych,

rehabilitacji, likwidacji barier architektonicznych a także działań integrujących osoby niepełnosprawne ze społecznością lokalną.

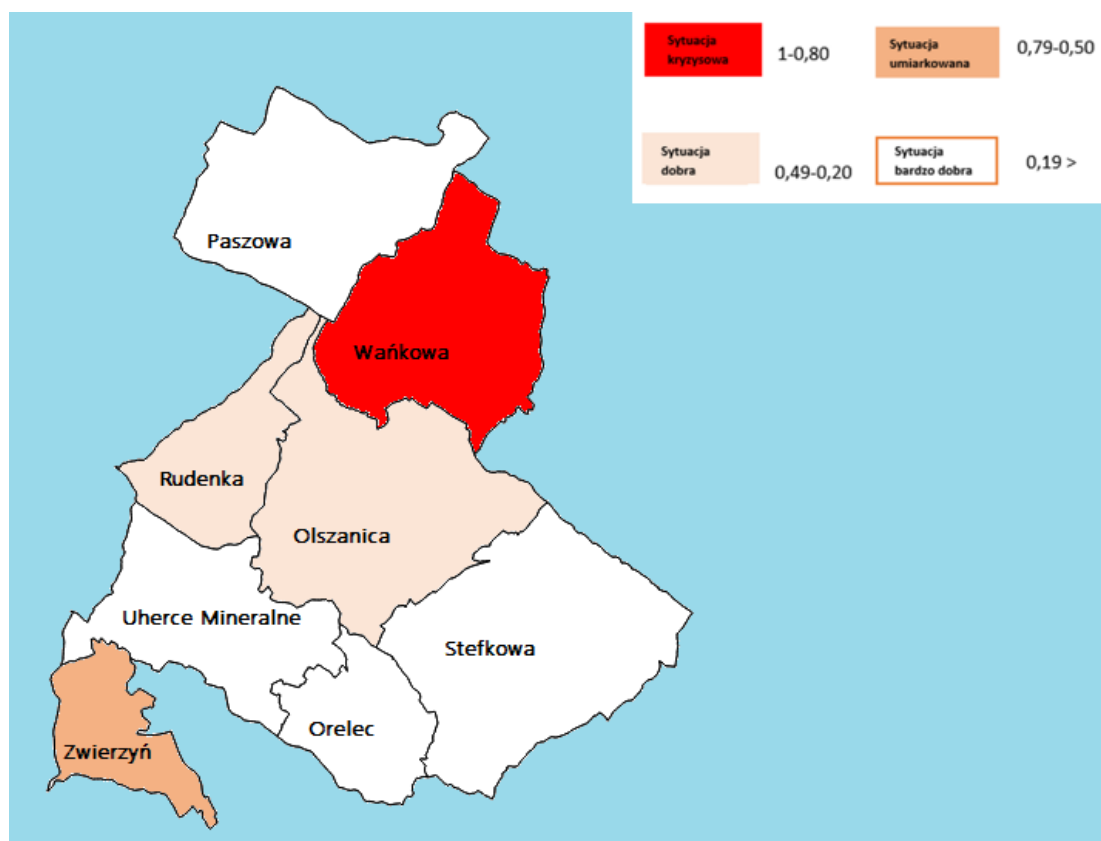
Gmina Olszanica, uwzględniając prawa osób niepełnosprawnych, w szczególności poruszających się na wózkach inwalidzkich, w celu udostępnienia administrowanych przez siebie obiektów, likwiduje (w miarę możliwości finansowych) bariery architektoniczne. Liczbowe zestawienie obiektów użyteczności publicznej administrowanych przez gminę Olszanica oraz ich dostępność dla osób niepełnosprawnych przedstawiono w poniżej tabeli.

Tabela 5. Dostępność obiektów użyteczności publicznej, administrowanych przez gminę Olszanica dla osób niepełnosprawnych.

Wyszczególnienie	Liczba obiektów	Liczba obiektów całkowicie dostępnych dla osób niepełnosprawnych fizycznie	Liczba obiektów wymagających dostosowania całkowitego oraz częściowego
Obiekty oświaty	3	3	0
Obiekty służby zdrowia	2	1	1
Obiekty pomocy społecznej, wspierania rodziny i pieczy zastępczej	-	-	-
Obiekty kultury, sportu i rekreacji	11	7	4
Obiekty Urzędu Gminy	1	1	0
Ogółem	17	12	5

Źródło: GOPS w Olszanicy.

Jako wskaźnik problemowy wskazano liczbę osób niepełnosprawnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców sołectwa. Największa liczba osób niepełnosprawnych w przeliczeniu na 100 mieszkańców zamieszkuje sołectwo Wańkowa.

Rysunek 7. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba świadczeń przyznanych ze względu na niepełnosprawność na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych

Dane statystyczne Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Olszanicy wskazują, że liczba rodzin wspomaganych z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w 2014 roku utrzymywała się na podobnym poziomie w porównaniu do roku 2010, aczkolwiek trudno określić jednoznaczną tendencję na przestrzeni badanego okresu. Wynika to w dużej mierze z faktu, że rodziny mogą mieć wiele sprzężonych ze sobą problemów (ubóstwo, bezrobocie, alkoholizm i inne), upoważniających je do otrzymywania świadczeń określonych w ustawie o pomocy społecznej.

Tabela 6. Pomoc społeczna z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Rodziny objęte pomocą społeczną (ogółem)	365	327	314	292	265
Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, w tym:	72	61	27	27	37
Rodziny niepełne	32	28	18	19	19
Rodziny wielodzietne	40	33	7	4	3

Źródło: GOPS w Olszanicy.

Sytuacja osób starszych na terenie gminy Olszanica

W ostatnich latach na terenie gminy systematycznie wzrasta liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Jest to spowodowane wydłużeniem życia ludności przy równoczesnym niskim poziomie liczby urodzeń. Prognozy przewidują pogłębianie się tej tendencji. Oznacza to, że liczba osób starszych, emerytów, rencistów z roku na rok zwiększa się.

Do najważniejszych problemów ludzi starszych można zaliczyć: samotność, przewlekłą chorobę, niepełnosprawność, życie w ubóstwie, poczucie nieprzydatności. Zmieniająca się struktura i funkcje współczesnej rodziny nie sprzyjają kształtowaniu się warunków do sprawowania opieki nad sędziwym członkiem rodziny. Coraz częściej osoby starsze tworzą jednoosobowe gospodarstwa domowe, a jeśli już mieszkają razem z dziećmi, to przede wszystkim ich świadczenia emerytalne stanowią źródło pewnego i stałego dochodu rodzin wielopokoleniowych.

Formy udzielania pomocy społecznej

Do głównych form wspierania rodzin w gminie należy pomoc finansowa. Udzielana pomoc realizowana była przede wszystkim w postaci opłacenia posiłków dla dzieci przedszkolnych, uczniów i osób dorosłych oraz usług opiekuńczych. Formy udzielanej pomocy przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Olszanicy przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 7. Formy udzielanej pomocy przez GOPS w Olszanicy w roku 2015.

Formy udzielanej pomocy przez GOPS w Olszanicy								
Zasiłki stałe	Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające zasiłek stały	Specjalistyczne usługi opiekuńcze	Usługi opiekuńcze	Zasiłki okresowe	Zasiłki celowe	Zasiłki celowe specjalne	Dopłata do kosztów pobytu w Domu Pomocy Społecznej	Pomoc socjalna
27	24	1	2	65	15	17	2	99

Źródło: GOPS w Olszanicy.

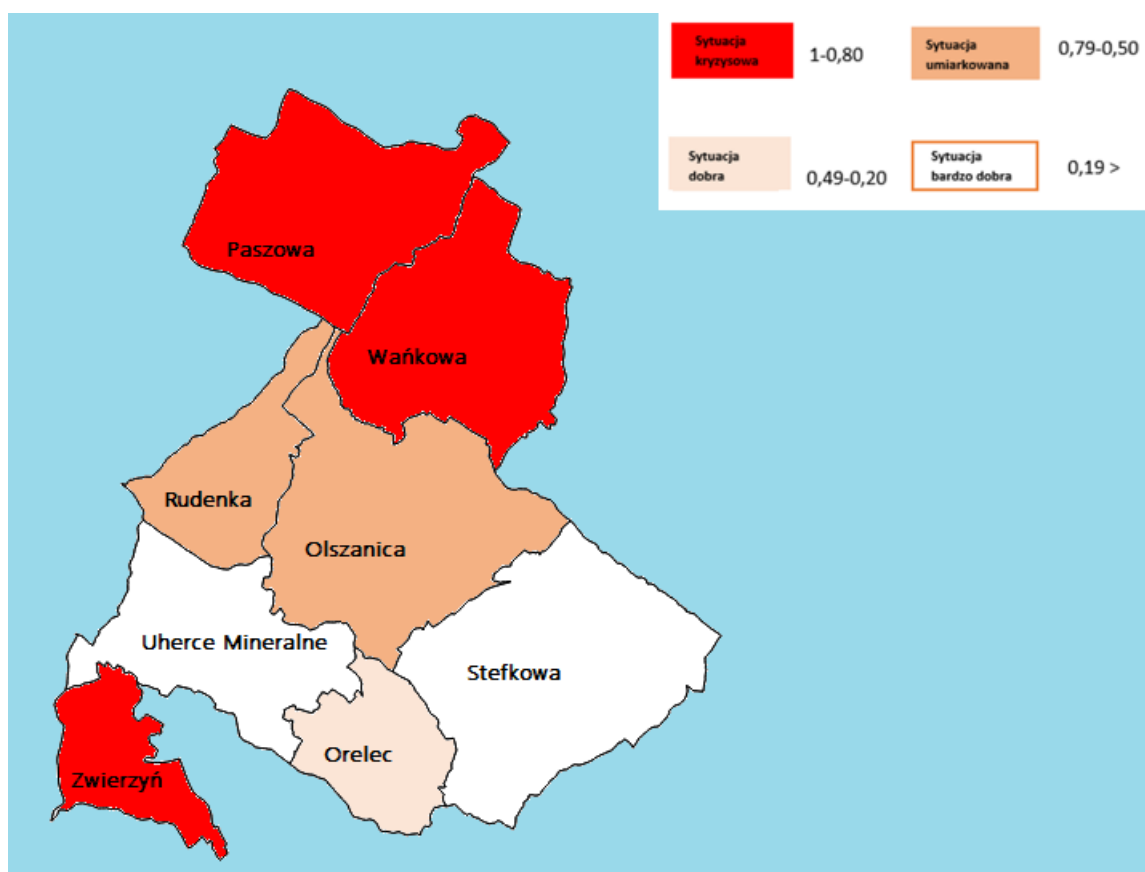
Interpretując powyższe dane, skala intensywności występowania problemów społecznych w poszczególnych miejscowościach gminy Olszanica, zauważyć można, że:

- problem społeczny związany z alkoholizmem i narkomanią odnotowano w miejscowościach: Zwierzyń, Paszowa i Olszanica,

- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych wystąpiła we wszystkich miejscowościach gminy Olszanica, ale najliczniej w Paszowej i Wańkowej,
- potrzeba ochrony macierzyństwa zgłoszona została przez mieszkańców wszystkich miejscowości Gminy Olszanica, z tym, że najliczniej w Paszowej,
- problem długotrwałej i ciężkiej choroby dotyczy praktycznie mieszkańców wszystkich miejscowości, ale najliczniej dotyczy mieszkańców miejscowości Olszanica i Paszowa,
- wysoki odsetek osób niepełnosprawnych zamieszkuje miejscowość Olszanica i Uherce Mineralne. Problem niepełnosprawności dotyczy praktycznie wszystkich miejscowości w gminie.
- w miejscowości Paszowa odnotowano problem sieroctwa.

Jako wskaźnik problemowy na terenie gminy wskazano liczbę świadczeń przyznanych na 100 mieszkańców sołectwa.

Rysunek 8. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba świadczeń społecznych przyznanych na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

Mieszkania socjalne

Lokalny samorząd wdraża działania w zakresie zapewnienia wynajmu lokali komunalnych mieszkańcom, w tym osobom ubogim. Głównym źródłem lokali przeznaczonych pod wynajem jest odzysk od najemcy. Zagadnienia związane z wynajmem lokali mieszkalnych z zasobów gminy regulują odpowiednie przepisy, w których istotną przesłanką jest sytuacja materialna, społeczna oraz zdrowotna osoby ubiegającej się o wynajem.

Według stanu na koniec grudnia 2015 roku Gmina Olszanica posiada 10 mieszkań komunalnych, a mieszkań socjalnych brak. Bieżące potrzeby są znacznie większe (wiele osób i młodych małżeństw zgłasza zapotrzebowanie na mieszkania komunalne). Ponadto są osoby, które mają ostatnie zameldowanie na terenie gminy, a są zgodnie z ustawą o pomocy społecznej osobami bezdomnymi nieposiadającymi żadnego miejsca zamieszkania. Dla tych osób pomocą byłyby **mieszkania socjalne, których w gminie nie ma.**

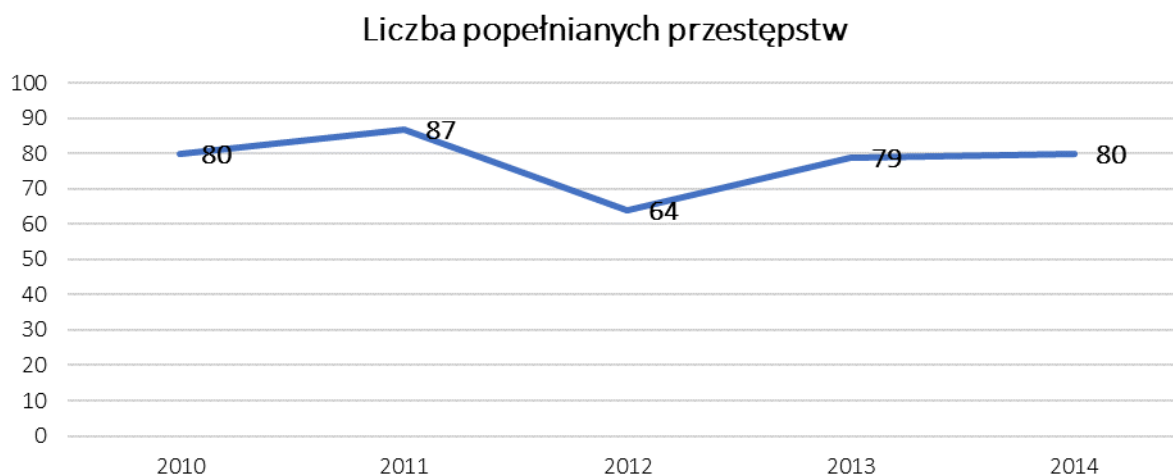
4.2.3. Bezpieczeństwo

Jakość życia mieszkańców związana jest nierozdzielnie z poczuciem ich osobistego bezpieczeństwa. Dlatego ważne i nieodzowne są działania zmierzające do ciągłego doskonalenia i poprawy istniejącego stanu bezpieczeństwa publicznego.

W sprawach ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz w postępowaniu administracyjnym, w sprawach związanych z wykonywaniem zadań i kompetencji Policji, jeżeli ustawy nie stanowią inaczej, na terenie powiatu leskiego, do którego administracyjnie należy Gmina Olszanica organem właściwym jest Komendant Powiatowej Policji w Lesku. W gminie Olszanica mieści się Rewir Dzielnicowych zlokalizowany w miejscowości Olszanica.

Przestępstwa

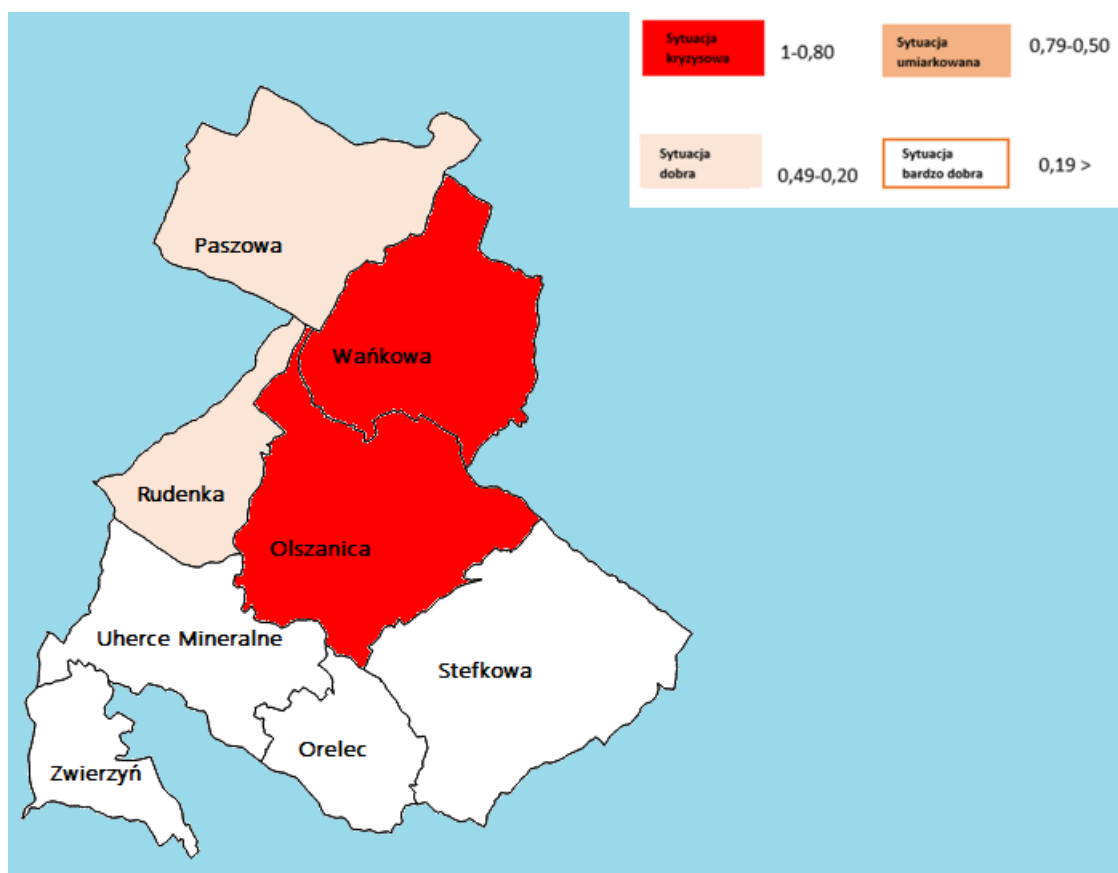
Wartość liczbowa popełnianych przestępstw na terenie gminy od kilku lat utrzymuje się na zbliżonym poziomie.

Wykres 7. Liczba popełnianych przestępstw na terenie gminy Olszanica w latach 2010 – 2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Lesku.

Jako wskaźnik problemowy wskazano liczbę przestępstw popełnionych na 100 mieszkańców sołectwa.

Rysunek 9. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba przestępstw na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

Najbezpieczniejszymi miejscowościami Gminy Olszanica, według statystyk Komendy Powiatowej Policji w Lesku są: Paszowa, Zwierzyń i Orelec, ponieważ odnotowano tam najmniej przestępstw (8,80% wszystkich popełnionych przestępstw).

Rodzaje przestępstw popełnionych na terenie gminy Olszanica:

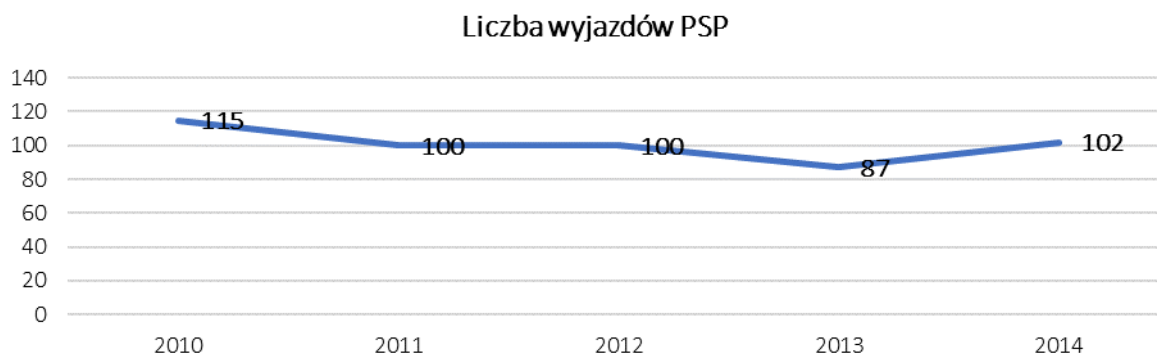
- **Bójki i pobicia, uszkodzenia ciała** – 1 Olszanica,
- **Uszkodzenie mienia** – 1 Wańkowa, 1 Uherce Mineralne, 1 Rudenka,
- **Włamania** – 1 Wańkowa,
- **Narkotykowe** – 1 Olszanica, 2 Stefkowa,
- **Kradzież** – 3 Olszanica, 3 Wańkowa, 1 Orelec
- **Przestępstwa komunikacyjne (prowadzenie samochodu, motocykla, roweru w stanie nietrzeźwości lub odurzenia, spowodowanie wypadku komunikacyjnego)** – 15 Olszanica, 8 Wańkowa, 2 Uherce Mineralne, 1 Paszowa, 2 Rudenka, 3 Stefkowa.

Biorąc pod uwagę rodzaje popełnianych przestępstw przedstawionych powyżej przeważają przestępstwa związane z komunikacją drogową. Należy zatem dążyć do poprawy bezpieczeństwa gminy pod względem komunikacji.

Wyjazdy PSP

Analizując poziom bezpieczeństwa na terenie gminy Olszanica przeanalizowano także liczbę wyjazdów Państwowej Straży Pożarnej w Lesku.

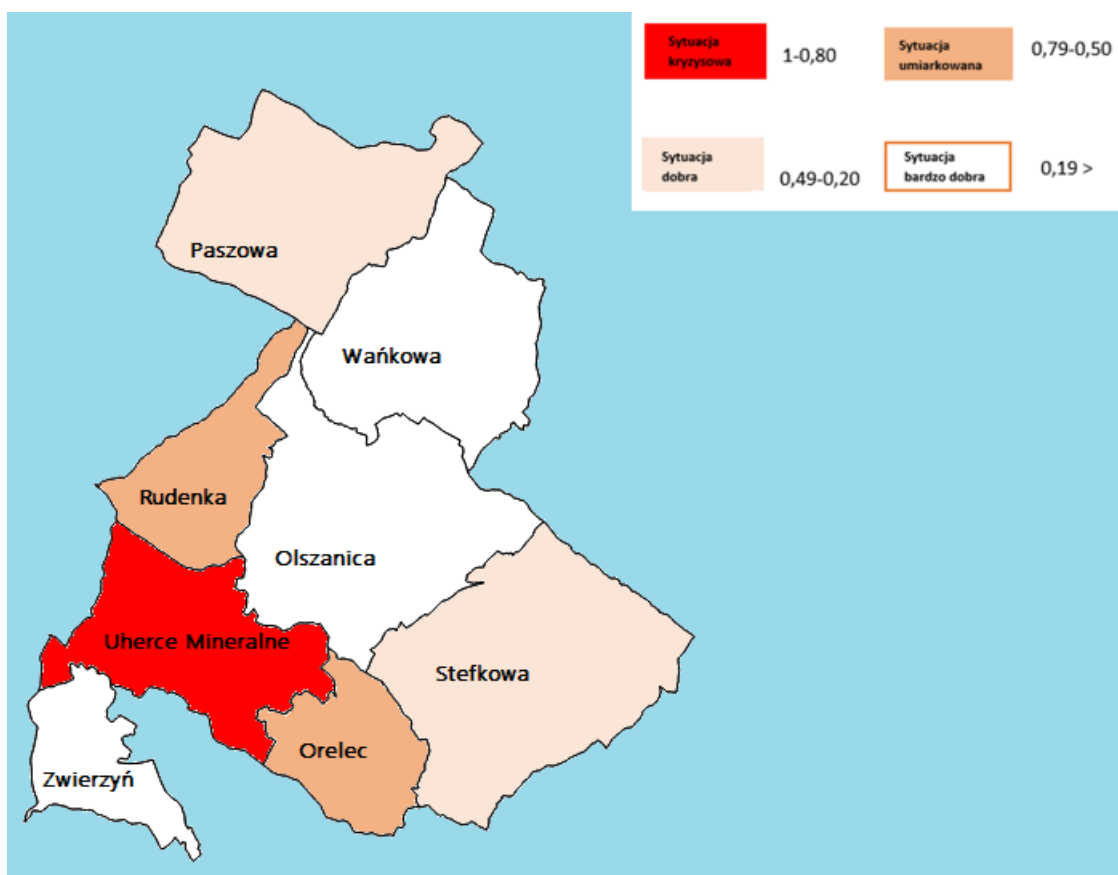
Wykres 8. Liczba wyjazdów PSP w Lesku na terenie gminy Olszanica w latach 2010 – 2014.

Źródło: PSP w Lesku.

Na terenie gminy Olszanica w roku 2015 odnotowano 63 wyjazdy Państwowej Straży Pożarnej (znacznie mniej niż w latach wcześniejszych), w tym:

- 11 wyjazdów dotyczyło pożarów,
- 51 wyjazdów dotyczyło miejscowych zagrożeń,
- 1 wyjazd dotyczył fałszywego alarmu.

Jako wskaźnik problemowy wskazano liczbę wyjazdów Państwowej Straży Pożarnej na 100 mieszkańców sołectwa.

Rysunek 10. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba wyjazdów PSP na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

4.2.4. Bezrobocie

Bezrobocie należy do najpoważniejszych problemów współczesnej gospodarki. Wpływa ono bowiem na wiele sfer życia, zarówno ekonomiczną, społeczną, socjologiczną jak i psychologiczną. Najsilniej jednak bezrobocie dotyka samych bezrobotnych i wpływa negatywnie na zjawiska społeczne występujące na terenie gminy.

Bezrobocie jest dotkliwe nie tylko dla osób pozostających bez pracy, lecz także dla ich rodzin. W funkcjonowaniu rodzin dotkniętych bezrobociem dochodzi do poważnych zakłóceń. Negatywne zmiany mogą dotyczyć wszystkich funkcji rodziny. Negatywny wpływ bezrobocia na więź małżeńską niesie ze sobą niebezpieczeństwo osłabienia związków uczuciowych i zaburzenia ról małżeńskich i rodzicielskich. Utrata pracy zawodowej wpływa najczęściej na powstawanie napięć i konfliktów w rodzinie. Z drugiej strony, ograniczenie możliwości materialnego zabezpieczenia rodziny prowadzi do ograniczenia stopnia zaspokojenia podstawowych potrzeb. Bezrobocie rodziców nie stwarza poczucia bezpieczeństwa u dzieci i negatywnie wpływa na ich

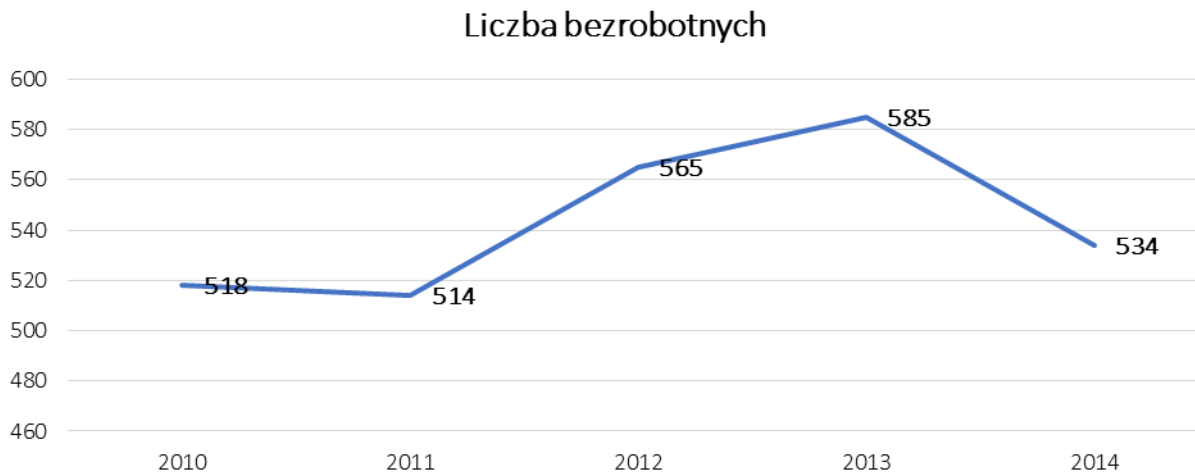

dalszą edukację. Często prowadzi do rozpadu rodziny i może być zagrożeniem przyjmowania przez dzieci negatywnych wzorców osobowych a w konsekwencji dziedziczenia statusu bezrobotnego. Problem bezrobocia zwłaszcza długotrwałego wymaga stosowania odpowiednich form oddziaływania.

Bezrobocie pociąga za sobą szereg innych patologii społecznych, związku z tym wskaźnik ten jest niezwykle istotny podczas wyznaczania obszarów zdegradowanych na terenie gminy.

Rynek pracy na terenie gminy jest rynkiem pracy sezonowej związanej głównie z obsługą napływu turystów, w tym także są to usługi związane z prowadzeniem ośrodków turystycznych na terenie Bieszczadów. To wszystko powoduje, że w sezonie wakacyjnym (turystycznym) na terenie gminy notowane jest zapotrzebowanie na pracowników, które po nim zdecydowanie spada.

Liczba osób bezrobotnych na terenie gminy Olszanica w ostatnich latach została przedstawiona na poniższym wykresie. Wartość tego wskaźnika w ciągu ostatnich lat utrzymuje się na zbliżonym, wysokim poziomie.

Wykres 9. Liczba bezrobotnych w latach 2010 – 2014 na terenie gminy Olszanica.

Źródło: PUP w Lesku.

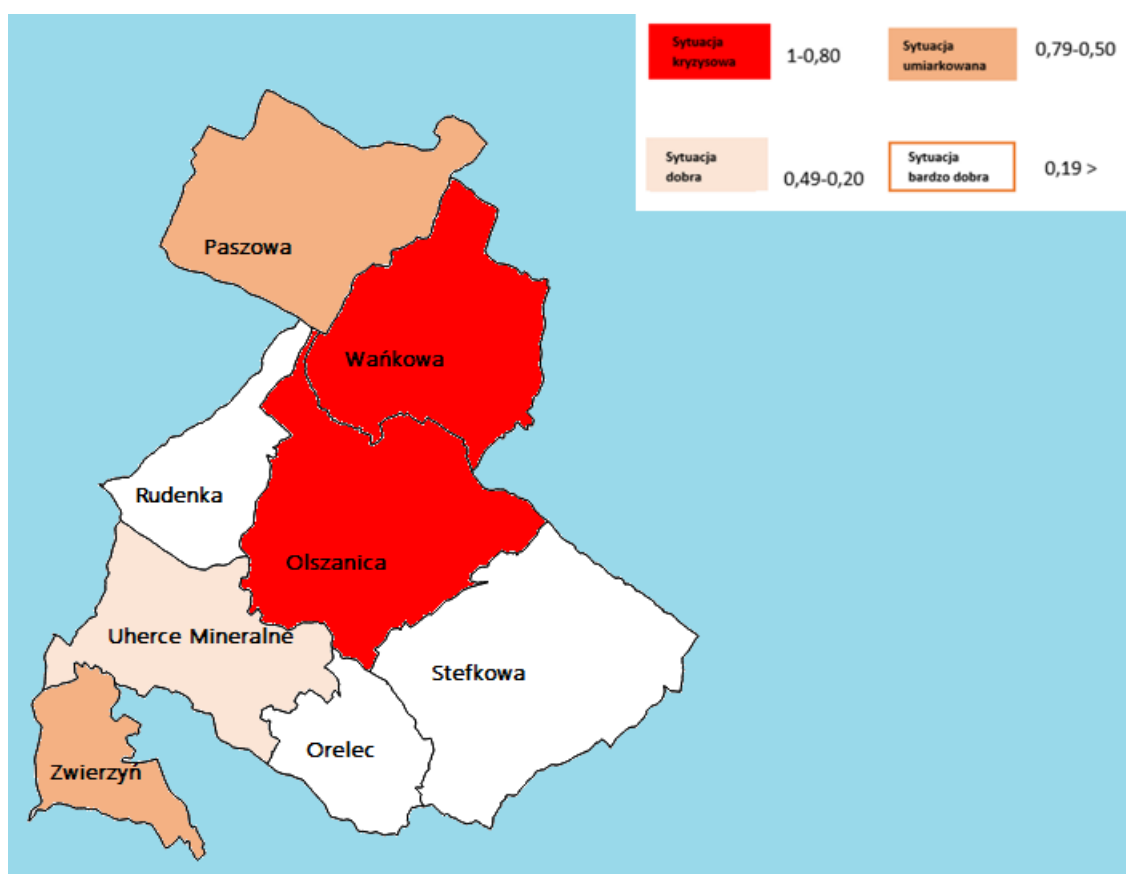
Stan bezrobocia według PUP w Lesku na dzień 31.12.2015 r. w Gminie Olszanica przedstawiał się następująco:

- liczba zarejestrowanych bezrobotnych: 507 osób, w tym 252 kobiety,
- do 25 roku życia: 84, w tym 35 kobiet,

- długotrwale bezrobotni: 292, w tym 158 kobiet,
- powyżej 50 roku życia: 102, w tym 33 kobiety,
- bez kwalifikacji zawodowych: 136,
- bez doświadczenia zawodowego: 113,
- niepełnosprawni: 5
- zarejestrowani bez prawa do zasiłku: 388, w tym 206 kobiet.

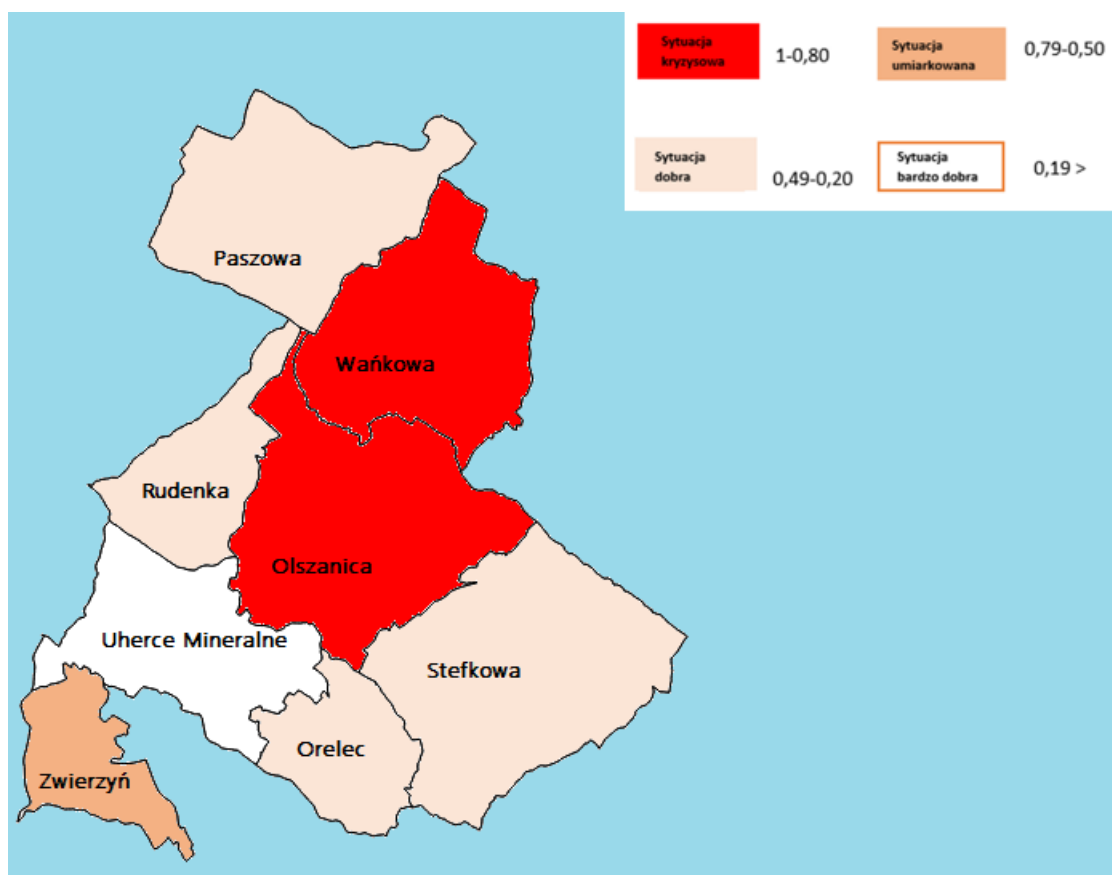
Jako wskaźnik problemowy wskazano liczbę bezrobotnych w wieku produkcyjnym (stopa bezrobocia) na terenie gminy Olszanica na 100 mieszkańców sołectwa.

Rysunek 11. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba bezrobotnych w wieku produkcyjnym (stopa bezrobocia) 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

Jako wskaźnik problemowy wskazano także liczbę osób pozostających bez pracy powyżej dwóch lat. Osobom takim najciężej jest się dostosować do stale zmieniającego się rynku pracy. Udział osób długotrwale bezrobotnych stanowi niemal 58 % wszystkich zarejestrowanych osób.

Rysunek 12. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba długotrwale bezrobotnych na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

4.2.5. Edukacja

Liczba uczniów w poszczególnych placówkach oświatowych w roku szkolnym 2015/2016 przedstawiono w poniższych tabelach.

Tabela 8. Liczba uczniów w szkołach podstawowych na terenie gminy Olszanica.

Szkoła	Klasa 1	Klasa 2	Klasa 3	Klasa 4	Klasa 5	Klasa 6	Razem uczniów	Średnia liczba uczniów w oddziale
SP Olszanica	31 (2 oddziały)	17	13	14	14	21	110	15,71
SP Orelec	5	5	6	0	0	0	16	5,33
SP Uherce Mineralne	30 (2 oddziały)	16	16	24	22	23	131	18,71
Ogółem	66	38	35	38	36	44	257	

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

Tabela 9. Liczba uczniów w gimnazjach na terenie gminy Olszanica.

Szkoła	Klasa 1	Klasa 2	Klasa 3	Razem uczniów	Średnia liczba uczniów w oddziale
Gimnazjum Olszanica	16	34 (2 oddziały)	17	67	16,75
Gimnazjum Uherce Mineralne	24	31 (2 oddziały)	33 (2 oddziały)	88	17,6
Ogółem	40	65	50	155	

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

Tabela 10. Liczba uczniów w oddziałach zerowych na terenie gminy Olszanica.

Oddziały Zerowe	Klasa „0”
SP Olszanica	20
SP Orelec	11
SP Uherce Mineralne	23
Ogółem	54

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

Tabela 11. Liczba uczniów w punktach przedszkolnych na terenie gminy Olszanica.

Przedszkole lub punkt przedszkolny	Liczba dzieci
Olszanica	10
Orelec	16
Uherce Mineralne	25
Ogółem	51

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

Liczba uczniów z terenu gminy Olszanica korzystających ze wsparcia na terenie gminy Olszanica przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 12. Liczba uczniów korzystających ze wsparcia na terenie gminy Olszanica.

Szkoła	Zajęcia wyrównawcze	Zajęcia logopedyczne	Zajęcia rewalidacyjne	Zajęcia terapeutyczne	Zajęcia korekcyjno – kompensacyjne	Nauczanie indywidualne
ZSP Olszanica	28	20	3	0	28	1
ZSP Uherce Mineralne	43	0	3	3	29	1
Ogółem	71	20	6	3	57	2

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

Liczba uczniów korzystających z zajęć pozalekcyjnych z podziałem na rodzaje zajęć przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 13. Liczba uczniów korzystających z zajęć pozalekcyjnych z podziałem na rodzaje zajęć na terenie gminy Olszanica.

Szkoła	Koła przedmiotowe	Zajęcia artystyczne	Zajęcia sportowe	Zajęcia informatyczne	Zajęcia techniczne	Inne
ZSP Olszanica	150	40	216	0	0	93
ZSP Uherce Mineralne	48	0	36	10	0	0
Ogółem	198	40	252	10	0	93

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

Wyniki sprawdzianu po klasie 6 mierzone w punktach od 1 do 40, w staninie od 1 (najniższy) do 9 (najwyższy). Wyniki uzyskane w szkołach podstawowych na terenie gminy należą do średnich (mieszczą się w środkowym staninie).

Tabela 14. Wyniki sprawdzianu 6 klasistów w szkołach podstawowych na terenie gminy Olszanica w roku 2015.

Rok	2015	
Nazwa szkoły	Wynik w punktach	Stanin szkoły
Szkoła Podstawowa w Olszanicy	Spr. Ogółem 23,6 j. ang. 34,9	6
Szkoła Podstawowa w Uhercach Mineralnych	Spr. Ogółem 26,6 j. ang. 30,2	5

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

W poniżej tabeli przedstawiono wyniki testów gimnazjalnych w roku 2015. W gimnazjach na terenie gminy Olszanica najlepsze wyniki zostały osiągnięte w części humanistycznej.

Tabela 15. Wyniki testów gimnazjalnych w gimnazjach na terenie gminy Olszanica w roku 2015.

Rok	2015							
Nazwa szkoły	Wynik w % w części humanistycznej	j. polski	Historia i WOS	Wynik w % w części mat – przyr.	Matematyka	Przedmioty przyrodnicze	Wynik w % j. ang. Poziom podstawowy	Wynik w % j. ang. Poziom podstawowy
Gimnazjum w Olszanicy	65,3	68,8 7 stanin	61,8 5 stanin	49,7	47,6 5 stanin	51,8 6 stanin	59,2 4 stanin	39,9
Gimnazjum w Uhercach Mineralnych	69,2	70,4 7 stanin	70,4 7 stanin	47,9	47,7 5 stanin	48,1 5 stanin	62 5 stanin	41,8

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

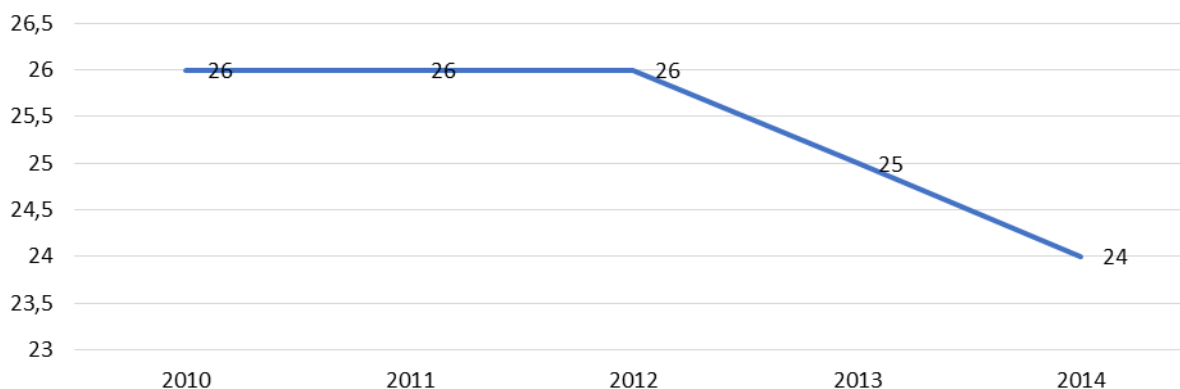
4.2.6. Aktywność społeczna mieszkańców

Organizacje pozarządowe sprzyjają włączeniu w życie społeczne osób lub grup zagrożonych marginalizacją (np. długotrwale bezrobotnych czy niepełnosprawnych). W ten sposób sprzyjają rozwojowi ich zaufania do instytucji demokratycznych i uczą współpracy. Organizacje podejmują również działania, które zmierzają do podnoszenia standardu życia grup o niskim statusie ekonomicznym lub społecznym. Dzięki temu ludzie mało zarabiający mają dostęp do dóbr i usług, które inaczej byłyby poza ich zasięgiem.

Liczba działających organizacji na terenie gminy w ostatnich latach spada.

Liczba organizacji pozarządowych

Wykres 10. Liczba organizacji społecznych w latach 2010 – 2014 na terenie gminy Olszanica.

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

W roku 2015 odnotowano 13 działających organizacji społecznych. Ich wykaz przedstawia poniższa tabela.

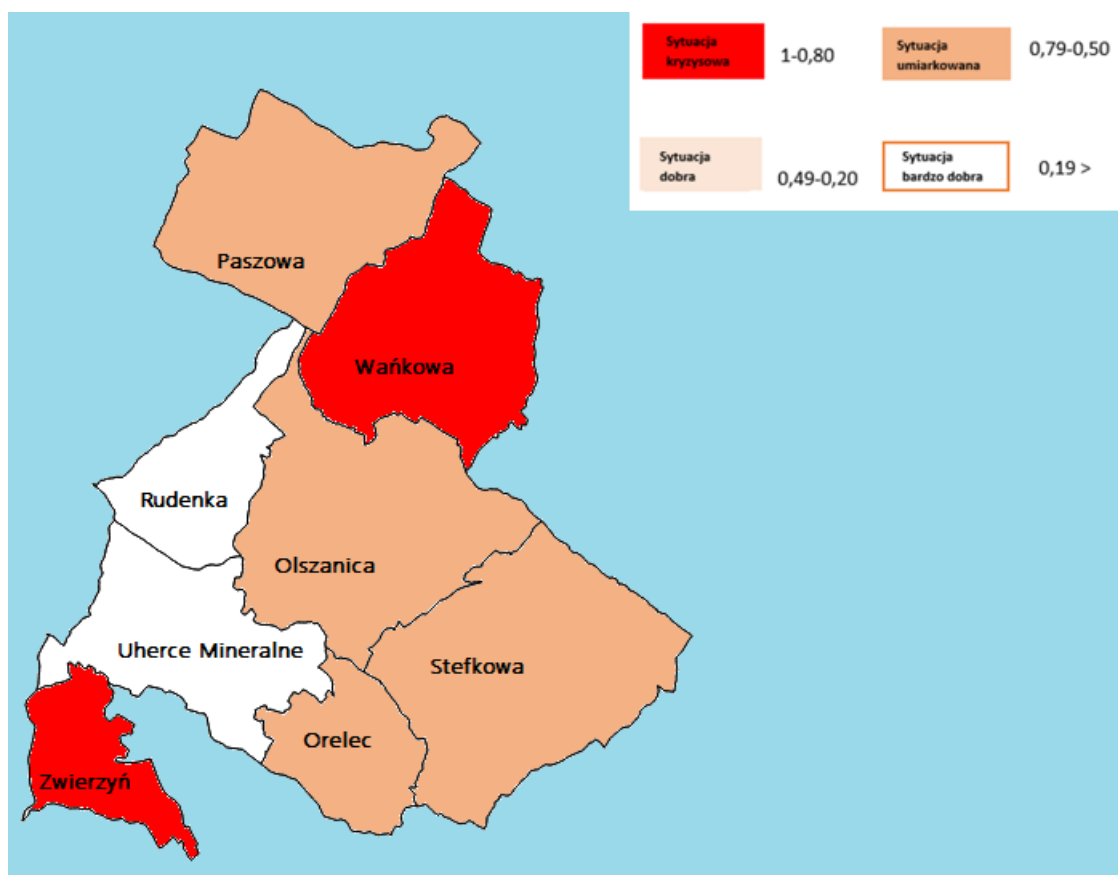
Tabela 16. Organizacje społeczne na terenie gminy Olszanica wraz z lokalizacją.

Sołectwo	Organizacja pozarządowa	Adres
Olszanica	Stowarzyszenie Miłośników Olszanicy i okolic	Olszanica 53
	Ochotnicza Straż Pożarna w Olszanicy	Olszanica 120
	Ludowy Klub Sportowy	Olszanica 210
Orelec	Stowarzyszenie Orelec	Orelec 35
	Bieszczadzka Fundacja Rozwoju Postaw Twórczych - Orelec - "Gala"	Orelec 8
Paszowa	Stowarzyszenie Koło Gospodyń Wiejskich "Paszowianki"	Paszowa
Rudenka	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Szkoły w Rudence	Rudenka 25
	Stowarzyszenie Quo Vadis	Rudenka 62
Stefkowa	Nasz Dom. Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi i Szkoły w Stefkowej	Stefkowa 64
Uherce Mineralne	Stowarzyszenie Koło Gospodyń Wiejskich "Uherczanie"	Uherce Mineralne
	Ochotnicza Straż Pożarna w Uhercach Mineralnych	Uherce Mineralne 214
	Ludowy Klub Sportowy "Szarotka" Uherce Mineralne	Uherce Mineralne

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

W ramach opracowania dokumentu wskazano na wskaźnik problemowy odnoszący się do liczby organizacji pozarządowych na 100 mieszkańców (im mniejsza liczba organizacji pozarządowych, tym sytuacja na terenie danego sołectwa jest bardziej niekorzystna).

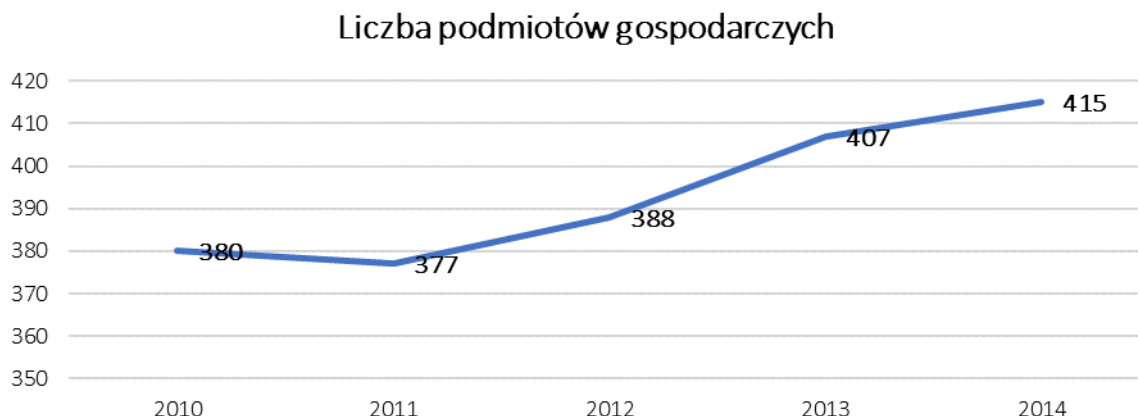
Rysunek 13. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba organizacji pozarządowych na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

4.3. Sfera gospodarcza – analiza wskaźnikowa

Analiza struktury podmiotowej gospodarki gminy wyraźnie wskazuje na przewagę sektora prywatnego (podmioty gospodarcze w rękach prywatnych stanowią 96 % wszystkich podmiotów).

W strukturze podmiotów gospodarczych według klas wielkości w gminie Olszanica mikroprzedsiębiorstwa stanowią 97,6%, przedsiębiorstwa małe 1,9%, a średnie przedsiębiorstwa 0,5%.

Wykres 11. Liczba podmiotów gospodarczych na terenie gminy Olszanica w latach 2010 – 2014.

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

Specyfikę gospodarczą gminy charakteryzuje poniższa tabela.

Tabela 17. Liczba podmiotów gospodarczych wg sekcji działów PKD raz sektorów własnościowych na terenie gminy Olszanica.

Podmioty wg PKD 2007 i rodzajów działalności	
OGÓŁEM	409
A. Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	26
B. Górnictwo i wydobywanie	1
C. Przetwórstwo przemysłowe	46
D. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	1
E. Dostawa wody; gospodarowanie ciekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	0
F. Budownictwo	57
G. Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	97
H. Transport i gospodarka magazynowa	23
I. Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	22
J. Informacja i komunikacja	7
K. Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	7
L. Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	11
M. Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	13
N. Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	13
O. Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	11
P. Edukacja	16
Q. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	16
R. Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	12
S. Pozostała działalność usługowa w tym sekcja	29
T. Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

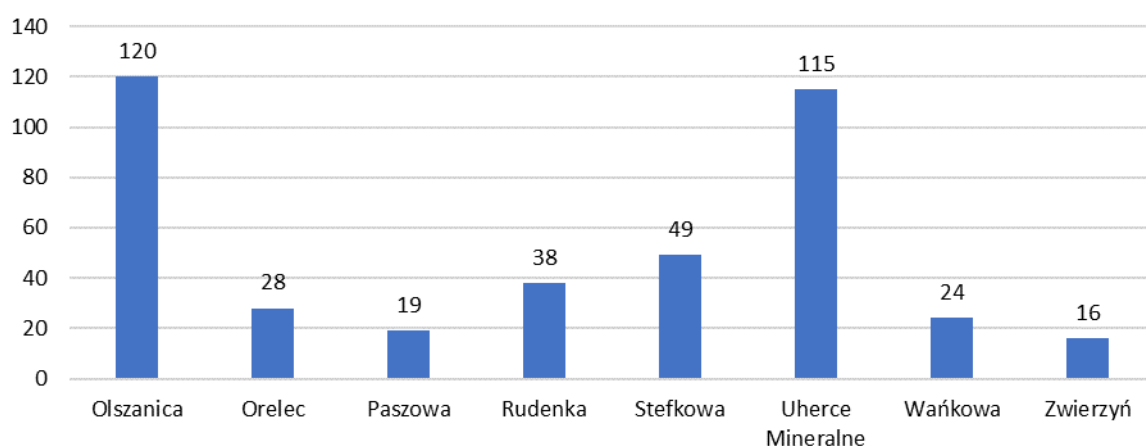

W 2015 roku najwięcej przedsiębiorstw z terenu gminy, bo 27%, funkcjonowało w sektorze handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych. Kolejne miejsce pod względem liczebności zajmowały działalności związane z budownictwem 15%. Na analizowanym terenie najmniejszy udział miały podmioty z zakresu działalności związanych z administracją publiczną

i obroną narodową, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, a także działalność związana z kultura, rozrywką i rekreacją; działalność związana z obsługą rynku nieruchomości i działalnością profesjonalną, naukowa i techniczna – wszystkie wymienione stanowiły po 3% ogółu.

Największa liczba podmiotów gospodarczych na terenie gminy koncentruje się w sołectwach Olszanica i Uherce Mineralne.

Liczba podmiotów gospodarczych z podziałem na sołectwa

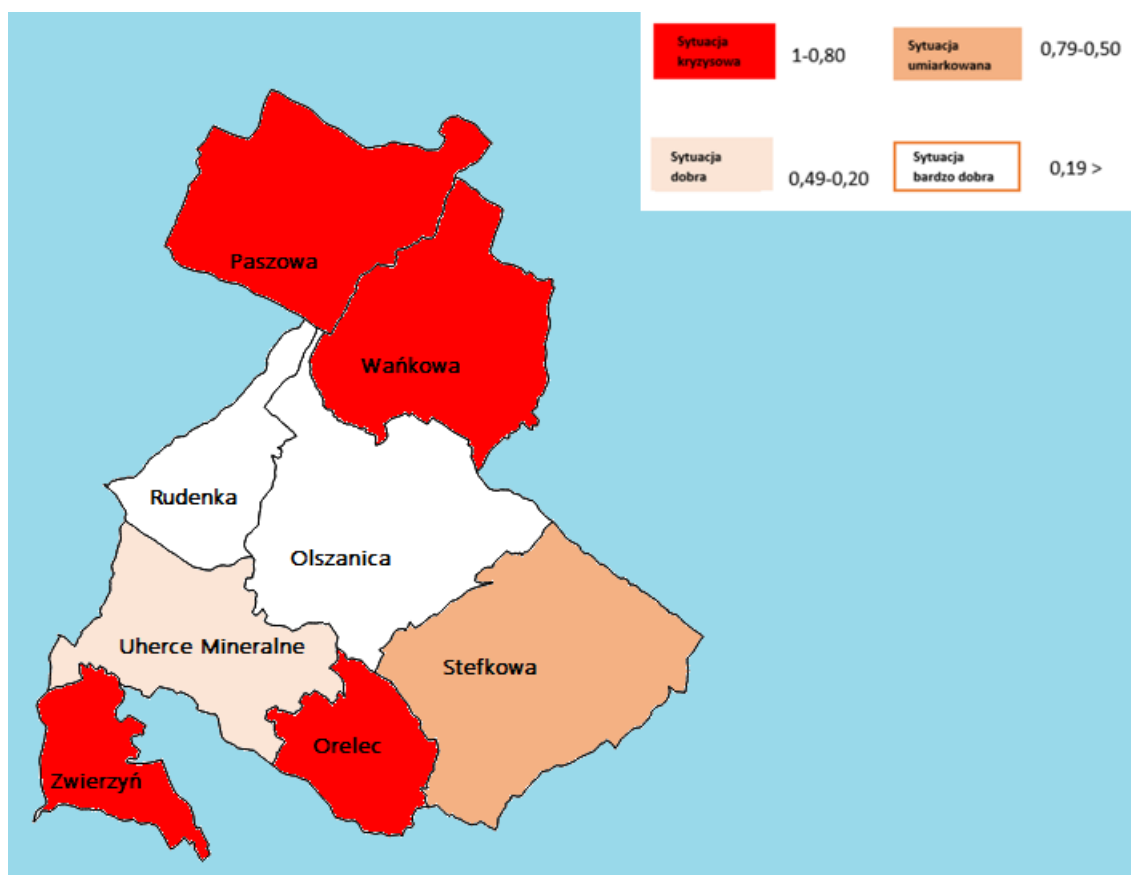

Wykres 12. Liczba podmiotów gospodarczych z podziałem na sołectwa na terenie gminy Olszanica w roku 2015.

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

Podstawowym miernikiem rozwoju gospodarczego i przedsiębiorczości mieszkańców danego obszaru jest wskaźnik obrazujący liczbę podmiotów gospodarczych przypadających na każde 100 mieszkańców danego sołectwa.

Zdecydowanie najwyższym nasyceniem podmiotów gospodarczych cechuje się centrum gminy – sołectwa Olszanica i Rudenka.

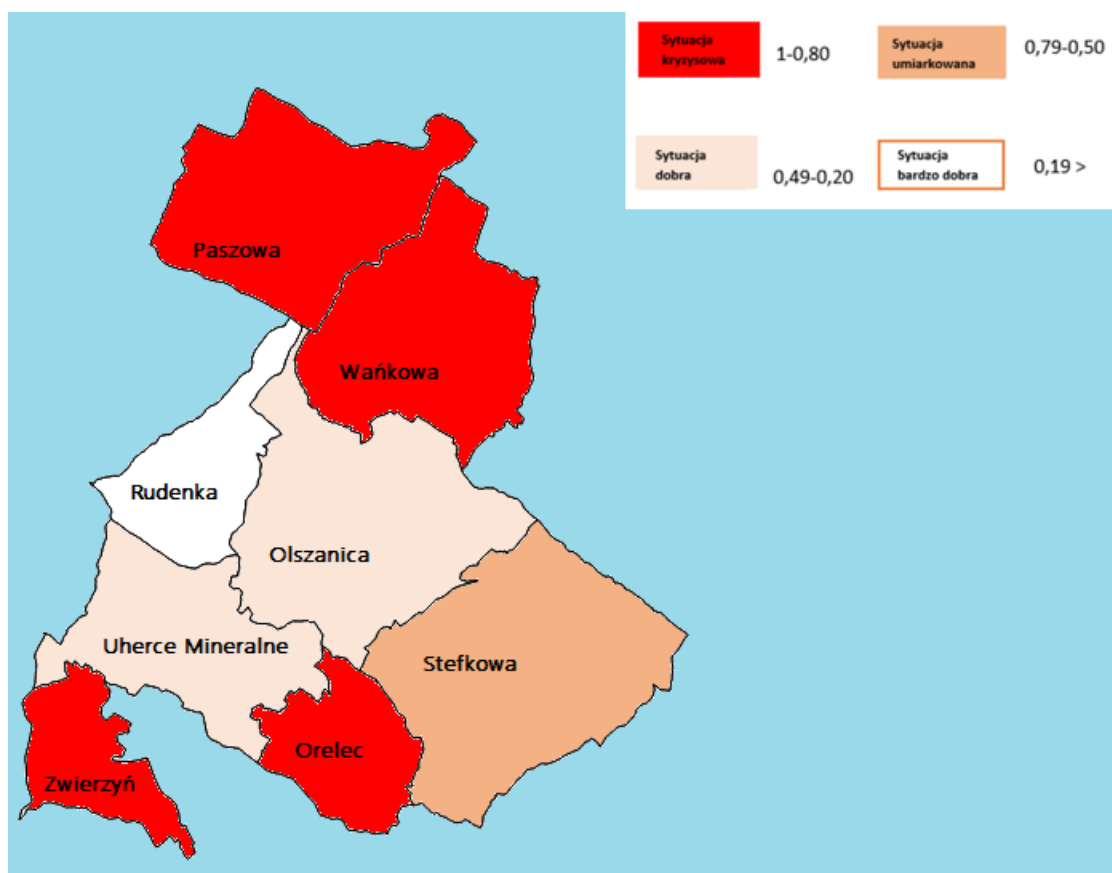

Rysunek 14. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

Najwięcej gospodarstw domowych w Gminie Olszanica utrzymuje się z dochodów z działalności rolniczej (47%), następnie z dochodów z rent i emerytur (20%) oraz z dochodów z pracy najemnej (19%). 14% gospodarstw domowych jako główne źródło utrzymania wskazuje pozarolniczą działalność gospodarczą.

W ramach analizy sfery gospodarczej przeanalizowano liczbę nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na terenie gminy Olszanica. Do obszarów najbardziej problemowych (najmniejsza liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa) zaliczono sołectwa Zwierzyń, Orelec, Paszowa i Wańkowa.

Rysunek 15. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

4.4. Sfera przestrzenno – funkcjonalna – analiza wskaźnikowa

4.4.1. Dostęp do kultury, sportu, edukacji i opieki lekarskiej

Wysoki poziom dostępności kultury, edukacji i ośrodków pierwszej pomocy jest jednym z podstawowych wyznaczników rozwoju jednostek samorządu terytorialnego, skierowanego na obywateli.

Placówki oświatowe

Na terenie gminy Olszanica działają dwa Zespoły Szkół Publicznych (w tym dwie szkoły podstawowe i dwa gimnazja), przy Zespole w Uhercach Mineralnych funkcjonuje przedszkole, a przy Zespole w Olszanicy Punkt przedszkolny, a w miejscowości Orelec funkcjonuje Niepubliczna Szkoła Podstawowa.

Rysunek 16. Zespół Szkół Publicznych w Olszanicy.
Źródło: Urząd Gminy w Olszanicy.

Rysunek 17. Zespół Szkół w Uhercach Mineralnych.
Źródło: Urząd Gminy w Olszanicy.

W 2014 roku w szkołach podstawowych zlokalizowanych w Gminie Olszanica do łącznie 12 oddziałów uczęszczało 227 uczniów, spośród których na 1 oddział przypadało średnio ok. 15,13.

Szkoły podstawowe w Gminie Olszanica w 2014 roku były w 66,67% wyposażone w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu. Na 1 komputer z dostępem do Internetu w 2014 roku przypadało w gminie blisko 13 uczniów w, podczas gdy na obszarach wiejskich województwa podkarpackiego 7,05, a w kraju 6,01.

W 2014 roku w gimnazjach zlokalizowanych w Gminie Olszanica do łącznie 10 oddziałów uczęszczało 167 uczniów, spośród których na 1 oddział przypadało średnio ok. 16,7. Gimnazja w Gminie Olszanica w 2014 roku były w 100% wyposażone w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu. Na 1 komputer z dostępem do Internetu w 2014 roku przypadało w gminie 4,24 uczniów, podczas gdy na obszarach wiejskich województwa podkarpackiego 3, a w kraju 8.

Analizując wyżej przytoczone wartości wyposażenie szkół na terenie gminy Olszanice jest zadowalające.

O stanie edukacji świadczy również liczba uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach na 100 mieszkańców. Liczba ta systematycznie maleje, co świadczy o zmniejszającym się kapitale społecznym gminy.

Tabela 18. Liczba uczniów na 100 mieszkańców na terenie gminy Olszanica.

Rok	Liczba uczniów na 100 mieszkańców	
	Szkoły podstawowe	Gimnazja
2009	6,57	3,76
2010	5,91	3,65
2011	4,82	3,52
2012	4,61	3,57
2013	4,60	3,24
2014	4,55	3,34

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

Obiekty sportowe

W Gminie Olszanica znajdują się następujące obiekty o charakterze sportowym i rekreacyjnym, na których odbywają się imprezy przeznaczone dla mieszkańców:

- hala sportowa w Olszaniczy,
- stadion piłkarski w Uhercach Mineralnych,
- stadion piłkarski w Rudence,
- stadion piłkarski w Olszaniczy,
- boisko sportowe w Stefkowej.

Ponadto na terenie Gminy Olszanica w budynku Szkoły Podstawowej w Stefkowej działa siłownia.

Na obszarze gminy nie działa żaden publiczny żłobek.

Tabela 19. Liczba miejsc w przedszkolach w gminie Olszanica na 100 mieszkańców.

Zjawisko	Wskaźnik
Liczba miejsc w przedszkolach na 100 mieszkańców	1,97 (5075 mieszkańców i 100 miejsc w przedszkolach)

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

Ośrodki Zdrowia

Ochrona zdrowia w gminie realizowana jest w budynku byłego Ośrodka Zdrowia w Olszanicy. W obiekcie pracuje 2 lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej, 1 lekarz stomatolog i medyczny personel pomocniczy, funkcjonuje też gabinet rehabilitacji oraz apteka. Budynek jest własnością gminy. Został wybudowany na początku lat 80- tych i jest w znacznym stopniu wyeksploatowany.

Zaopatrzenie w leki gotowe umożliwia pacjentom istniejąca 1 prywatna apteka w Olszanicy.

Placówki kulturalne

Życie kulturalne mieszkańców Gminy Olszanica organizują lokalne instytucje kultury, tj.:

- Dom Ludowy w Olszanicy,
- Świetlica wiejska w Paszowej,
- Świetlica Wiejska w Stefkowej,
- Wiejski Dom Kultury w Uhercach Mineralnych,
- Klub Młodzieżowy „Hades” w Uhercach Mineralnych,
- Świetlica Wiejska w Wańkowej,
- Świetlica Wiejska w Zwierzyńcu,
- Świetlica Wiejska w Orelcu,
- Świetlica Wiejska w Rudence.

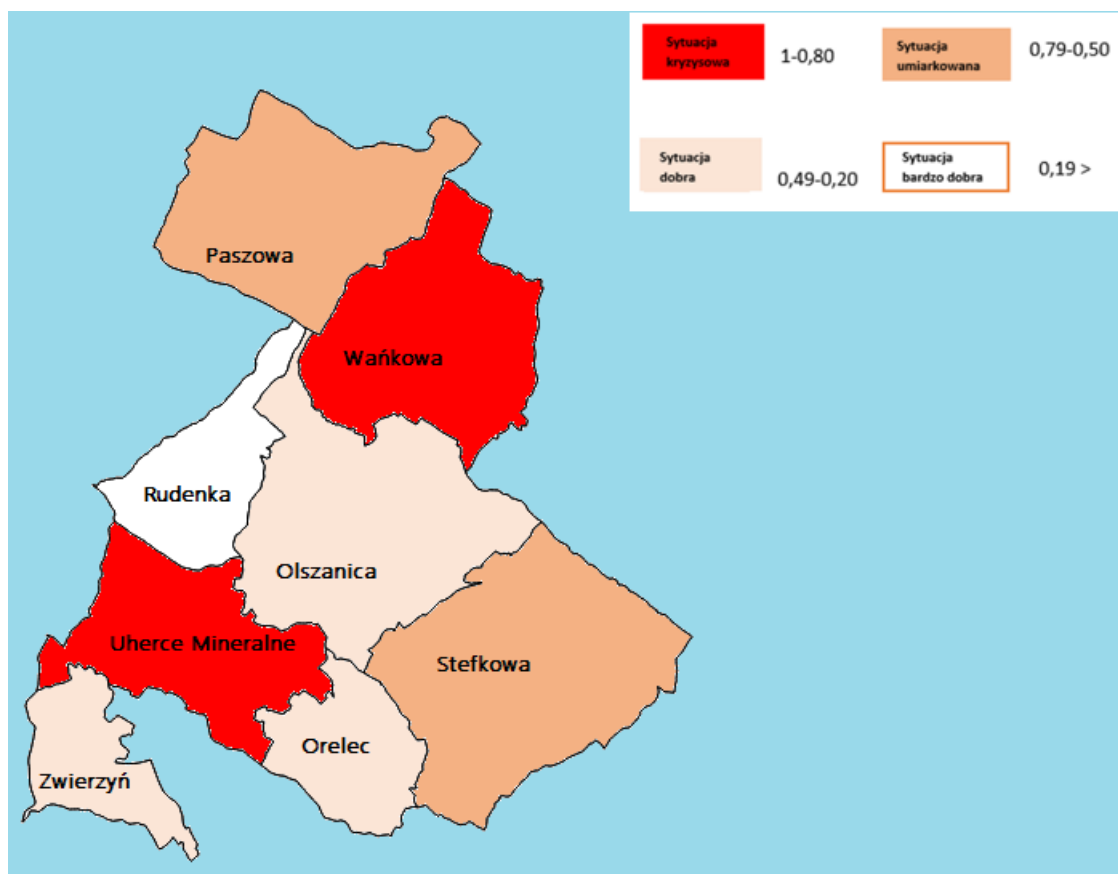
Jako wskaźnik problemowy wskazano dostęp do placówek oświatowych, kulturowych, sportowych i medycznych na 100 mieszkańców sołectwa (im mniejszy dostęp do ww. placówek, tym sytuacja na terenie danego sołectwa jest bardziej niekorzystna).

Tabela 20. Liczba obiektów kultury oraz intensywność korzystania z instytucji kultury na terenie gminy Olszanica.

Zjawisko	Wskaźnik
Liczba obiektów kultury na 1 tys. mieszkańców	1,8 (5075 mieszkańców i 9 obiektów kultury)
Intensywność korzystania z instytucji kultury i oferty edukacyjnej	średnio 2 razy na rok na mieszkańca

Źródło: Urząd Gminy w Olszanicy.

Rysunek 18. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – dostęp do placówek oświatowych, , kulturowych, sportowych i medycznych na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

Imprezy cykliczne

Wykaz imprez kulturalnych z podziałem na miejsce organizacji przedstawiono w poniższej tabeli.

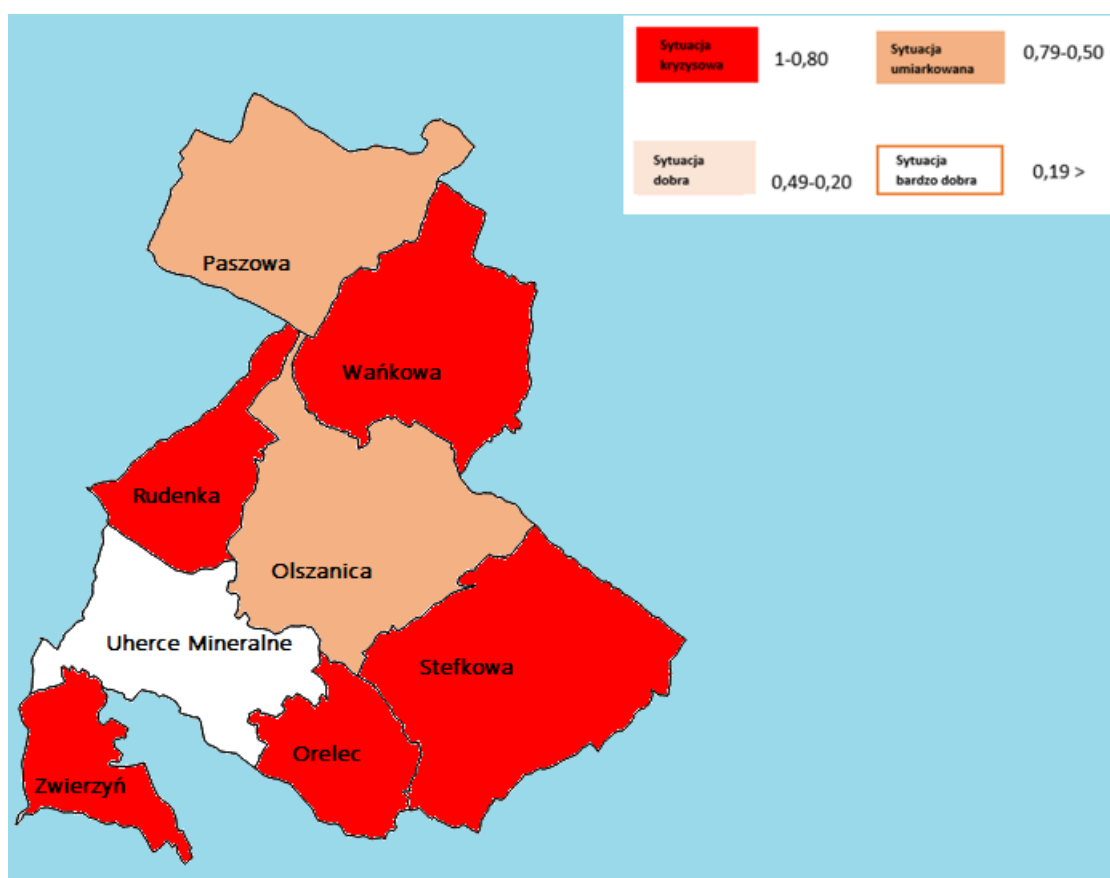

Tabela 21. Cykliczne imprezy kulturalne na terenie gminy Olszanica.

Sołectwo	Imprezy kulturalne	Data
Olszanica	Dni Gminy Olszanica	27-28.06.2015
	Festiwal Dziecięcych Zespołów Folklorystycznych	18.07.2015
	Młode Talenty w Gminie Olszanica	23.08.2015
Paszowa	Dożynki w Paszowej	30.08.2015
Uherce Mineralne	Piknik kolejowy	01-03.05.2015
	Wielkie otwarcie drezin rowerowych	30.05.2015
	Bieszczadzkie Warsztaty Muzyczne	04.07.2015
	Święto Pieczonego Ziemniaka	13.09.2015

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

I większa liczba imprez/wydarzeń kulturalnych na terenie gminy tym większa możliwość integracji mieszkańców analizowanego. W związku z tym jako wskaźnik problemowy wskazano liczbę imprez na 100 mieszkańców sołectwa (im mniejsza liczba cyklicznych wydarzeń kulturalnych, tym sytuacja na terenie danego sołectwa jest bardziej niekorzystna).

Rysunek 19. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba cyklicznych imprez kulturalnych na 100 mieszkańców sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

4.4.2. Dostępność komunikacyjna

Na terenie Gminy Olszanica główną osią komunikacyjną jest droga krajowa nr 84 relacji Lesko-Ustrzyki Dolne. Podstawowy układ sieci komunikacyjnej gminy Olszanica stanowią następujące drogi:

W systemie transportowym wojewódzkim:

- droga wojewódzka nr 895 od torów kolejowych w miejscowości Uherce Mineralne do granicy miejscowości Orlec/Bóbrka,

W systemie transportowym lokalnym drogi powiatowe klasy Z na kierunkach:

- Uherce Mineralne- Myczkowce- Bóbrka dł. 2.00 km nr drogi 1272,
- Podkamionka- Zwierzyń- Średnia Wieś dł. 0.8 km Nr drogi 1271,
- Olszanica- Ropienka- Wojtkowa dł. 7.3 km Nr drogi 1297,
- Uherce Mineralne- Rudenka dł. 2.9 km Nr drogi 1268,
- Tyrawa Wołowska- Wańkowa dł. 6.2 km Nr drogi 1225,
- Rakowa- Stańkowa- Ropienka dł. 0.9 km Nr drogi 1226,
- Wańkowa- Dźwiniacz- Brzegi Dolne dł. 1.75 Nr drogi 1269,
- Wańkowa- Leszczwate- Łodyna dł. 0.5 km Nr drogi 1268.

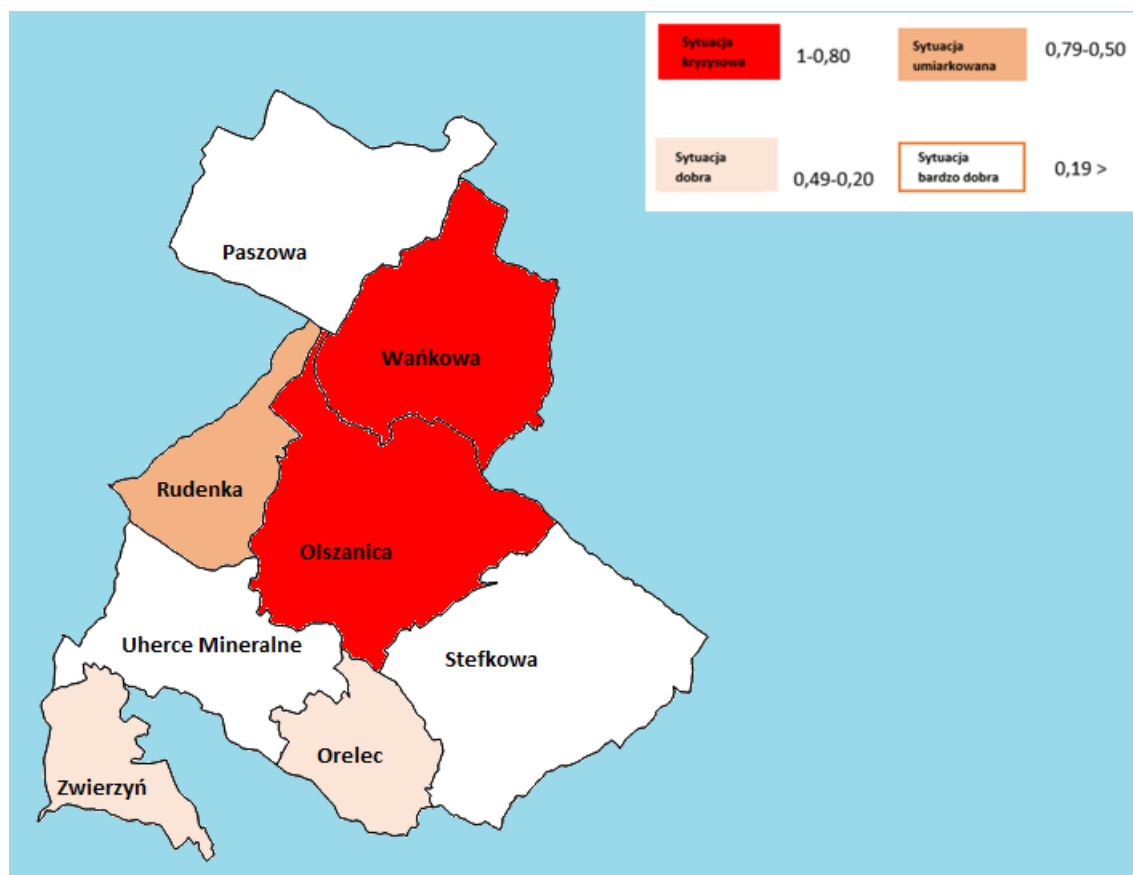
Łącznie na terenie Gminy znajduje się: 13,6 km drogi krajowej, 6,2 km wojewódzkiej, 22,474 km dróg powiatowych oraz 18,115 km dróg gminnych. Stan techniczny dróg krajowej i wojewódzkiej jest zadowalający, natomiast drogi powiatowe są w dużym stopniu ulepszone, jednak ich wartość techniczną i eksploatacyjną należy uznać za niespełniającą aktualnych wymogów transportu i komunikacji (wymagają modernizacji, np. odnowy nawierzchni, odwodnienia, remontów przepustów, mostów itp.).

Jako wskaźnik problemowy wskazano procentowy udział dróg gminnych wymagających remontu, bądź modernizacji w stosunku do wszystkich dróg gminnych na terenie sołectwa. Największy udział dróg wymagających remontu występuje na terenie sołectw Olszanica i Wańkowa.

Stan dróg jest niezwykle istotnym elementem na terenie gminy. Przeprowadzona ankietyzacja oraz konsultację społeczne i warsztaty szkoleniowe wskazały jako główny kierunek poprawy życia

w gminie rozwój turystyki. Aby ta dziedzina gospodarki mogła się rozwinąć konieczna jest odpowiednia, bezpieczna i komfortowa infrastruktura komunikacyjna.

Rysunek 20. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – % dróg gminnych wymagających modernizacji w stosunku do wszystkich dróg gminnych.

Źródło: Opracowanie własne.

4.4.3. Zabytki

Na terenie gminy Olszanica zinwentaryzowano 15 zabytków. W zdecydowanej przewadze są to zabytki sakralne.

Tabela 22. Wykaz zabytków na terenie gminy Olszanica z podziałem na sołectwa.

Miejscowość	Obiekt	Materiał	Datowanie
Olszanica	Pałac	Mur	1905
Olszanica	Oficyna Dworska	Mur	1890-1910
Olszanica	Kuźnia Dworska	Mur	1900-1925

Olszanica	Park dworski – most	Mur	1905
Olszanica	Kościół	Mur	1900
Olszanica	Dzwonnica	Mur	1930
Orelec	Kościół	Drewniany	1759
Orelec	Dzwonnica	Drewniany	1800-1850
Paszowa	Kościół	Drewniany	1775-1799
Rudenka	Kościół	Drewniany	1843
Stefkowa	Kościół	Drewniany	1836-1840
Stefkowa	Dzwonnica	Drewniany	1875-1899
Uherce	Kościół	Mur	1757
Uherce	Dzwonnica	Mur	1757
Uherce	Dwór	Mur	1830
Wańkowa	Kościół	Drewniany	1726
Zwierzyń	Kościół	Mur	1750

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

Stan obiektów należy ocenić jako zadawalający oczywiście z małymi wyjątkami – dwór w Uhercach Mineralnych, który znalazł się w rękach prywatnych i czeka na odrestaurowanie (poniższy rysunek).

Rysunek 21. Dwór w Uhercach Mineralnych.

Źródło: Urząd Gminy Olszanica.

Aż 4 miejscowości w gminie posiada cenne zabytkowe cerkiewki drewniane. Przed laty służyły one wiernym obrządku greckokatolickiego i rzymskokatolickiego, a po ostatniej wojnie zamienione zostały na kościoły rzymskokatolickie. Wpisane zostały w krajobraz Orelca (ok. 1740 r., podawany 1759), Paszowej (1775 – 1799), Rudenki (1843), Stefkowej (1836).

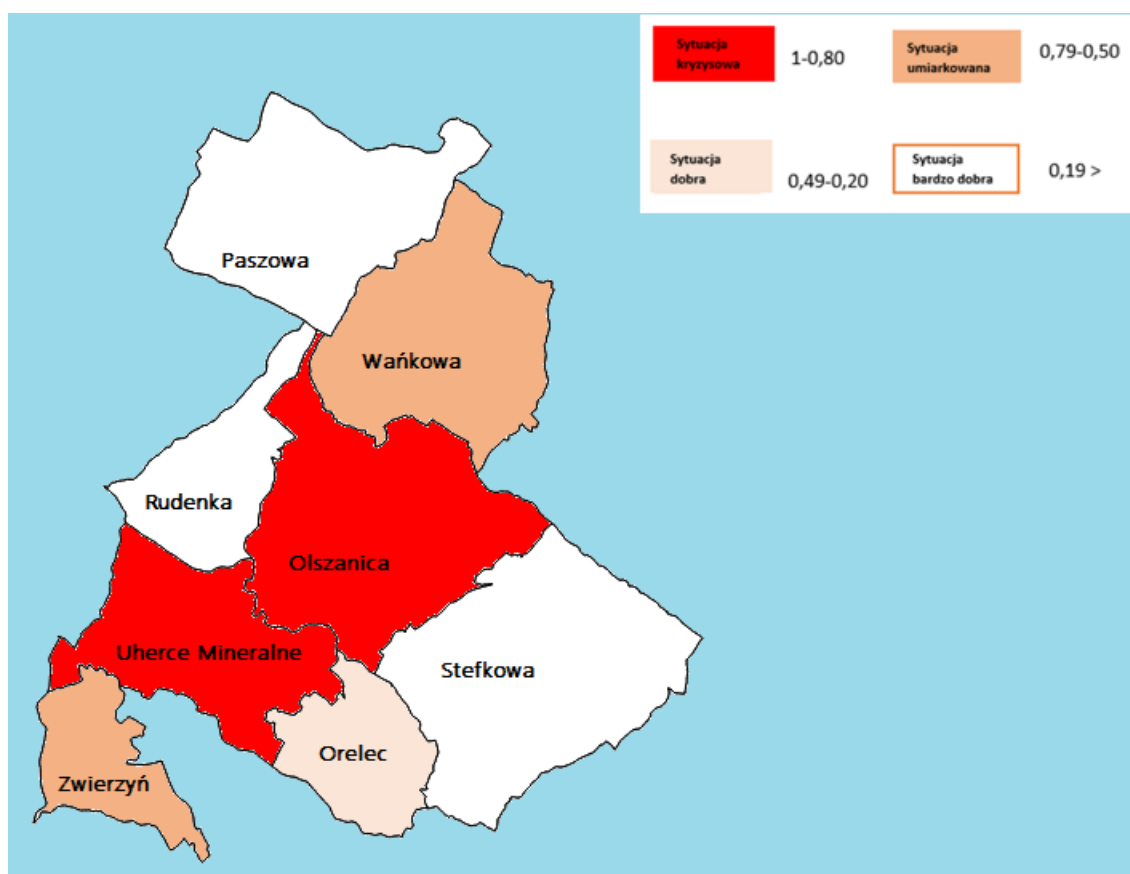
4.5. Sfera techniczna – analiza wskaźnikowa

Wśród grupy zjawisk negatywnych wyodrębniono również sferę techniczną rozumianą przede wszystkim jako degradację stanu technicznego obiektów budowlanych.

4.5.1. Stan techniczny budynków

Wskaźnikiem, który pozwala w sposób ogólny oszacować uwarunkowania przestrzenne danego obszaru (np. zwiększone ryzyko konieczności przeprowadzenia przebudowy obiektu z uwagi na zużycie materiałów, instalacji) jest udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 r. w ogólnej liczbie budynków mieszkalnych.

Najstarsze budownictwo na terenie gminy Olszanica występuje na terenie sołectwa Olszanica i Uherce Mineralne oraz Wańkowa i Zwierzyń.

Rysunek 22. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba budynków wybudowanych przed rokiem 89 w stosunku do wszystkich budynków.

Źródło: Opracowanie własne.

Ważnym problemem na obszarze rewitalizacji jest problem opuszczonych i niszczących budynków użyteczności publicznej do których należą:

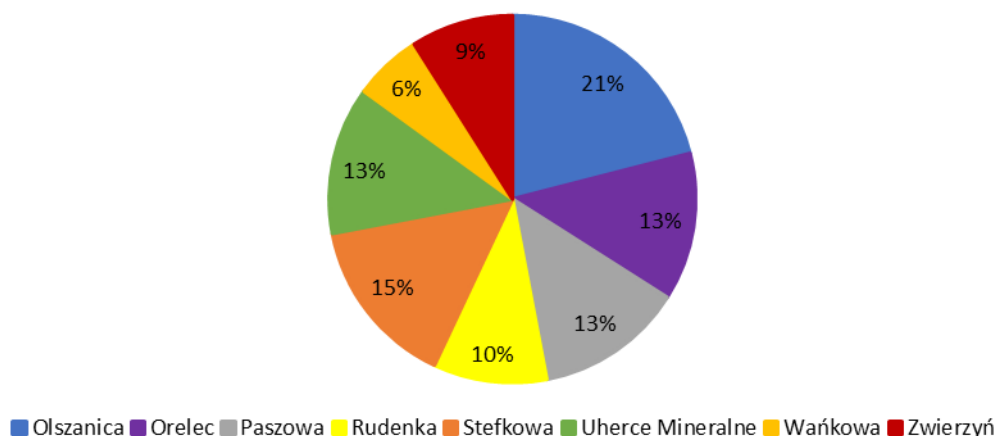
- Budynek do byłej szkoły w Stefkowej nr 64,
- Budynek Byłej Szkoły w Wańkowej nr 74,
- Budynek byłego posterunku policji w Olszanicy nr 211.

Budynki te posiadają potencjał w kwestii ich ponownego zagospodarowania. Brak działań w kwestii i modernizacji i adaptacji może doprowadzić do ich całkowitej degradacji.

4.5.2. Azbest

Jako wskaźnik problemowy wskazano także powierzchnie azbestu na terenie budynków, zlokalizowanych na terenie poszczególnych sołectw. Największa liczba budynków, na których zlokalizowane są wyroby azbestowe znajduje się na terenie sołectwa Olszanica.

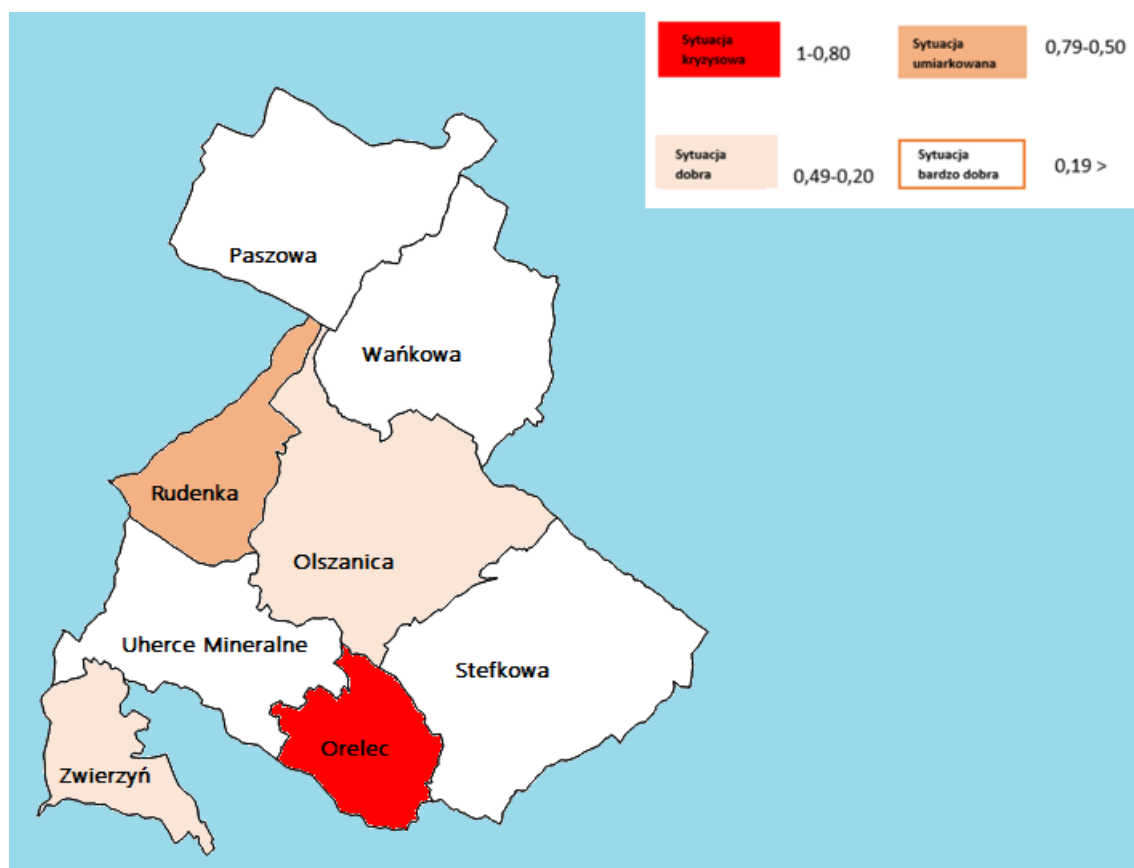
Procentowy udział wyrobów azbestowych z podziałem na sołectwa

Wykres 13. Procentowy udział wyrobów azbestowych na terenie gminy z podziałem na sołectwa.

Źródło: Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Olszanica.

Wskaźnikiem, który pozwala w sposób ogólny oszacować uwarunkowania przestrzenne danego obszaru jest obecność azbestu na budynkach zlokalizowanych na terenie gminy. Stopień degradacji budynków mieszkalnych analizowano za pomocą liczby budynków, które zawierają wyroby azbestowe na 1 km².

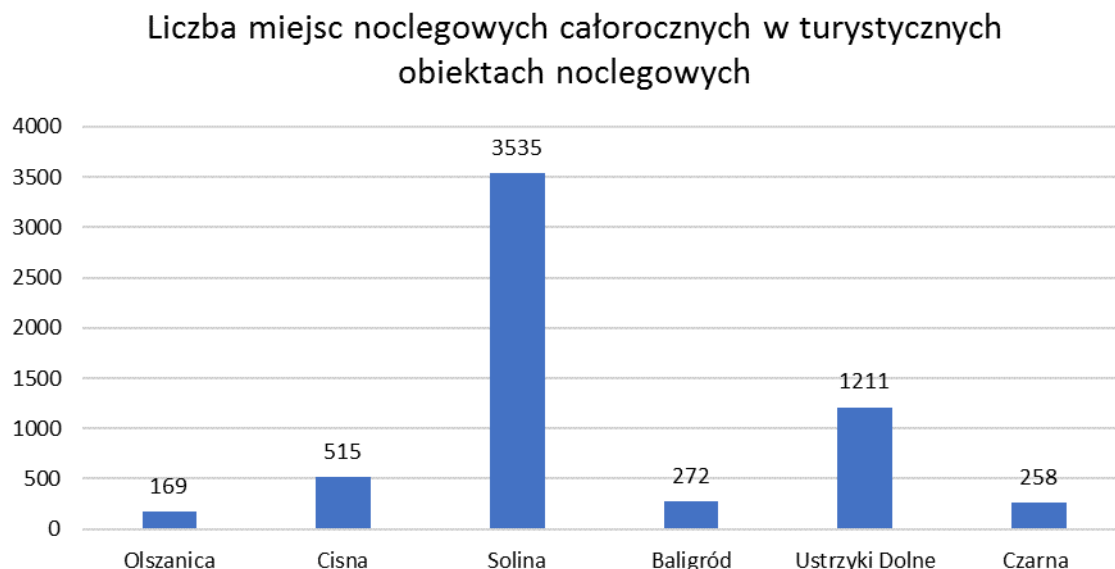
Rysunek 23. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba wyrobów azbestowych na 1 km² sołectwa.

Źródło: Opracowanie własne.

Największa koncentracja wyrobów azbestowych w przeliczeniu na 1 km² sołectwa występuje na terenie sołectwa Orelec.

4.5.3. Zaplecze turystyczne

Teren gminy Olszanica i wyznaczonego obszaru rewitalizacji jest najslabiej rozwiniętym turystycznie obszarem na terenie całych Bieszczad, mimo iż wartości przyrodnicze tej gminy nie odbiegają z żadnym stopniem od pozostałych gmin wchodzących w obszar Bieszczad. Argumentuje to między innymi liczba miejsc noclegowych całorocznych w turystycznych obiektach noclegowych w ujęciu porównawczym, przedstawiona na poniższym wykresie.

Wykres 14. Liczba miejsc noclegowych całorocznych w turystycznych obiektach noclegowych w poszczególnych gminach na terenie Bieszczad.

Źródło: strateg.gov.pl

Gmina Olszanica traktowana jest jako gmina przejazdowa do innych gminy Bieszczad, które posiadają takie same walory przyrodnicze jak analizowana gmina.

Ponadto na terenie gminy Olszanica brak jest zaplecza związanego z obsługą turystyczną związaną z sklepami, parkingami, informacją turystyczną. Brakuje także miejsc gdzie mieszkańcy mogliby oferować lokalne, najwyższej jakości lokalne produkty (m.in. sery).

Problem związany z niedoborem infrastruktury turystycznej nie został przedstawiony w rozbiciu na poszczególne sołectwa, gdyż występuje na terenie gminy w jednakowym stopniu.

Przeprowadzone konsultację społeczne i wywiady pogłębione wskazały na konieczność stworzenia odpowiedniej infrastruktury, co wpłynie na eliminację głównych problemów na terenie obszaru rewitalizacji związanych z bezrobociem i ujemną migracją.

4.6. Sfera środowiskowa

Powietrze

Oceniając sferę środowiskową na terenie gminy wzięto pod uwagę m.in. jakość powietrza atmosferycznego.

Prowadzeniem pomiarów jakości powietrza atmosferycznego na terenie województwa podkarpackiego zajmuje się Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie.

Głównymi źródłami emisji zanieczyszczeń powietrza w gminie Olszanica są:

- źródła ciepła funkcjonujące głównie w sezonie zimowym oraz w pewnym zakresie w sezonie letnim,
- wzrastające natężenie ruchu samochodowego, głównie w sezonie letnim. Ze względu na turystyczny charakter gminy emisja powodowana przez transport nasila również w czasie weekendów, kiedy to obserwowany jest większy napływ turystów na teren gminy;
- wypalanie traw i słomy na polach po żniwach. Proceder ten jest nielegalny i szkodliwy dla środowiska, towarzyszy mu niemożliwa do przeprowadzenia emisja dużych ilości pyłów i gazów.

Wielkość emisji zanieczyszczeń do powietrza oraz jego jakość na obszarze gminy za lata 2013-2015 określona została na podstawie inwentaryzacji emisji oraz wyników modelowania jakości powietrza w województwie podkarpackim wykonanego na zlecenie Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Rzeszowie. Jakość powietrza określona została na podstawie inwentaryzacji emisji oraz wyników modelowania jakości powietrza wykonanego na poziomie krajowym na potrzeby oceny jakości powietrza na zlecenie GIOŚ.

Tabela 23. Emisja zanieczyszczeń powietrza z terenu gminy Olszanica:

Emisja	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
dwutlenek siarki [Mg/rok]	45,3	43,8	40,1	53,3
tlenki azotu [Mg/rok]	100,8	102,9	103,8	21,7
pył PM10 [Mg/rok]	139,9	130,6	121,8	62,0
pył PM2,5 [Mg/rok]	89,8	81,8	75,0	60,2
tlenek węgla [Mg/rok]	478,7	448,1	406,5	626,4
benzen [Mg/rok]	1,08	1,103	1,203	brak danych
benzo(a)piren [kg/rok]	13,4	12,06	11,0	26,0
arsen [kg/rok]	6,9	6,3	5,7	brak danych
kadm [kg/rok]	10,2	9,4	8,5	brak danych
nikiel [kg/rok]	33,6	31,1	28,2	brak danych
ołów [kg/rok]	76,9	72,1	67,0	brak danych
Emisja całkowita [Mg/rok]	855,721	808,434	748,3504	823,626

Źródło: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie.

Wyniki modelowania wykazały występowanie w latach 2013-2016 na terenie gminy średniorocznego stężenia dwutlenku siarki na poziomie: 2,6-4,0 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w 2013 r., 1,3-2,0 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w 2014 r., 1,4-2,2 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w 2015 r. i 2,0-3,6 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w 2016 r. Dopuszczalne stężenie średnioroczne dwutlenku siarki

określone na poziomie $20 \mu\text{g}/\text{m}^3$ w kryterium ochrony roślin nie zostało przekroczone w żadnym roku. Dotrzymana została również norma określona dla stężania 1-godzinnego ($350 \mu\text{g}/\text{m}^3$) i 24-godzinnego dwutlenku siarki ($125 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Nie wystąpiły przekroczenia normy 1-godzinnej dwutlenku azotu ($200 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Nie wystąpiły również dni z przekroczeniem 8-godzinnej normy określonej dla tlenku węgla ($10\,000 \mu\text{g}/\text{m}^3$).

Stężenia średnioroczne pyłu zawieszonego PM₁₀ wyniosły odpowiednio: 11,2-17,4 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ tj. 28-44% normy w 2013 r., 9,8-20,1 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ tj. 25-50% normy w 2014 r., 5,6-9,2 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ tj. 14-23% normy w 2015 r. oraz 16,9-22,1 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ tj. 42-55% normy w 2016 r. Dopuszczalne stężenie średnioroczne pyłu PM₁₀ określone zostało na poziomie $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

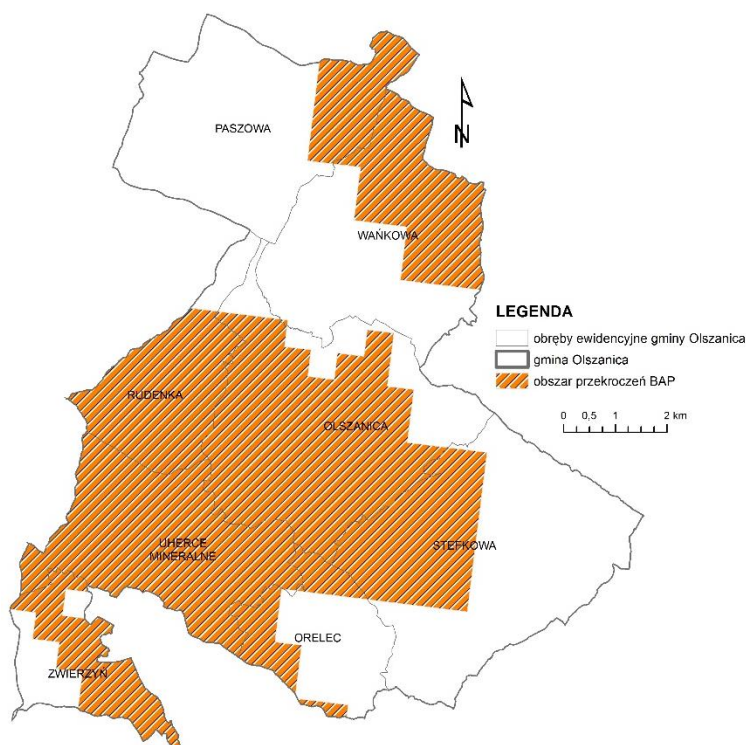
W zakresie stężeń dobowych pyłu PM₁₀ w latach 2013-2015 określono liczbę dni z przekroczeniami dobowego poziomu dopuszczalnego tj. powyżej $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$. W okresie tym na terenie gminy maksymalna liczba dni z przekroczeniem wyniosła odpowiednio: 10 dni w 2013 r., 7 dni w 2014 r. i 1 dzień w 2015 r., przy dopuszczalnej liczbie dni 35 w ciągu roku. Natomiast w 2016 r. na podstawie wyników modelowania określono wartość 36 max. wskazującego wystąpienie ponad 35 dni w ciągu roku ze stężeniem dobowym pyłu PM₁₀ wyższym od $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Na terenie gminy wartość 36 maksimum ze stężeń dobowych pyłu PM₁₀ nie przekroczyła $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$, co wskazuje, że dobowy poziom dopuszczalny pyłu PM₁₀ został dotrzymany.

Wyniki modelowania wykazały występowanie w analizowanym okresie na terenie gminy Olszanica maksymalnego stężenia średnioroczne pyłu zawieszonego PM_{2,5} na poziomie: 13,5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ tj. 54% normy w 2013 r., 8,2 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ tj. 33% normy w 2014 r., 7,4 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ tj. 30% normy w 2015 r. oraz 18,9 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ tj. 76% normy w 2016 r. Dopuszczalne stężenie średnioroczne pyłu PM_{2,5} wynosi 25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.

Stan zanieczyszczenia powietrza metalami ciężkimi w pyłe PM₁₀ (arsenem, kadmem, niklem i ołowiem) utrzymywał się na terenie gminy na niskim poziomie.

Wyniki modelowania wykazały występowanie na terenie gminy stężenia średnioroczne benzo(a)pirenu na poziomie: 0,6-1,1 ng/m^3 tj. 60-110% normy w 2013 r., 0,5-1,0 ng/m^3 tj. 50-100% normy w 2014 r., 0,4-0,9 ng/m^3 tj. 40-90% normy w 2015 r. oraz 1,3-3,0 ng/m^3 tj. 130-300% normy w 2016 r.

Zgodnie z Wytycznymi Komisji Europejskiej do decyzji 2011/850/UE, przekroczenia normy jakości powietrza występują wtedy, gdy wartość odpowiedniej statystyki (np. średniej rocznej) po zaokrągleniu do ilości miejsc znaczących z jaką podana jest norma, przekracza wartość normowaną. Poziom docelowy dla benzo(a)pirenu wynosi 1 ng/m^3 . Jeżeli stężenie średnioroczne benzo(a)pirenu wynosi 1,50 ng/m^3 to zgodnie z ww. wytycznymi otrzymany wynik zaokrągla się do 2 ng/m^3 (co jest przekroczeniem normy), jeżeli stężenie średnioroczne benzo(a)pirenu wynosi 1,49 ng/m^3 to otrzymany wynik zaokrągla się do 1 ng/m^3 (co nie jest przekroczeniem normy). Zgodnie z ww. wytycznymi poziom docelowy określony dla benzo(a)pirenu przekroczony został w roku 2016. Wyznaczony obszar przekroczenia objął w całości miejscowość Uherce Mineralne oraz częściowo pozostałe obręby ewidencyjne wchodzące w skład gminy Olszanica.

Wyznaczony obszar przekroczenia w zakresie benzo(a)pirenu na terenie gminy Olszanica

Wyniki modelowania stężeń ozonu troposferycznego wykazały, że w latach 2013-2016 na terenie gminy liczba dni z przekroczeniem wartości docelowej wyniosła maksymalnie 35 dni. Dotrzymanie poziomu docelowego ozonu w kryterium ochrony zdrowia określane jest na podstawie średniej z trzech lat. Średnia trzyletnia liczba dni z maksymalnym stężeniem 8-godzinny ozonu ponad $120 \mu\text{g}/\text{m}^3$ za lata 2013-2015 na obszarze gminy wyniosła od 12 do 14 dni, zaś za lata 2014-2016 od 9 do 11 dni, co oznacza dotrzymanie poziomu docelowego (25 dni).

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie w latach 2011-2017 nie prowadził pomiarów hałasu drogowego na terenie gminy Olszanica. Pomiary nie zostały również zaplanowane na rok 2018.

Udział odnawialnych źródeł energii na terenie gminy jest niewielki. Związane jest głównie z wysokimi środkami finansowymi instalacji OZE. Na pojedynczych budynkach mieszkalnych wykorzystywane są kolektory słoneczne.

Gospodarka odpadami

Biorąc pod uwagę poziom selektywnej zbiórki odpadów na terenie gminy Olszanica, wszystkie sołectwa wchodzące skład gminy są objęte w jednakowym stopniu selektywną zbiórką odpadów, co przedstawia poniższa tabela.

Tabela 24. % budynków objętych selektywną zbiórką odpadów na terenie sołectw.

Sołectwo	Selektywna zbiórka odpadów
Olszanica	98%
Orelec	98%
Paszowa	98%
Rudenska	98%
Stefkowa	98%
Uherce Mineralne	98%
Wańkowa	98%
Zwierzyń	98%

Źródło: Urząd Gminy w Olszanicy.

Sieć wodociągowa i kanalizacyjna

Gmina Olszanica jest bardzo słabo wyposażona w infrastrukturę techniczną. Z sieci wodociągowej na terenie gminy Olszanica korzysta 23,04 % mieszkańców. Sieć wodociągowa jest jednakowo słabo rozwinięta we wszystkich sołectwach.

Tabela 25. Charakterystyka sieci wodociągowej na terenie gminy Olszanica (stan na 31.12.2015 r.).

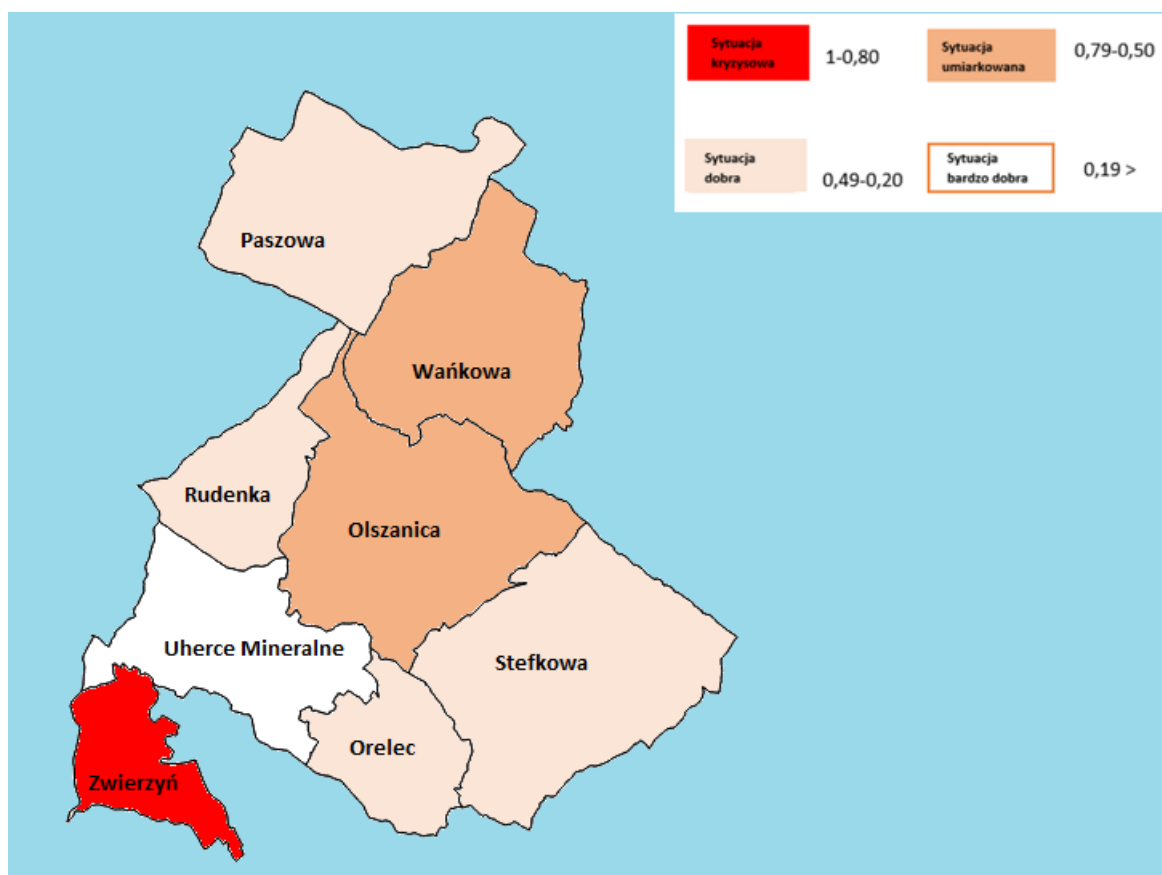
Lp.	Wskaźnik	Jednostka	Wartość
1	Długość czynnej sieci rozdzielczej	km	5,7
2	Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	5,6
3	Woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam ³	21,4
4	Ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	1 156
5	% ludności korzystający z instalacji	%	23,04
6	Zużycie wody na jednego mieszkańca	m ³	4,3

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Wskaźnikiem, który pozwala oszacować uwarunkowania środowiskowe danego obszaru jest procent zwodociągowania poszczególnych sołectw. Jak przedstawia powyższa tabela sieć wodociągowa na terenie gminy Olszanica jest rozwinięta w stopniu niedostatecznym. Najmniejszy stopień zwodociągowania występuje na terenie sołectwa Zwierzyń. Niski stopień

zwodociągowania wpływa negatywnie na komfort życia mieszkańców całej gminy i przesądza o niskim stopniu atrakcyjności obszaru pod względem osiedlania się, jednocześnie wpływa na wysoki poziom emigracji mieszkańców.

Rysunek 24. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – % zwodociągowania sołectw gminy Olszanica.

Źródło: Opracowanie własne.

Z sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Olszanica korzysta zaledwie 9,67 % mieszkańców. Sieć kanalizacyjna jest jednakowo słabo rozwinięta we wszystkich sołectwach. Ze względu na bardzo niski stopień skanalizowania gminy, wskaźnik ten nie został zanalizowany w ujęciu przestrzennym (w podziale na sołectwa).

Tabela 26. Charakterystyka sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Olszanica (stan na 31.12.2015 r.).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka	Wartość
1	Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	2,2
2	Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	13
3	Ścieki odprowadzone	dam ³	8,0

4	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	485
5	% ludności korzystający z instalacji	%	9,67 %

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

5. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego - podsumowanie analizy wskaźnikowej

5.1. Sfera społeczna

Diagnoza zjawisk społecznych jest pierwszym etapem prowadzącym do wyznaczenia obszaru zdegradowanego na terenie gminy Olszanica. Wyznaczono 10 wskaźników, które poddano analizie w wymiarze terytorialnym w oparciu o dane ilościowe aktualne na rok 2015. Poniżej zaprezentowana tabela wskazuje zakres wartości wskaźników częściowych dla poszczególnych wartości oraz wyznaczony wskaźnik sumaryczny dla każdego sołectwa.

W diagnozie społecznej wyznaczone zostały następujące wskaźniki:

- Wskaźnik liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym w stosunku do liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na terenie sołectwa,
- Przyrost naturalny na 100 mieszkańców sołectwa,
- Wskaźnik salda migracji na 100 mieszkańców sołectwa,
- Liczba przydzielonych świadczeń społecznych na 100 mieszkańców sołectwa,
- Liczba popełnionych przestępstw na 100 mieszkańców sołectwa,
- Liczba pożarów, miejscowych zagrożeń i fałszywych alarmów na 100 mieszkańców sołectwa,
- Liczba bezrobotnych w wieku produkcyjnym na 100 mieszkańców sołectwa (stopa bezrobocia),
- Liczba długotrwale bezrobotnych na 100 mieszkańców sołectwa,
- Dostęp do placówek sportowych, oświatowych, kulturalnych i medycznych na 100 mieszkańców sołectwa,
- Liczba cyklicznych imprez kulturalnych na 100 mieszkańców sołectwa,
- Liczba organizacji społecznych na 100 mieszkańców sołectwa.

Tabela 27. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla sfery społecznej.

Sfera społeczna													
Sołectwo	Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym przypadająca na liczbę mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na terenie sołectwa	Przyrost naturalny na 100 mieszkańców sołectwa	Saldo migracji na 100 mieszkańców sołectwa	Liczba przydzielonych świadczeń społecznych na 100 mieszkańców sołectwa	Liczba przydzielonych świadczeń ze względu na niepełnosprawność na 100 mieszkańców sołectwa	Liczba popełnionych przestępstw na 100 mieszkańców sołectwa	Liczba pożarów, miejscowych zagrożeń i fałszywych alarmów na 100 mieszkańców sołectwa	Liczba bezrobotnych w wieku produkcyjnym na 100 mieszkańców sołectwa (stopa bezrobocia)	Długotrwale bezrobotni (powyżej 24 miesięcy) na 100 mieszkańców sołectwa	Dostęp do placówek sportowych, oświatowych, kulturalnych i ochrony zdrowia na 100 mieszkańców sołectwa	Liczba organizacji społecznych na 100 mieszkańców sołectwa	Liczba wydarzeń kulturalnych na 100 mieszkańców sołectwa	Wskaźnik sumaryczny (WS)
Olszanica	0,88	0,35	0,74	0,68	0,43	0,95	0,13	1,00	0,86	0,38	0,57	0,61	7,58
Orelec	0,66	0,40	0,70	0,23	0,16	0,12	0,56	0,00	0,26	0,27	0,71	1,00	5,07
Paszowa	0,05	0,00	0,09	1,00	0,11	0,35	0,37	0,57	0,33	0,79	0,61	0,64	4,91
Rudenka	0,00	0,22	0,00	0,64	0,23	0,42	0,54	0,09	0,32	0,00	0,00	1,00	3,46
Stefkowa	1,00	0,46	0,00	0,00	0,05	0,00	0,32	0,17	0,02	0,70	0,54	1,00	4,26
Uherce Mineralne	0,94	0,35	1,00	0,10	0,00	0,18	1,00	0,36	0,00	1,00	0,18	0,00	5,11
Wańkowa	0,51	0,29	0,81	0,99	1,00	1,00	0,19	0,96	1,00	0,94	1,00	1,00	9,69
Zwierzyń	0,70	1,00	0,78	0,72	0,65	0,06	0,00	0,60	0,55	0,46	1,00	1,00	7,52

Źródło: Opracowanie własne.

Sytuacja kryzysowa	Sytuacja umiarkowana
Sytuacja dobra	Sytuacja bardzo dobra

5.2. Sfera gospodarcza

Diagnoza zjawisk gospodarczych była drugim etapem prowadzącym do wyznaczenia obszaru zdegradowanego na terenie gminy Olszanica. Wyznaczono 2 wskaźniki, które poddano analizie w wymiarze terytorialnym w oparciu o dane ilościowe aktualne na rok 2015. Poniżej zaprezentowana tabela wskazuje zakres wartości wskaźników częściowych dla poszczególnych wartości oraz wyznaczony wskaźnik sumaryczny dla każdego sołectwa.

W diagnozie gospodarczej wyznaczone zostały następujące wskaźniki:

- Liczba podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa,
- Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa.

Tabela 28. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla sfery gospodarczej.

Sfera gospodarcza			
Sołectwo	Liczba podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców	Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa	Wskaźnik sumaryczny (WS)
Olszanica	0,03	0,28	0,31
Orelec	0,83	1,00	1,83
Paszowa	1,00	0,92	1,92
Rudenska	0,00	0,00	0,00
Stefkowa	0,52	0,52	1,04
Uherce Mineralne	0,33	0,47	0,80
Wańkowa	0,92	0,98	1,90
Zwierzyń	0,84	0,80	1,64

Źródło: Opracowanie własne.

Sytuacja kryzysowa

Sytuacja umiarkowana

Sytuacja dobra

Sytuacja bardzo dobra

5.3. Sfera techniczna, przestrzenno – funkcjonalna i środowiskowa

Diagnoza zjawisk technicznych, przestrzenno – funkcjonalnych i środowiskowych była trzecim etapem prowadzącym do wyznaczenia obszaru zdegradowanego na terenie gminy Olszanica. Wyznaczono 3 wskaźniki, które poddano analizie w wymiarze terytorialnym w oparciu o dane ilościowe aktualne na rok 2015. Poniżej zaprezentowana tabela wskazuje zakres wartości wskaźników częściowych dla poszczególnych wartości oraz wyznaczony wskaźnik sumaryczny dla każdego sołectwa.

W diagnozie technicznej, przestrzenno – funkcjonalnej i środowiskowej wyznaczone zostały następujące wskaźniki:

- % dróg gminnych wymagających modernizacji w stosunku do wszystkich dróg gminnych,,
- Powierzchnia wyrobów azbestowych na km² sołectwa,
- Liczba budynków wybudowanych przed rokiem 1989 w stosunku do wszystkich budynków na terenie sołectwa,
- % zwodociągowania sołectw.

Ze względu na brak miarodajnych danych nt. przekroczenia standardów jakości środowiska, w analizie nie uwzględniono danych dotyczących negatywnych zjawisk środowiskowych.

Tabela 29. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla sfery technicznej, przestrzenno – funkcjonalnej i środowiskowej.

Sfera techniczna, przestrzenno – funkcjonalna i środowiskowa					
Sołectwo	% dróg gminnych wymagających modernizacji w stosunku do wszystkich dróg gminnych	Powierzchnia wyrobów azbestowych na 1 km ² sołectwa	Liczba budynków wybudowanych przed rokiem 1989 w stosunku do wszystkich budynków na terenie sołectwa	% zwodociągowania sołectw	Wskaźnik sumaryczny (WS)
Olszanica	1,00	0,32	1,00	0,67	2,99
Orelec	0,27	1,00	0,41	0,49	2,17
Paszowa	0,18	0,14	0,00	0,44	0,76
Rudenska	0,73	0,66	0,19	0,44	2,02
Stefkowa	0,09	0,01	0,19	0,44	10,73
Uherce Mineralne	0,00	0,14	0,88	0,00	1,02
Wańkowa	0,82	0,00	0,74	0,78	2,34
Zwierzyń	0,27	0,20	0,74	1,00	2,22

Źródło: Opracowanie własne.

5.4. Zasięg obszarów zdegradowanych

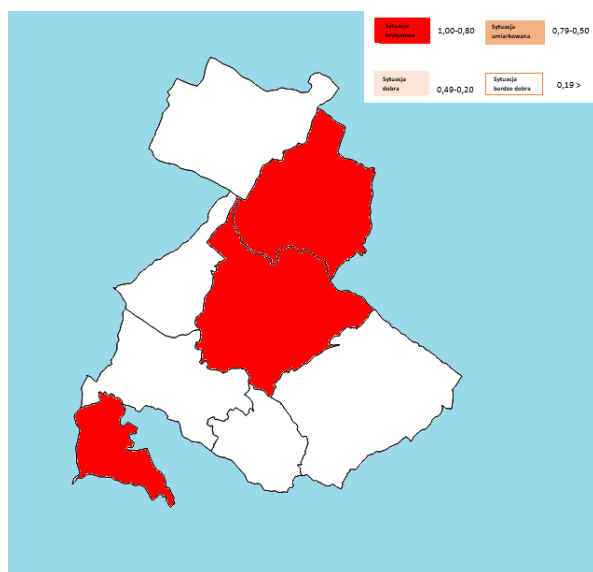
Kluczowym etapem przeprowadzonej analizy było wskazanie obszarów zdegradowanych, które po pierwsze wykazują największą liczbę negatywnych aspektów społecznych oraz dodatkowo w pozostałych analizowanych sferach wykazują także kumulację cech (dotyczącej sfery gospodarczej bądź sfery technicznej, przestrzenno – funkcjonalnej i środowiskowej).

Tabela 30. Wskaźniki degradacji dla sołectw na terenie gminy Olszanica.

Sołectwo	Wskaźnik sumaryczny dla sfery społecznej	Wskaźnik sumaryczny dla sfery gospodarczej	Wskaźnik sumaryczny dla sfery funkcjonalno - przestrzennej, technicznej i środowiskowej	Wskaźnik syntetyczny
Olszanica	7,58	0,31	2,99	10,88
Orelec	5,07	1,83	2,17	9,07
Paszowa	4,91	1,92	0,76	7,59
Rudenska	3,46	0,00	2,02	5,48
Stefkowa	4,26	1,04	0,73	6,03
Uherce Mineralne	5,11	0,80	1,02	6,93
Wańkowa	9,69	1,90	2,34	13,93
Zwierzyń	7,52	1,64	2,22	11,38

Źródło: Opracowanie własne.

Przeprowadzona diagnoza pozwoliła na wskazanie obszaru zdegradowanego, który obejmuje teren **sołectwo Olszanica, Wańkowa i Zwierzyń**.

Rysunek 25. Obszary zdegradowane wyznaczone na podstawie uzyskanego wskaźnika degradacji.

Źródło: Opracowanie własne.

5.5. Uzasadnienie wyboru obszarów zdegradowanych

Poniżej przedstawiono uzasadnienie wyboru sołectw Olszanica i Wańkowa jako obszary zdegradowane na terenie gminy Olszanica.

Sołectwo Olszanica

- Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym przypadająca na liczbę mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na terenie sołectwa (problem starzejącego się społeczeństwa).
- Najwyższa liczba odnotowanych przestępstw w porównaniu do pozostałych sołectw (brak poczucia bezpieczeństwa mieszkańców).
- Bardzo wysoki udział bezrobotnych na terenie sołectwa (bezrobocie wiąże się z rozwojem innych patologii społecznych).
- Bardzo wysoki udział długotrwale bezrobotnych na terenie sołectwa (bezrobocie wiąże się z rozwojem innych patologii społecznych).
- Wysoki udział zabytków w przestrzeni sołectwa.
- Ankietyzowani mieszkańcy jednogłośnie wskazali potrzebę rewitalizacji sołectwa Olszanica.
- Degradacja opuszczonych budynków użyteczności publicznej w granicach sołectwa.
- Bardzo niski stopień skanalizowania.
- Zły stan dróg.

Sołectwo Wańkowa

- Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym przypadająca na liczbę mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na terenie sołectwa (problem starzejącego się społeczeństwa).
- Niski wskaźnik salda migracji na 100 mieszkańców sołectwa (we wszystkich sołectwach na terenie gminy Olszanica saldo migracji w roku 2015 było dodatnie, jednakże na terenie sołectwa Wańkowa wartość tego wskaźnika była najniższa).

- Bardzo wysoki udział bezrobotnych na terenie sołectwa (bezrobocie wiąże się z rozwojem innych patologii społecznych).
- Bardzo wysoki udział długotrwale bezrobotnych na terenie sołectwa (bezrobocie wiąże się z rozwojem innych patologii społecznych).
- Najniższy w gminie wskaźnik przedsiębiorczości (liczba podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa, co może wiązać się z pogłębianiem patologii społecznych, szczególnie ubóstwa).
- Brak możliwości integracji społeczności sołectwa poprzez brak organizacji imprez kulturalnych na terenie sołectwa oraz niewielkiej liczbie organizacji społecznych działających w granicach sołectwa.
- Ankietowani mieszkańcy wskazali na potrzebę podjęcia działań rewitalizacyjnych na terenie sołectwa Wańkowa.
- Bardzo niski stopień skanalizowania.
- Zły stan dróg.

Sołectwo Zwierzyń

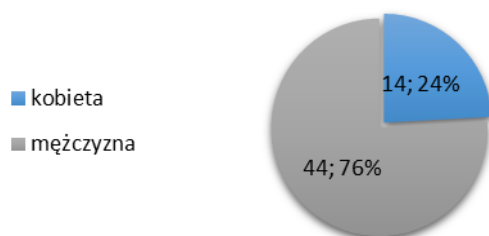
- Najniższy w gminie wskaźnik przyrostu naturalnego.
- Niski wskaźnik salda migracji.
- Niska integracja społeczna przejawiająca się brakiem organizacji pozarządowych na terenie gminy.
- Brak możliwości integracji społeczności sołectwa poprzez brak organizacji imprez kulturalnych na terenie sołectwa oraz niewielkiej liczbie organizacji społecznych działających w granicach sołectwa.
- Niski wskaźnik przedsiębiorczości – niski wskaźnik odnoszący się do liczby zarejestrowanych i nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych.
- Ankietowani mieszkańcy wskazali na potrzebę podjęcia działań rewitalizacyjnych na terenie sołectwa Zwierzyń.
- Najniższy stopień zwodociągowania obszaru sołectwa.
- Bardzo niski stopień skanalizowania.

5.6. Obszary zdegradowane w badaniu społecznym

W ramach opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Olszanica przeprowadzono **warsztaty rewitalizacyjne**. Był to moment szerokiego zaprezentowania idei rewitalizacji, osadzenia w kontekście strategicznym procesów rozwojowych gminy, a także pokazania dobrych i złych praktyk działań rewitalizacyjnych. W części warsztatowej skupiono się na pogłębionym diagnozowaniu przyczyn powstawania problemów w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzennej i środowiskowej oraz próbie osadzania poszczególnych zjawisk w konkretnych, wskazanych sołectwach gminy Olszanica.

Ponadto w ramach konsultacji społecznych dotyczących obszaru rewitalizacji przeprowadzono także badanie ankietowe, którego celem było między innymi poznanie potencjału obszaru, oczekiwań interesariuszy w zakresie obszaru rewitalizacji oraz identyfikacja kluczowych, koniecznych do rozwiązania problemów w gminie.

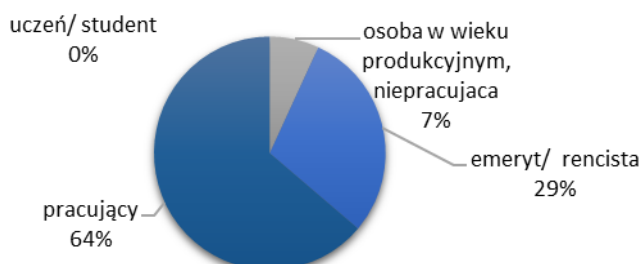
W badaniu wykorzystano kwestionariusze ankiety w wersji papierowej, ankieta była dostępna w postaci wydruków podczas spotkań z mieszkańcami w terenie. Dodatkowo każda osoba, która chciała aktywnie uczestniczyć w procesie powstawania Lokalnego Programu Rewitalizacji poprzez wypełnienie ankiety mogła ją pobrać ze strony internetowej Urzędu Gminy w Olszanicy pod adresem www.olszanica.pl. Łącznie wypełniano 58 kwestionariuszy ankietowych.

Wykres 15. Podział ankietowanych mieszkańców Gminy Olszanica ze względu na płeć.

Źródło: Badania własne.

Największą grupę ankietowanych stanowiły osoby pracujące (64%).

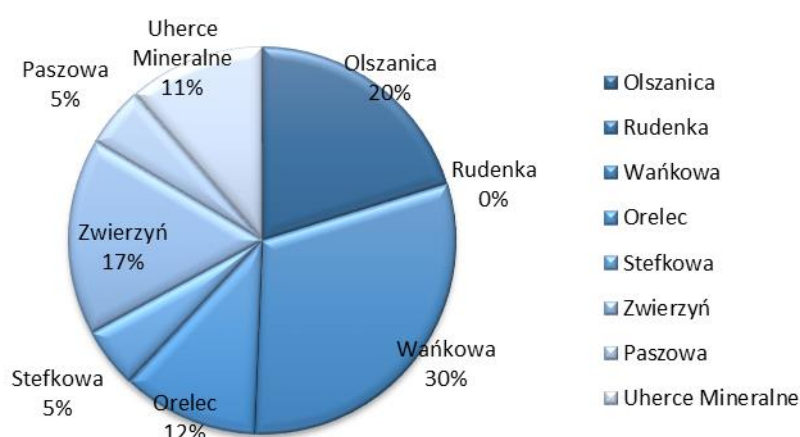

Wykres 16. Ankietowani według grupy ekonomicznej.

Źródło: Badania własne.

Część ankiet została wypełniona podczas spotkań konsultacyjnych, część została przedłożona bezpośrednio w Gminie Olszanica. Wyniki badania ankietowego dotyczącego propozycji obszaru rewitalizacji w tym procentowy udział poszczególnych sołectw w całkowitej liczbie wskazań prezentują poniższe wykresy. Co ważne, mieszkańcy w ramach ankiety mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

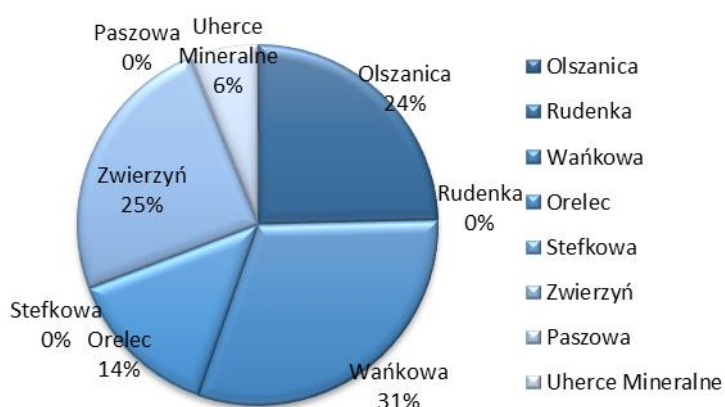
W opinii 30% ankietowanych, w pierwszej kolejności rewitalizacji powinien być poddany obszar sołectwa Wańkowa. 20% respondentów uważa, że interwencji w postaci rewitalizacji wymaga sołectwo Olszanica. Szczegółowy rozkład odpowiedzi został umieszczony poniżej.

Wykres 17. Obszary wymagające rewitalizacji w pierwszej kolejności w opinii ankietowanych.

Źródło: Badania własne.

Wagę i potrzebę zmiany potwierdza rozkład odpowiedzi udzielonych na pytanie „Obszar, którego sołectwa na terenie gminy powinien być dodatkowo poddany procesowi rewitalizacji?”

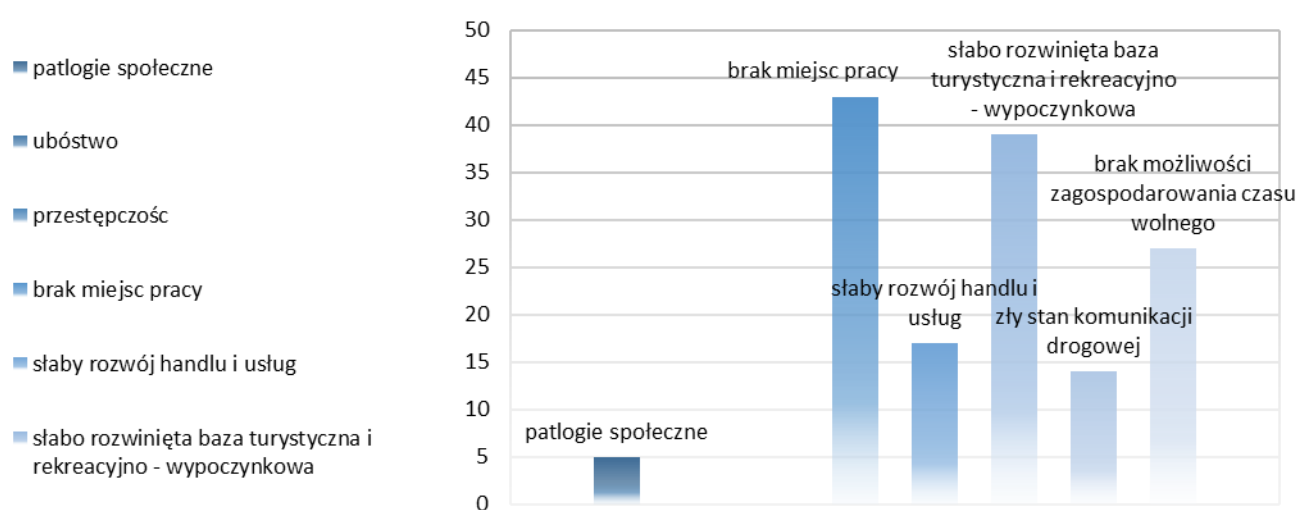
Wykres 18. Obszary wymagające rewitalizacji w drugiej kolejności w opinii ankietowanych.

Źródło: Badania własne.

Przedmiotem badań ankietowych były także problemy sfery społecznej. Do największych problemów wyżej wymienionych obszarów mieszkańcy zaliczyli:

- Słabo rozwinięta baza turystyczna i rekreacyjno – wypoczynkowa,
- Brak miejsc pracy,
- Brak możliwości zagospodarowania czasu wolnego,
- Zły stan infrastruktury drogowej,
- Słaby rozwój handlu i usług
- Patologie społeczne.

Wyniki badania w wersji graficznej prezentuje poniższy wykres.

Wykres 19 19. Problemy społeczne w badaniu ankietowym.

Źródło: Badania własne.

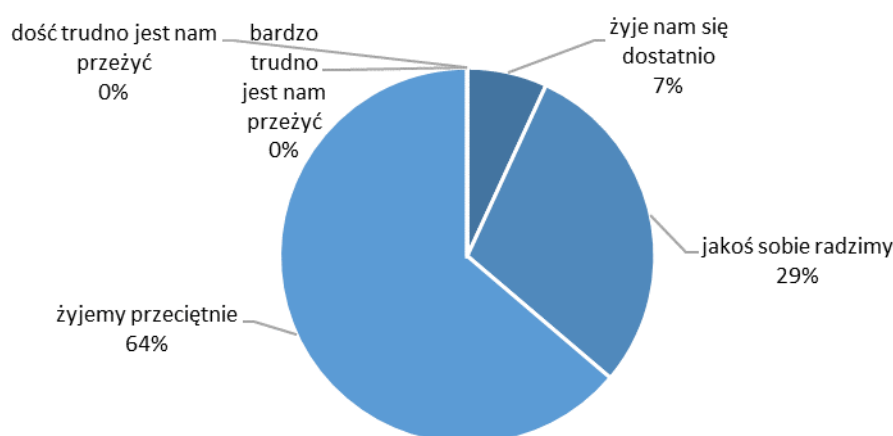
Najistotniejszym problemem społecznym wskazanym przez ankietowanych brak miejsc pracy - 29,66% ankietowanych wskazywało, że jest to istotny problem. Nieco mniej bo 26,90% badanych uważa, że dany obszar rewitalizacji jest zdegradowany z uwagi na problem słabo rozwiniętej bazy turystycznej i rekreacyjno – wypoczynkowej. Niewątpliwie ze względu na specyfikę gminy wynikającą z lokalizacji w Bieszczadach, a co za tym idzie jej turystyczny charakter obydwie zjawiska, wskazywane jako najbardziej problematyczne w sferze społecznej są ze sobą ściśle związane.

18,62 % respondentów uważa, że na wskazanych do rewitalizacji obszarach „brak jest możliwości zagospodarowania czasu wolnego”, co potwierdza brak odpowiedniej infrastruktury oraz niewystraczająca ilość / intensywność doczasowych działań w powyższym zakresie.

11,72% spośród wszystkich ankietowanych uważa, że na obszarach proponowanych do rewitalizacji interwencji / poprawy wymaga „handel i usługi”. Jedynie 3,45% respondentów uważa, że wskazane obszary borykają się z problemem „patologii społecznych”.

Pytanie umożliwiało także udzielenie przez respondenta własnej odpowiedzi. Ankietowani chętnie korzystali z tej możliwości. W opcji „Inne problemy, jakie?” Najczęściej sygnalizowane były problemy związane ze zmianami demograficznymi tj. wyludnianie się obszaru gminy związane z migracją i emigracją ludzi młodych. Problem zgodnie z zebranymi informacjami dotyczy obszaru całej gminy Olszanica. Dodatkowo sygnalizowano problem wynikający z braku kanalizacji na obszarach wskazanych jako tereny zdegradowane.

Należy nadmienić, że w odczuciu większości (64%) ankietowanych poziom ich życia jest przeciętny. Blisko 1/3 respondentów zaznaczyła odpowiedź „jakoś sobie radzimy”. Jedynie 7% badanych uważa, że żyje dostatnio.

Wykres 20. Problemy społeczne w badaniu ankietowym.

Źródło: Badania własne.

Odnosząc się do przeprowadzonej ankietyzacji należy stwierdzić, iż jej wyniki w całości pokrywają się z przeprowadzoną diagnozą oraz ustaleniami w ramach podsumowań spotkań warsztatowych.

Jako największy problem wskazano wysokie bezrobocie (brak miejsc pracy) co staje się jednym z głównych powodów emigracji mieszkańców. Brak odpowiedniej bazy turystycznej i rekreacyjno - sportowej, na co zwrócili uwagę ankietowani przyczynia się do braku konkurencyjności gminy Olszanica a tym samym pogłębianie negatywnego trendu. Wyniki ankietyzacji zostały uwzględnione w niniejszym dokumencie.

Wyniki pierwszego etapu konsultacji społecznych – w tym graficzna mapa problemów oraz wiedza o istocie i miejscu koncentracji problemów – pozwoliły przystąpić do określenia obszarów o największym zagęszczeniu zjawisk negatywnych. Do ostatecznego wskazania obszaru rewitalizacji wykorzystano metodę badań fokusowych (zogniskowanych wywiadów grupowych), z uwzględnieniem wyników z zebranych i opracowanych materiałów.

W badaniu wzięli udział przedstawiciele Urzędu Gminy, instytucji odpowiedzialnej za pomoc społeczną, instytucji związanych z kulturą oraz przedstawiciele lokalnej społeczności z obszarów uznanych za zdegradowane.

W wyniku przeprowadzonych badań fokusowych uzyskano obraz szczególnej koncentracji obszarowej zdiagnozowanych problemów. Jednocześnie wskazano te miejsca i projekty, których potencjał pozytywnego oddziaływania na dany obszar, ale też na społeczność całego sołectwa, a nierzadko całej gminy, jest największy. Nałożenie perspektywy koncentracji problemów i potencjału dla ich rozwiązania pozwoliło wyznaczyć obszar rewitalizacji.

W trakcie prowadzonych konsultacji społecznych, na których prezentowano wyznaczony obszar zdegradowany mieszkańcy mieli możliwość zgłaszania pomysłów i projektów rewitalizacyjnych w oparciu o przygotowany i uzgodniony formularz projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych (tzw. karta projektu). Karta projektu była dostępna także na stronie internetowej Urzędu Gminy Olszanica.

Zgłaszającymi mogły być zarówno osoby fizyczne, jak i prawne, podmioty publiczne, jak i prywatne – począwszy od mieszkańców gminy poprzez przedsiębiorców, właścicieli i zarządców nieruchomości czy też lokalnych liderów.

Wszystkie zgłaszane projekty zostały zgromadzone i ocenione pod kątem możliwości ujęcia ich w dokumencie. Zgłoszone projekty i pomysły, które spełniły wymogi formalne zostały ujęte w programie rewitalizacji. Wśród zgłaszanych projektów część z nich wielokrotnie się powtarzała.

Wszyscy uczestnicy i interesariusze programu jednogłośnie wskazali na projekt rewitalizacyjny związany z budową stoku narciarskiego, który byłby motorem napędowym rozwoju gminy, poprawy obszaru rewitalizacji oraz zlikwidowałby problemy społeczne związane z bezrobociem i migracją mieszkańców.

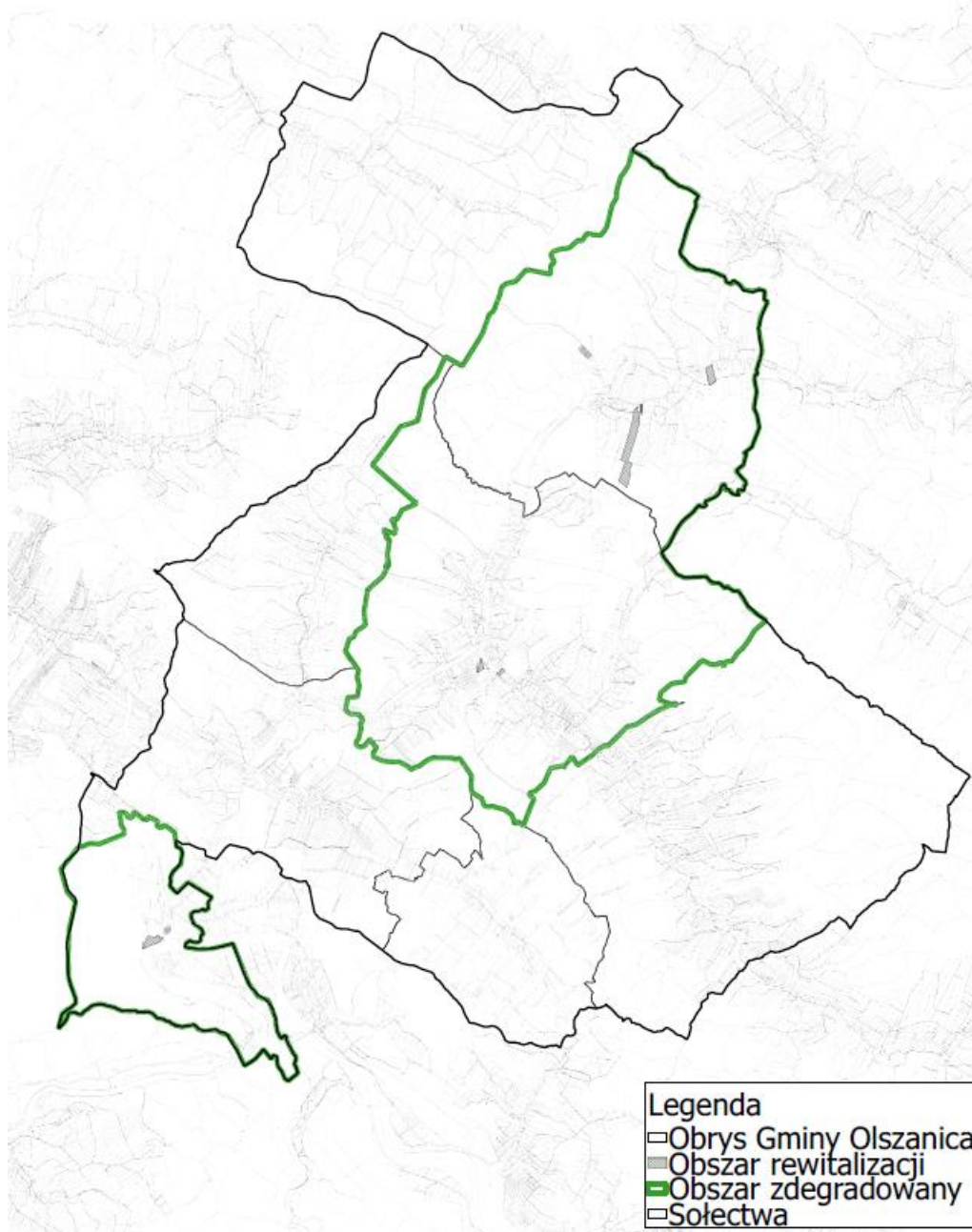
5.7. Obszary rewitalizacji

Analiza wyników uzyskanych z przeprowadzonej diagnozy oraz ocena obecnej sytuacji w Gminie Olszanica doprowadziły do wyodrębnienia obszaru rewitalizacji na terenie gminy, który cechuje się największą kumulacją negatywnych zjawisk i problemów, jak również znacznym potencjałem rozwojowym.

Specyfika pracy w mniejszych gminach sprawia, iż przy określaniu obszaru rewitalizacji najistotniejszym czynnikiem są indywidualne opinie mieszkańców.

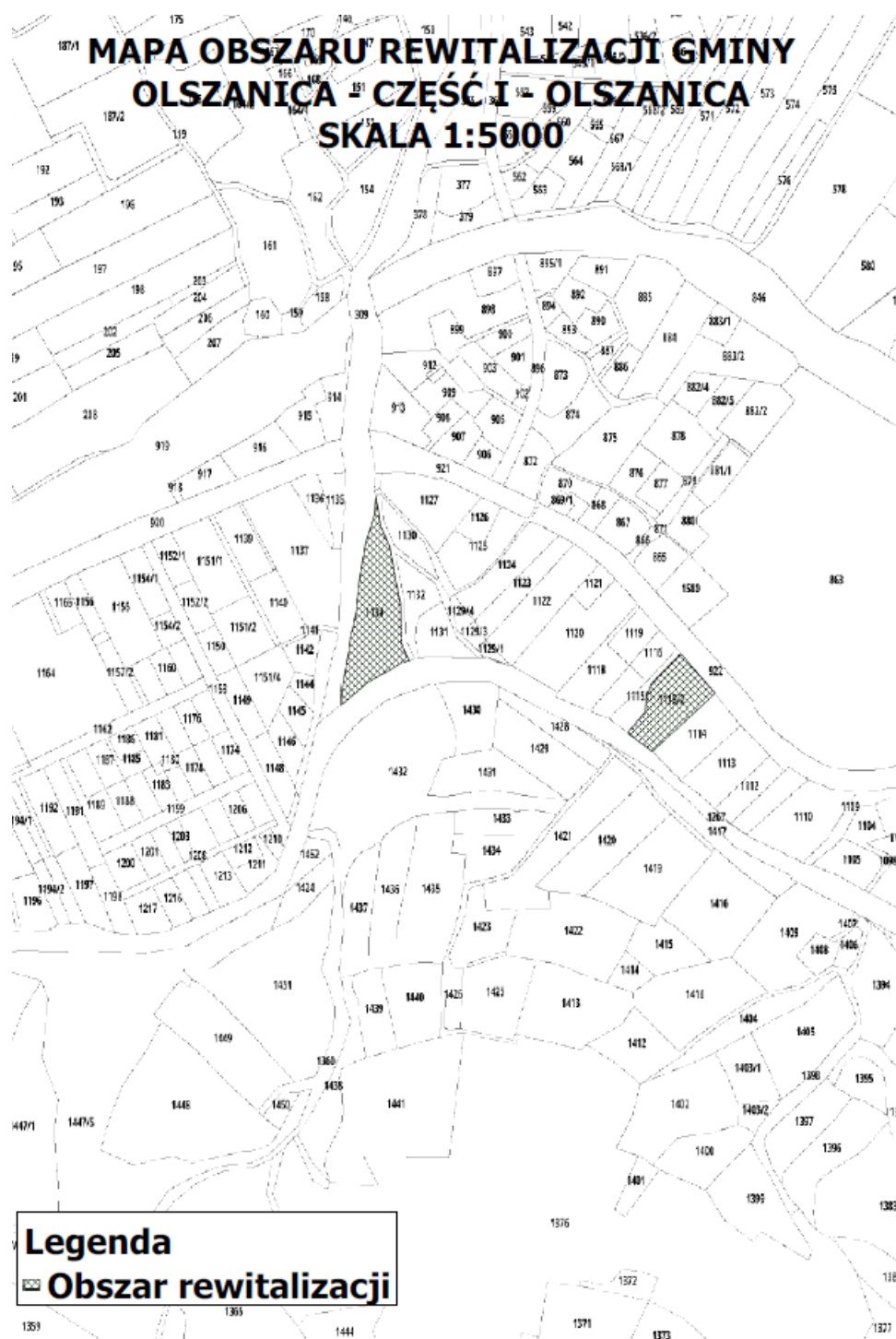
Obok kryterium wysokiego stopnia degradacji przy wyborze obszarów rewitalizacji istotnym czynnikiem była identyfikacja znacznych możliwości realizacji potencjalnych działań naprawczych, zarówno działań tak zwanych miękkich, jak i twardych, stwarzając realną możliwość kreowania pozytywnych zmian na obszarze zdegradowanym, a w konsekwencji pozytywnie wpływać na kondycję całej gminy Olszanica. Wyznaczony obszar rewitalizacji zajmuje **32 ha** i zamieszkany jest przez **63 osoby**. **Wytypowany obszar rewitalizacji zajmuje 0,34 % powierzchni gminy oraz jest zamieszkały przez 1,26 % mieszkańców gminy**. Wobec powyższego, wskazany obszar rewitalizacji nie przekroczył 20% powierzchni gminy ani nie jest zamieszkały przez więcej niż 30% liczby jej mieszkańców.

**OBSZAR ZDEGRADOWANY I OBSZAR REWITALIZACJI
GMINY OLSZANICA
SKALA 1:25 000**

Rysunek 26. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji gminy Olszanica.

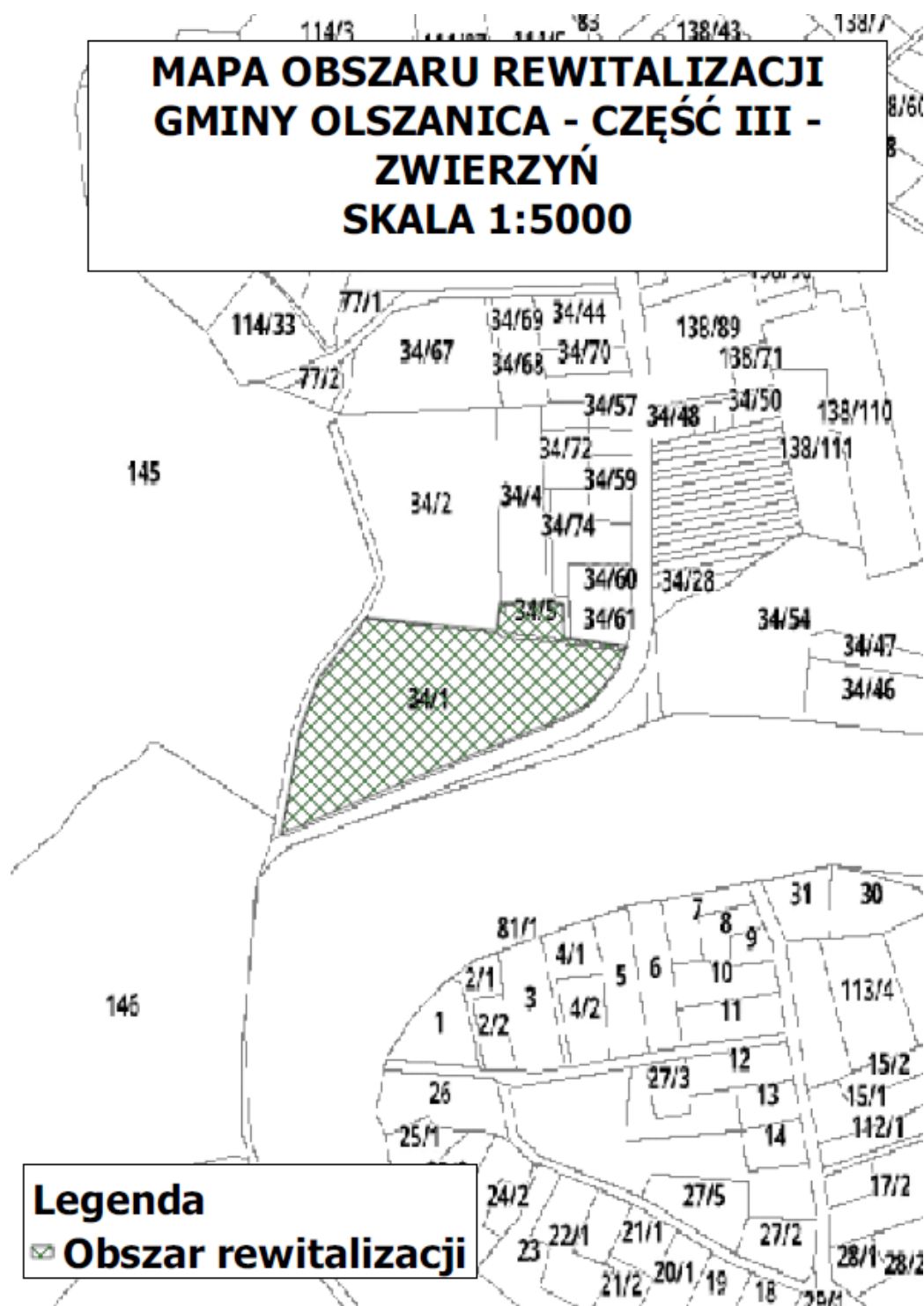
Źródło: Opracowanie własne.

**MAPA OBSZARU REWITALIZACJI GMINY
OLSZANICA - CZĘŚĆ II - WAŃKOWA
SKALA 1:5000**

**MAPA OBSZARU REWITALIZACJI
GMINY OLSZANICA - CZĘŚĆ III -
ZWIERZYŃ
SKALA 1:5000**

6. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji

Wyznaczony obszar rewitalizacji wykazuje niekorzystne wskaźniki w odniesieniu do wskaźników referencyjnych dla województwa podkarpackiego określonych w Instrukcji przygotowania programów rewitalizacji w zakresie wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 (Załącznik do Uchwały nr 296/5906/17 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 18 kwietnia 2017 r.).

Sfera społeczna

1. *Nazwa wskaźnika:* Stopa bezrobocia rejestrowanego (wartość wskaźnika na 31.12.2014 r.)
2. *Wartość dla obszaru rewitalizacji:* 21,1% (dane przekazane przez Urząd Gminy w Olszanicy).
3. *Wartość referencyjna/średnia:* 14,6% (wartość wskaźnika dla obszaru rewitalizacji powyżej wartości referencyjnej).

Uzasadnienie wyboru wskaźnika

Bezrobocie jest znaczącym problemem na obszarze rewitalizacji. Bezrobocie pociąga za sobą szereg innych patologii społecznych, co jest widoczne na podstawie wysokiej wartości przyznanych świadczeń na obszarze rewitalizacji przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Olszanicy.

W trakcie konsultacji społecznych na terenie gminy Olszanica bezrobocie było wskazywane jako najważniejszy i najtrudniejszy do rozwiązania problem.

Potwierdzeniem tego stanu rzeczy są również wyniki badania ankietowego. Ankietowani wskazali problem bezrobocia jako największy i najbardziej doskwierający mieszkańcom.

1. *Nazwa wskaźnika:* Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania (wartość wskaźnika na 31.12.2014 r.)
2. *Wartość dla obszaru rewitalizacji:* 7,5 (dane przekazane przez Urząd Gminy w Olszanicy).
3. *Wartość referencyjna/średnia:* 6,1 (wartość wskaźnika dla obszaru rewitalizacji powyżej wartości referencyjnej).

Uzasadnienie wyboru wskaźnika

Na obszarze rewitalizacji przyznanych zostało najwięcej świadczeń społecznych, szczególnie ze względu na ubóstwo, niepełnosprawność oraz długotrwałą lub ciężką chorobę.

Problem ubóstwa na obszarze rewitalizacji był wielokrotnie poruszany podczas konsultacji społecznych i wywiadów pogłębionych.

Problem ubóstwa jest ściśle powiązany z istniejącym problemem bezrobocia, dlatego wskaźnik ten został przedstawiony w pogłębionej diagnozie.

Aby w pełni zobrazować problemy obszaru rewitalizacji, zasadnym byłoby wskazanie wskaźnika migracji, jednakże jak wspomniano wcześniej wskaźnik migracji na terenie gminy nie oddaje problemu z związanego z emigracją ludzi młodych, którzy nie wymeldowują się z terenu gminy.

Sfera techniczna

1. *Nazwa wskaźnika:* Liczba budynków mieszkalnych zamieszkałych, wybudowanych przed rokiem 1989 w relacji do ogólnej liczby budynków mieszkalnych zamieszkałych (wartość wskaźnika na 31.12.2011r.)
2. *Wartość dla obszaru rewitalizacji:* -90,02 % (dane przekazane przez Urząd Gminy Olszanica).
3. *Wartość referencyjna/średnia:* 76,36 %

Uzasadnienie wyboru wskaźnika

Budynki na terenie obszaru rewitalizacji są w większości w złym stanie. Dużym problemem jest także wiele opuszczonych obiektów, które ulegają całkowitej degradacji.

Zamierzenia rewitalizacyjne mają na celu stworzenie warunków dla lepszej jakości życia aby obszar rewitalizacji był atrakcyjnym miejscem do zamieszkiwania szczególnie dla młodych rodzin, którzy będą zasilać obszary nowym dobrze wyposażonym budownictwem.

Sfera gospodarcza

1. *Nazwa wskaźnika:* Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania (wartość wskaźnika na 31.12.2014 r.)
2. *Wartość dla obszaru rewitalizacji:* 0,4 (dane przekazane przez Urząd Gminy w Olszanicy).

3. *Wartość referencyjna/średnia 0,7* (wartość wskaźnika dla obszaru rewitalizacji poniżej wartości referencyjnej).

Uzasadnienie wyboru wskaźnika

Rozwój przedsiębiorczości i turystyki stanowi największy potencjał obszaru rewitalizacji, który może zmniejszyć problemy związane z wysoką stopą bezrobocia i wysoką liczbą przyznawanych świadczeń społecznych na obszarze rewitalizacji.

Ogromny potencjał turystyczny obszaru rewitalizacji, którego przejawem są przede wszystkim walory środowiskowe, nie jest odzwierciedlony w lokalnej gospodarce. Obiekty noclegowe i inne formy zakwaterowania nie są dobrze rozwinięte. Brakuje także obiektów wypoczynku i rekreacji, które zatrzymają turystów na dłużej.

Kolejną potrzebą na terenie gminy jest konieczność promowania lokalnych produktów, które mogą wpłynąć na wzrost przedsiębiorczości, a na dzień dzisiejszy są całkowicie marginalizowane.

Niski poziom przedsiębiorczości był zgłaszany podczas konsultacji społecznych i wywiadów pogłębionych.

7. Analiza SWOT

Analiza SWOT dla obszaru rewitalizacji na terenie gminy Olszanica została opracowana podczas warsztatów rewitalizacyjnych wraz z mieszkańcami gminy oraz w nawiązaniu do przeprowadzonej diagnozy.

- wzrost poziomu wykształcenia Społeczeństwa
- niezwykle walory przyrodniczo-krajobrazowe
- niski poziom przestępczości

- mała liczba miejsc pracy
- duża liczba małych, niskotowarowych gospodarstw rolnych
- brak mieszkań socjalnych, zastępczych, chronionych
- ujemne saldo migracji
- starzejące się społeczeństwo
- braki w wyposażeniu infrastruktury drogowej - chodniki, oświetlenie, urządzenia bezpieczeństwa
- niedostatecznie rozwinięta

- Dostępność środków finansowych UE na rozwój, w tym na rewitalizację obszarów kryzysowych
- wdrażanie nowoczesnych strategii pomocowych i podniesienie poziomu świadomości społecznej,
- rozwój przedsiębiorczości
- rozwój turystyki i zaplecza okołoturystycznego
- adaptacja i modernizacja niszczących, opuszczonych budynków użyteczności publicznej

- pogłębianie się ubóstwa
- długotrwałe uzależnienie rodzin od pomocy społecznej
- zanik aktywności społecznej
- brak działań w zakresie wykorzystania potencjału turystycznego gminy
- brak rozwoju przedsiębiorczości
- Niewystarczająca dostępność zewnętrznych środków pomocowych (UE, programy rządowe) na rewitalizację prowadząca do „mozaikowych efektów” rewitalizacji

8. Wizja obszaru i cele rewitalizacji

Określona wizja obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji stanowi wyraz aspiracji władz samorządowych, mieszkańców i pozostałych interesariuszy rewitalizacji, obrazujący docelowy stan obszaru po przeprowadzeniu procesu rewitalizacji.

Dzięki analizie wewnętrznych potencjałów, zewnętrznych uwarunkowań oraz wyzwań i potrzeb rozwojowych, które zidentyfikowane zostały na podstawie analizy sytuacji gminy i obszarów rewitalizacji oraz partycypacji społecznej możliwe było sformułowania wizji obszaru rewitalizacji.

Obszar rewitalizacji to wyjątkowo atrakcyjny turystycznie teren Bieszczadów

o zrównoważonym rozwoju społecznym, gospodarczym i przestrzennym, przyjazny środowisku naturalnemu, z bogato rozwiniętą bazą turystyczną oraz wysokim wskaźnikiem przedsiębiorczości.

Osiągnięcie przyjętej wizji obszaru może być możliwe dzięki realizacji celów rewitalizacji i przypisanych im kierunków działań. Ich zakres wynika bezpośrednio z przeprowadzonej

diagnozy stanu obszarów kryzysowych gminy oraz z postulatów dotyczących oczekiwanych zmian podnoszonych przez mieszkańców w trakcie przeprowadzanych konsultacji społecznych.

1. Cele rewitalizacji – Sfera społeczna

1.1. Integracja społeczna mieszkańców.

1.2. Poprawa opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi.

1.3. Zmniejszenie poziomu bezrobocia na terenie gminy.

2. Cele rewitalizacji – Sfera gospodarcza

2.1. Zwiększenie poziomu przedsiębiorczości ukierunkowanej na rozwój turystyki na terenie gminy.

3. Cele rewitalizacji – Sfera przestrzenno-funkcjonalna i techniczna

3.1. Zagospodarowanie zdegradowanych budynków użyteczności publicznej i ich adaptacja pod nowe funkcje publiczne.

3.2. Wykorzystanie turystycznego potencjału obszaru poprzez rozbudowę infrastruktury turystycznej na terenie gminy.

4. Cele rewitalizacji – Sfera środowiskowa

4.1. Przeciwdziałanie zanieczyszczeniu środowiska naturalnego (budowa infrastruktury wodno-kanalizacyjnej).

4.2. Ograniczenie zjawiska niskiej emisji i rozwój odnawialnych źródeł energii.

9. Lista projektów rewitalizacyjnych

W trakcie otwartego naboru oraz propozycji własnych gminy określono zestaw projektów rewitalizacyjnych, które warunkują prawidłowe wdrożenie zaplanowanych w ramach programu rewitalizacji celów rewitalizacji. W dłuższej perspektywie ich realizacja, poprzez stopniowe wyprowadzanie obszaru zdegradowanego z sytuacji kryzysowej, ma pomóc w osiągnięciu zamierzonej wizji rewitalizacji, pożądanego obrazu obszaru rewitalizacji gminy Olszanica.

9.1. Projekty główne

W celu osiągnięcia przedstawionej powyżej wizji, a także celów rewitalizacji obszarów gminy w oparciu o identyfikację potrzeb społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych, a także możliwości inwestycyjnych, przedstawiono listę projektów głównych przewidzianych do realizacji w perspektywie czasowej 2017-2023. Poniżej zamieszczono karty poszczególnych projektów zgłoszonych w ramach LPR oraz ich tabelaryczne zestawienie.

Projekt: Bieszczad-ski - rewitalizacyjne koło zamachowe rozwoju Gminy Olszanica	
Podmiot realizujący	Gmina Olszanica lub Spółka komunalna Gminy Olszanica działająca pod nazwą Przedsiębiorstwo Rozwoju Infrastruktury Gminy Olszanica „PRI” Sp. z o.o.
Lokalizacja projektu	Sołectwo Wańkowa, działki o nr ew.: 409, 82, 398/1, 410, 407/6, 412, 407/8, 418/4, 415/1, 493/4, 493/2, 408/3, 408/6, 408/8, 417, 419/1, 224/3, 206/2
Koncepcja projektu	Projekt obejmuje realizację czterech, spójne i nierozzerwalnie ze sobą powiązanych zadań, których wspólna realizacja umożliwi nie tylko kompleksową i trwałą rewitalizację obszaru zdegradowanego, ale zapewni także w kolejnych latach jego dalszy, sukcesywny i stabilny rozwój, który zaowocuje w konsekwencji zdecydowaną poprawą perspektyw dla młodych ludzi (zmuszonych obecnie do opuszczenia tych terenów w poszukiwaniu pracy), a także podniesieniem standardów życia wszystkich mieszkańców. 1. Bieszczad-ski - Centrum Turystyki Aktywnej. Budowa ośrodka Bieszczad-ski opiera się na wykorzystaniu naturalnego i niepowtarzalnego ukształtowania terenu, który znajduje się na rewitalizowanym obszarze. Pozwala ono na wybudowanie najdłuższego w województwie podkarpackim wyciągu narciarskiego wraz z całą niezbędną infrastrukturą towarzyszącą. Powstanie na zdegradowanych terenach po PGR-owskich bardzo nowoczesnego oraz niezwykle przyjaznego dla użytkowników ośrodka sportowo-rekreacyjno-turystycznego stanie się w krótkim czasie niezwykle

	skuteczną i efektywną „dźwignią rozwojową” dla całego obszaru rewitalizowanego, a także regionu. Doskonałymi i praktycznymi dowodami na to, iż powyższe stwierdzenie nie jest jedynie teoretycznym założeniem oraz rodzajem „myślenia życzeniowego” są przykłady ośrodków „Lesko-ski” w Weremieniu oraz „Kiczera-ski” w Puławach. W ciągu zaledwie kilku lat od powstaniu na ich terenie stacji narciarskich, te mocno zapóźnione dotychczas w rozwoju miejscowości nie tylko całkowicie zmieniły swoje oblicze, stając się rozpoznawalnymi w całym regionie i bardzo atrakcyjnymi destynacjami turystycznymi, ale co jest o wiele istotniejsze, ich mieszkańcy bardzo szybko zaczęli skrupulatnie wykorzystywać wszelkie możliwości i szanse zarobkowania, pojawiające się w związku ze wzmożonym ruchem turystycznym, który nastąpił na ich terenie. Bez najmniejszego ryzyka można już dzisiaj stwierdzić, że tak też stanie się w przypadku Wańkowej oraz sąsiednich miejscowości. Co więcej, wykorzystanie przy procesie rewitalizacji tych obszarów, sprawdzonych w praktyce i niezwykle skutecznych rozwiązań, zmniejszy do minimum ryzyko ewentualnego niepowodzenia czy też braku należytej trwałości projektu. Zaznaczyć należy również, że wybudowanie ośrodka Bieszczad-ski może w stosunkowo krótkim czasie doprowadzić do powstania kolejnych inwestycji na tym obszarze, ponieważ tereny przyległe do zaprojektowanego ośrodka posiadają również bardzo duży potencjał rozwojowy. Dla zobrazowania tych mechanizmów, zachowując oczywiście odpowiednią skalę, warto tutaj posłużyć się przykładem dynamicznego rozwoju uznawanej obecnie przez wielu za stolicę polskiego narciarstwa Białki Tatrzańskiej, który rozpoczął się tak naprawdę od uruchomienia w 2001 roku używanego, trzyosobowego wyciągu narciarskiego. Jak wygląda ten ośrodek po zaledwie kilkunastu latach funkcjonowania wiedzą nawet ci, którzy na co dzień z narciarstwem mają niewiele wspólnego. Powyższy przykład jest więc inspiracją dla inwestycji zaproponowanej w Wańkowej, ponieważ pokazuje najdobitniej, jak wielkie znaczenie dla rozwoju danego obszaru ma pierwszy, prorozwojowy impuls. Zaznaczyć w tym miejscu należy, że Gmina Olszanica ma już także swoje własne doświadczenia w zakresie umiejętnego i efektywnego wykorzystania drzemiącego na jej terenie potencjału w celu pobudzenia aktywności gospodarczej jej mieszkańców. Ścisła współpraca z lokalnym przedsiębiorcą oraz wieloma instytucjami publicznymi w połączeniu z wykorzystaniem nieużywanej od wielu lat infrastruktury, zaowocowała powstaniem „Bieszczadzkich Drezyn Rowerowych”, uznawanych za jeden z najciekawszych produktów turystycznych regionu, który rokrocznie ściąga do Gminy Olszanica około 65 tysięcy turystów, co w efekcie doprowadza do sukcesywnego tworzenia nowych elementów infrastruktury turystycznej oraz wzmocnienia już funkcjonujących podmiotów. Tak więc, przy uwzględnieniu dotychczasowych doświadczeń, budowa ośrodka Bieszczad-ski rozpocząć może realną, fizyczną, gospodarczą oraz społeczną rewitalizację i regenerację
--	---

	wyznaczonego obszaru rewitalizowanego poprzez wymienione poniżej działania inwestycyjne: – budowę najdłuższego w woj. podkarpackim krzesełkowego wyciągu narciarskiego, – przygotowanie zjazdowych tras narciarskich o różnym stopniu trudności wraz niezbędnym zapleczem, systemem naśnieżania, parkingami, oraz wyposażeniem ośrodka, – budowę wielofunkcyjnego obiektu, zaplecza dla mieszkańców oraz turystów, ogrzewanego z użyciem odnawialnych źródeł energii, – przygotowanie atrakcyjnych, letnich terenów rekreacyjnych m. in. w otoczeniu zbiornika do naśnieżania, – przygotowanie i udostępnienie powierzchni docelowo służącej prowadzeniu działalności gospodarczej, – poprawę bezpieczeństwa publicznego - zakup i montaż systemu monitoringu. W efekcie, powstanie ww. infrastruktury spowoduje: – utworzenie kilkunastu lub nawet kilkudziesięciu miejsc pracy związanych z jej bezpośrednią obsługą (ze szczególnym uwzględnieniem miejsc pracy dla absolwentów Centrum Integracji Społecznej, utworzonego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Oś priorytetowa VIII. Integracja społeczna, działania: działanie 8.1 Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach EFS oraz budżetu Państwa, które funkcjonować będzie w Wańkowej – patrz zadanie nr 4), – utworzenie kilkunastu stanowisk, na których uczestnicy funkcjonującego w ramach CIS-u warsztatu gastronomicznego oraz warsztatu technicznego będą mogli odbywać praktyki, przygotowujące ich docelowo do podjęcia pracy na tychże stanowiskach, – utworzenie, a następnie udostępnienie powierzchni służącej prowadzeniu działalności gospodarczej takiej jak m. in. szkoły nauki jazdy na nartach/snowboardzie, wypożyczalnię sprzętu sportowego oraz wszelkie inne rodzaje działalności związane z obsługą ruchu turystycznego (ze szczególnym uwzględnieniem przestrzeni dla działalności gospodarczej prowadzonej przez utworzone przedsiębiorstwo społeczne, spółkę non-profit OPEN Sp. z o.o., utworzonego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa VIII Integracja społeczna, Działanie 8.5 Wspieranie rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach EFS oraz budżetu Państwa, która funkcjonować będzie w Wańkowej – patrz zadanie nr 4), – podniesienie atrakcyjności pozostałych terenów w obszarze rewitalizowanym, które sprzyjać będzie zakładaniu nowych rodzajów działalności przez członków lokalnej społeczności,
--	--

	takich jak m. in. kwatery agroturystyczne, domki pod wynajem, pensjonaty, usługi turystyczne, punkty sprzedaży produktów lokalnych oraz lokalnych potraw (pomoc w zakresie zakładania przez mieszkańców terenów rewitalizowanych nowej działalności gospodarczej oraz możliwości pozyskania na nią zewnętrznego dofinansowania prowadzona będzie w punkcie konsultacyjno-doradczym obsługiwanym przez pracowników CIS-u, Lokalnej Grupy Działania Zielone Bieszczady oraz pracowników Urzędu Gminy z Olszanicy– patrz zadanie nr 4), – podniesienie atrakcyjności pozostałych terenów w obszarze rewitalizowanym, które sprzyjać może przyciągnięciu kapitału zewnętrznego, a w konsekwencji powstawaniu kolejnych inwestycji opartych o kapitał prywatny osób fizycznych lub podmiotów gospodarczych, funkcjonujących dotychczas poza obszarem objętym procesem rewitalizacji, – stworzenie możliwości permanentnej rozbudowy, rozwoju oraz sukcesywnego poszerzania oferty turystycznej w obszarze zrewitalizowanym, – stworzenie możliwości organizowania niezwykle atrakcyjnych zajęć rekreacyjno-sportowych dla dzieci i młodzieży szkolnej w ramach Zielonych i Białych Szkół, a także dla dorosłych mieszkańców Gminy Olszanica, połączonych z nauką jazdy na nartach/ deskach snowboardowych, – stopniowe powstawanie wśród mieszkańców rewitalizowanego obszaru (szczególnie dzieci i młodzieży) zdrowych nawyków związanych z aktywnością ruchową, poprzez przedstawienie atrakcyjnej oferty spędzenia czasu wolnego na świeżym powietrzu, która stać się może także równocześnie swoistą formą profilaktyki uzależnień, – stworzenie miejsca, które będąc wizytówką obszaru rewitalizowanego, sprzyjać będzie jednocześnie ciągłej integracji mieszkańców, budowaniu wzajemnego zaufania oraz przestrzeni do nawiązywania wielopłaszczyznowej współpracy. 2. Bieszczad-ski Ośrodek Wypoczynkowo- Szkoleniowy Budynek byłej szkoły w miejscowości Wańkowa zagospodarowany zostanie na Bieszczad-ski Ośrodek Wypoczynkowo- Szkoleniowy. W ten sposób, zdegradowanemu dotychczas budynkowi, jak też całej przyległej do niego i równie zdegradowanej przestrzeni publicznej nadane zostaną nowe funkcje publiczne, służące realizacji celów społecznych, edukacyjnych, kulturalnych, sportowo-rekreacyjnych, a także związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej. Ośrodek będzie nie tylko doskonałą bazą noclegowo-gastronomiczną dla funkcjonującej nieopodal stacji narciarskiej, ale będzie równocześnie zapewniał kompleksową organizację i obsługę szkoleń oraz konferencji, które będą w nim organizowane. Na bazie przeprowadzonych wstępnie rozmów wskazać należy, iż wykorzystaniem tego obiektu w celach szkoleniowych
--	---

	(w połączeniu z wykorzystaniem wyciągów narciarskich) zainteresowane są już takie instytucje jak Wojska Obrony Terytorialnej, Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Centrum Doskonalenia Nauczycieli oraz Lokalna Grupa Działania Zielone Bieszczady. W połączeniu z wyciągami narciarskimi, obiekt może służyć także do organizowania szkoleń nauczycieli wychowania fizycznego, studentów Akademii Wychowania Fizycznego, kursów instruktorów nauki jazdy na nartach /snowboardzie, instruktorów sportu, instruktorów nordic walking, kursów wychowawców kolonijnych, kierowników kolonii, kierowników wycieczek, pilotów wycieczek oraz imprez o charakterze biznesowym (eventy, wyjazdy integracyjne, konferencje). Obiekt wraz z jego otoczeniem służyć będzie także mieszkańcom Wańkowej. Organizowane będą w nim lub też na przyległym do niego terenie ogólnodostępne imprezy integracyjne (biesiady, opłatki, bale sylwestrowe, karnawałowe itp.), rodzinne imprezy okolicznościowe (chrzciny, komunie, zaręczyny, wesela, osiemnastki itp.), zajęcia dla dzieci i młodzieży, imprezy dla seniorów, szkolenia dla osób zakładających własną działalność gospodarczą lub też poszukujących źródeł dofinansowania dla realizacji własnych projektów oraz inne wydarzenia, których głównym celem będzie maksymalna integracja lokalnej społeczności. Zakres prac: – remont / modernizacja budynku, polegająca m.in. na stworzeniu w nim zaplecza gastronomicznego, noclegowego, zaplecza konferencyjno - szkoleniowego, sali wykładowo-egzaminacyjnej, wraz z niezbędną infrastrukturą i kompleksowym wyposażeniem całego obiektu, – wymiana źródła ciepła wraz z instalacją CO, docieplenie stropu, ścian, wymiana stolarki okiennej oraz zastosowanie instalacji fotowoltaicznej lub instalacji solarnej, – poprawa bezpieczeństwa publicznego - zakup i montaż systemu monitoringu, – zagospodarowanie terenu wokół budynku. W efekcie, powstanie ww. infrastruktury spowoduje: – utworzenie kilkunastu miejsc pracy związanych z jej bezpośrednią obsługą (recepjoniści, pokojowe/sprzątaczk, konserwator, kucharze, kelnerzy - ze szczególnym uwzględnieniem miejsc pracy dla absolwentów Centrum Integracji Społecznej, utworzonego w ramach Działania 8.1 RPO WP na lata 2014-2020, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach EFS oraz budżetu Państwa, które funkcjonować będzie w Wańkowej – patrz zadanie nr 4), – utworzenie kilkunastu stanowisk, na których uczestnicy funkcjonującego w ramach CIS-u warsztatu gastronomicznego oraz warsztatu technicznego będą mogli odbywać praktyki, przygotowujące ich docelowo do podjęcia pracy na tychże stanowiskach,
--	---

	- utworzenie, a następnie udostępnienie powierzchni służącej prowadzeniu działalności gospodarczej takiej jak chociażby sprzedaż lokalnych pamiątek i produktów czy też usługi transportowe (ze szczególnym uwzględnieniem przestrzeni dla działalności gospodarczej prowadzonej przez utworzone przedsiębiorstwo społeczne, spółkę non-profit OPEN Sp. z o.o., utworzonego w ramach działania POWES 8.5 RPO WP współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach EFS oraz budżetu Państwa, która funkcjonować będzie w Wańkowej – patrz zadanie nr 4) , - podniesienie atrakcyjności nieruchomości na której znajduje się obiekt i przeznaczenie jej części w układzie komercyjnym na budowę przez prywatnych inwestorów hotelu, pensjonatu lub całorocznych domków pod wynajem (przyciągnięcie kapitału zewnętrznego), - podniesienie atrakcyjności nieruchomości przyległych do ośrodka, które sprzyjać będzie zakładaniu nowych rodzajów działalności przez członków lokalnej społeczności, takich jak m. in. kwatery agroturystyczne, domki pod wynajem, pensjonaty, usługi turystyczne, punkty sprzedaży produktów lokalnych oraz lokalnych potraw (pomoc w zakresie zakładania przez mieszkańców terenów rewitalizowanych nowej działalności gospodarczej oraz możliwości pozyskania na nią zewnętrznego dofinansowania prowadzona będzie w punkcie konsultacyjno-doradczym obsługiwanym przez pracowników CIS-u , Lokalnej Grupy Działania Zielone Bieszczady oraz pracowników Urzędu Gminy z Olszanicy – patrz zadanie nr 4), - podniesienie atrakcyjności pozostałych terenów w obszarze rewitalizowanym, które sprzyjać może powstawaniu kolejnych inwestycji opartych o kapitał prywatny osób fizycznych lub podmiotów gospodarczych, funkcjonujących dotychczas poza obszarem objętym procesem rewitalizacji, - stworzenie możliwości permanentnej rozbudowy, rozwoju oraz sukcesywnego poszerzania oferty turystycznej w obszarze zrewitalizowanym, - stworzenie możliwości organizowania pobytów dla dzieci i młodzieży szkolnej w ramach Zielonych i Białych Szkół, a także możliwość organizowania zarówno w budynku, jak też na przyległym do niego terenie wszelkiego typu imprez, szkoleń, konferencji i warsztatów, które wymienione zostały już szczegółowo w opisie niniejszego zadania. 3. Zachowanie i promocja dziedzictwa kulturowego oraz lokalnych tradycji. Na terenie Wańkowej znajduje się najstarsza w gminie i jedna z najstarszych w Bieszczadach cerkiew, wybudowana w 1726 roku (obecnie kościół rzymskokatolicki). Chociaż mało kto o tym wie, Wańkowa jest także jednym z najstarszych ośrodków górnictwa
--	---

	naftowego na świecie. Rafineria oraz kopalnie ropy naftowej istniały na jej terenie już przed 1884 rokiem. Umiejętne wykorzystanie tego potencjału, stanie się także istotnym elementem w procesie rewitalizacji. Wyeksponowanie dziedzictwa kulturowego, poprawa jego stanu, wypromowanie wszystkich walorów z niego wynikających oraz udostępnienie go w ciekawej w odbiorze formie mieszkańcom regionu oraz turystom będzie miało istotny wpływ zarówno na poczucie wspólnej tożsamości mieszkańców tego obszaru, jak też na zwiększenie rozpoznawalności i atrakcyjności tego terenu dla przebywających rokrocznie w Bieszczadach turystów. Remont zabytkowego obiektu wykonany zostanie pod nadzorem konserwatora zabytków przez uprawnioną do tego typu prac firmę, natomiast w wykonanie ścieżki dydaktycznej na obszarze sołectwa Wańkowa zaangażowani zostaną zarówno uczestnicy CIS-u jak też pracownicy OPEN sp. z o.o. non profit, a także chętni mieszkańcy miejscowości Wańkowa, którzy najlepiej znają walory swojej miejscowości. Powstała ścieżka dydaktyczna nie tylko je wyeksponuje, ale stanie się równocześnie inspiracją do podejmowania kolejnych działań i projektów w tym obszarze, takich jak m. in. plenery malarskie, wystawy poplenerowe, warsztaty rękodzielnicze: bibułkarstwo, ceramika, wikliniarstwo, warsztat wytwarzania sera (w Wańkowej produkowane są już doskonałe sery karpackie w funkcjonującym od wielu lat gospodarstwie Agroturystycznym „Czar PGR-u), warsztat wytwarzania masła, pieczenia proziaków, itp. Ścieżka dydaktyczna stanie się obszarem udostępnionym dla wszelkiego rodzaju aktywności, pojawią się zatem na niej stoiska z pamiątkami, ścianki tematyczne do robienia zdjęć, oraz punkty promujące miejscowe gospodarstwa agroturystyczne, pensjonaty oraz inne oferty związane z atrakcjami znajdującymi się na obszarze rewitalizowanym. Z ścieżki tej będą mogli korzystać zarówno turyści, którzy zawsze chętnie poznają historię i ciekawostki przyrodnicze, architektoniczne odwiedzanego regionu jak też mieszkańcy tych terenów, którzy będą mogli w ten sposób lepiej poznać historię regionu w którym na co dzień mieszkają Po ścieżce dydaktycznej, grupy zorganizowane oprowadzać będzie (na życzenie klientów) personel zatrudniony w Bieszczad-skim Ośrodku Wypoczynkowo Szkoleniowym. Dla zachowania komplementarności działań, zarówno personel zatrudniony przy obsłudze wyciągu narciarskiego jak i personel Bieszczad-skiego Ośrodka Wypoczynkowo Szkoleniowego przeszkolony zostanie zarówno z zakresu znajomości ścieżki dydaktycznej w Wańkowej jak i całego zasobu kulturowego i przyrodniczego najbliższego regionu. W ten sposób, każdy z pracowników stanie się swoistym „bankiem informacji lokalnej” i będzie mógł służyć swoją wiedzą przebywającym na tym obszarze turystom, promując tym samym zarówno zaplecze kulturowe, przyrodnicze jak i rekreacyjne Gminy Olszanica. Takie połączenie nowoczesnej infrastruktury rekreacyjno-sportowej z równoczesnym wyeksponowaniem w interesującej dla turystów formie dorobku dziedzictwa kulturowego danego regionu stosowanie jest
--	---

	powszechnie w austriackich i szwajcarskich ośrodkach alpejskich. Rozwiązanie to cieszy się ogromnym zainteresowaniem turystów, którzy przybywając do nich na narty, chcą także zetknąć się z miejscową kulturą, tradycją i historią. Zakres prac: – remont elementów zabytkowej cerkwi (obecnie kościół rzymskokatolicki - obiekt wpisany do rejestru zabytków), – poprawa bezpieczeństwa publicznego - zakup i montaż systemu monitoringu, – wykonanie ścieżki dydaktycznej na obszarze sołectwa Wańkowa. 4. Przystosowanie budynku byłej świetlicy szkolnej na siedzibę oraz zaplecze socjalne Centrum Integracji Społecznej Gminy Olszanica, utworzonego w ramach projektu „Nowe szanse- lepsza przyszłość” Działania 8.1 RPO WP na lata 2014-2020, projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach EFS oraz budżetu Państwa, oraz przedsiębiorstwa społecznego, spółki non-profit OPEN Sp. z o.o., utworzonego w ramach POWES Działanie 8.5 RPO WP na lata 2014-2020, projekt jest również współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach EFS. Znajdujący się na tej samej nieruchomości, na której powstać ma docelowo Bieszczad-ski Ośrodek Wypoczynkowo-Szkoleniowy, zdegradowany obiekt dawnej świetlicy przyszkolnej zostanie wyremontowany i przeznaczony na siedzibę oraz zaplecze socjalne Centrum Integracji Społecznej oraz przedsiębiorstwa społecznego, spółki non-profit OPEN Sp. z o.o. W ten sposób kolejnemu, zniszczonemu budynkowi publicznemu, znajdującemu się w obszarze rewitalizacji, nadana zostanie całkowicie nowa funkcja publiczna, związana z realizacją celów społecznych, edukacyjnych oraz celów związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej. Najistotniejsze jest jednak to, że na terenie objętym rewitalizacją funkcjonować będą dwa silne podmioty, ukierunkowane bardzo precyzyjnie na podejmowanie konkretnych działań w obszarze zagrożenia wykluczeniem społecznym. W istocie, to właśnie na ich funkcjonowaniu opiera się sens przeprowadzenia całego procesu rewitalizacji przedstawiony w niniejszej koncepcji projektowej. Pozostała infrastruktura, która opisana została w pkt. 1,2 i 3 ma być jedynie narzędziem do realizacji celu głównego, jakim jest reintegracja społeczna i zawodowa oraz efektywna aktywizacja osób pozbawionych pracy, perspektyw i nadziei, osób zepchniętych na margines życia społecznego. Infrastruktura ta, pozwoli na uniknięcie kardynalnego i nader często powtarzanego błędu, który był i jest popełniany w procesie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. W pewnym uproszczeniu ująć można go w następujący schemat: osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, pozbawione pracy i niejednokrotnie wykształcenia zapraszane były na najróżniejszych
--	---

	typu kursy, szkolenia lub warsztaty. Trwały one krócej lub dłużej. Uczestnikom serwowano nawet czasem catering, zwracano koszty dojazdu, a nawet wypłacano diety. Po zakończeniu takiego kursu przedstawiciele firmy prowadzącej szkolenia wręczali uczestnikom stosowne zaświadczenia lub nawet certyfikaty, inkasowali należne im wynagrodzenia i wyjeżdżali. Pozostawieni sami sobie uczestnicy z wydrukowanymi certyfikatami w ręku wracali do swoich domów i obdarci z jakichkolwiek złudzeń i nadziei, zasilali ponownie na długie lata szeregi osób trwale bezrobotnych, wykluczonych i zmarginalizowanych, zdając sobie jednocześnie sprawę z tego, że byli uczestnikami działań pozornych, fasadowych, nieskutecznych i nie dających w istocie żadnych realnych perspektyw. Przedstawiony projekt rewitalizacji obszarów zdegradowanych opiera się na zgoła innym modelu. Jego innowacyjność, siła oraz ogromny potencjał tkwi w tym, że w jednym projekcie ujęto wszystkie, wielopłaszczyznowe działania, które konieczne są do skutecznego wprowadzenia osób zagrożonych wykluczeniem na rynek pracy. Funkcjonujące w Wańkowej Centrum Integracji Społecznej, działając wspólnie z Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej zaprosi do uczestnictwa wszystkie osoby chętne, które z najróżniejszych przyczyn zagrożone są wykluczeniem społecznym. Uczestnicy CIS-u w ramach warsztatu gastronomicznego oraz technicznego odbywać będą zajęcia i praktyki na konkretnych stanowiskach pracy w utworzonym Centrum Turystki Aktywnej Bieszczad-ski oraz Bieszczad-skim Ośrodku Wypoczynkowo-Szkoleniowym, przedsiębiorstwie społecznym, spółce non-profit OPEN Sp. z o.o., a także w Przedsiębiorstwie Rozwoju Infrastruktury Gminy Olszanica „PRI” Sp. z o.o., po to, by w konsekwencji stać się ich pełnowartościowymi pracownikami. Warsztat szwalniczy funkcjonujący w ramach CIS-u zaopatrzy powstałe obiekty oraz firmy w bieliznę pościelową, obrusy, serwety, firany, zasłony, kamizelki identyfikacyjne do szkółki nauki jazdy na nartach/deskach, odzież roboczą dla pracowników wyciągu i wielofunkcyjnego obiektu zaplecza, a dla klientów wyciągu przygotuje np. ozdobne ochraniacze na kaski, opaski na głowę, polary. Wszystkie produkty zawierały będą wyhaftowane logo Bieszczad-ski. Realna perspektywa znalezienia godnego i stałego zatrudnienia w miejscu zamieszkania, stanowić będzie niezwykle silną i skuteczną motywacją dla każdego z uczestników CIS-u. Aby tak się jednak stało, niezbędna jest infrastruktura opisana w pkt.1,2,3, która wygeneruje łącznie kilkadziesiąt miejsc pracy oraz sprawi, że obszar rewitalizowany stanie się bardziej atrakcyjny i aktywny gospodarczo. Aby dodatkowo wzmocnić ten proces, w wyremontowanym budynku świetlicy przyszkolonej funkcjonował będzie także punkt konsultacyjno-doradczy w którym pracownicy CIS-u, Urzędu Gminy Olszanica oraz Lokalnej Grupy Działania Zielone Bieszczady służyć będą nieodpłatną pomocą i wsparciem wszystkim osobom, zainteresowanym rozpoczęciem i prowadzeniem na obszarze rewitalizowanym własnej działalności gospodarczej.
--	--

	Zakres prac: – remont / modernizacja budynku dawnej świetlicy przyszkolnej, – wymiana źródła ciepła wraz z wykonaniem instalacji CO, wymianą stolarki okiennej, oraz zastosowanie instalacji fotowoltaicznej lub instalacji solarnej, – zakup kompletnego wyposażenia logistyczno – technicznego dla wyremontowanego budynku byłej świetlicy szkolnej, – poprawa bezpieczeństwa publicznego - zakup i montaż systemu monitoringu. Chociaż pojęcie „rewitalizacja” łączone jest najczęściej z przestrzenią publiczną, to jednak jej istota powinna sprowadzać się do czegoś zupełnie innego. Rewitalizacja musi dotyczyć w największej mierze zmian mentalnych w umysłach ludzi mieszkających na obszarach rewitalizowanych. Zmiany sposobu postrzegania przez nich otaczającej ich na co dzień szarej rzeczywistości, wskazania nowych perspektyw, możliwości, pomysłów i kierunków rozwoju. Nakreślenia wizji i sposobów ich realizacji. Podania dłoni najślabszym, wykluczonym i zmarginalizowanym. Zaszczepienia wiary w to, że niemal każde marzenie można zrealizować wytrwałością oraz ciężką pracą. Przekonania młodych ludzi, że nie muszą wcale wyjeżdżać do większych miast lub za granicę w poszukiwaniu pracy, ponieważ miejsce w którym się urodzili, wychowali i w którym żyją ich najbliżsi stworzy im warunki do godnego życia, pozwoli na założenie rodziny i wychowanie własnych dzieci. Udowodnienia tego, że stygmat zdegradowanych, biednych, pozbawionych przyszłości i permanentnie wyludniających się terenów po PGR-owskich nie musi wcale ciągnąć się przez kolejne pokolenia. Wiary w to, że ten niezwykle niekorzystny trend można skutecznie przełamać. Właśnie takie założenia i idee stanowią fundament przedstawionego projektu. Jego zrealizowanie nie będzie jednak możliwe bez łącznej realizacji zadań, które opisane zostały powyżej.
Szacunkowy koszt	15 500 000,00 zł
Potencjalne źródło	1. RPO WP 2014-2020 Oś VI: spójność przestrzenna i społeczna, Działanie 6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej. Inne możliwości finansowania: 2. Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju „Program dla Bieszczad” 3. Partnerstwo publiczno - prywatne 4. Budżet Gminy Olszanica
Szacunkowy termin realizacji	2019-2023
Wskaźniki rezultatu	Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanym obszarze [szt.], Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych [l. podmiotów gosp.], Liczba nowo powstałych gospodarstw agroturystycznych [l. nowych gosp. agro.], Liczba turystów odwiedzających gminę [l. osób/rok].

Wskaźniki produktu	Liczba inwestycji w zakresie rozwoju infrastruktury turystycznej [szt.], Liczba zaadaptowanych zdegradowanych obiektów [szt.], Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją [ha].
---------------------------	---

Karta projektu „Przebudowa, rozbudowa, nadbudowa ze zmianą sposobu przeznaczenia obiektu stodoły na budynek usługowy Centrum Kultury Zwierzynia wraz z zagospodarowaniem terenu.”.

Projekt: Przebudowa, rozbudowa, nadbudowa ze zmianą sposobu przeznaczenia obiektu stodoły na budynek usługowy Centrum Kultury Zwierzynia wraz z zagospodarowaniem terenu.

Podmiot realizujący	Gmina Olszanica
Lokalizacja projektu	Sołectwo Zwierzyni działki nr ew.: 34/5, 34/1, 34/34
Koncepcja projektu	Główne problemy społeczne, które zdiagnozowane zostały w miejscowości Zwierzyni to mała integracji społeczności sołectwa poprzez brak organizacji imprez kulturalnych na terenie sołectwa oraz niewielka liczba organizacji społecznych działających w granicach sołectwa. Przyczyna tkwi w brakach infrastrukturalnych zaplecza kulturowego oraz w niskiej samoocenie mieszkańców, którzy z uwagi na niemożność rozwijania zainteresowań i umiejętności nie podnoszą swoich kompetencji i umiejętności, popadając równocześnie z stagnacją i niechęć do działania. Działająca wcześniej kadra liderów z KGW, OSP „wypaliła się” po latach prężnej działalności, a młodzież nie garnie się do przejęcia inicjatyw. Nie bez znaczenia jest tu z jednej strony fakt, iż w Zwierzyniu jest najniższy w gminie przyrost naturalny, a z drugiej niski wskaźnik salda migracji. Mieszkańcom dobrze się tu mieszka, ale nie czują, że mogą się tu rozwijać, wiązać się z tym terenem na dłużej. Brak szkoły, przedszkola (spowodowany względami demograficznymi) oraz utrudniony dostęp do alternatywnej oferty kulturalnej, edukacyjnej powoduje bierność wśród mieszkańców, a w konsekwencji nie podejmowanie inicjatyw na rzecz własnej rodziny i środowiska. Bardzo często jest powodem sięgania po używki, które szybko, ale zgubnie i na bardzo krótko zapewniają doznania zadowolenia i satysfakcji. Brak jest w Zwierzyniu imprez o charakterze kulturowo-integracyjnym, które procentują powstawaniem i umacnianiem więzi społecznych, które kreują liderów, zapewniają atrakcyjne, twórcze i zdrowe spędzanie czasu wolnego. Nie można obojętnie przechodzić wobec takiego stanu rzeczy. Należy stworzyć warunki do rozwoju zainteresowań, pasji mieszkańców, warunki do rozwoju postaw twórczych oraz szkolenia/ odkrywania nowych liderów. Odpowiedzią jest powstanie nowego, ale nie pozbawionego „ducha czasu” obiektu, który stanie się Centrum Kultury Zwierzynia. W ramach działań rewitalizacyjnych, zaadaptowany zostanie na ten cel budynek starej, pięknej stodoły, znajdujący się na ogólnodostępnym placu gminnym.

	Istniejący budynek stodoły posiada konstrukcję szkieletową drewnianą, która ma kilkadziesiąt lat i jest w stanie technicznym pozwalającym na jej wykorzystanie. Naczelną zasadą przy projektowaniu na tym obiekcie jest utrzymanie i wyeksponowanie starej bardzo atrakcyjnej wizualnie konstrukcji oraz wykorzystaniu na wykończenie elewacji i wewnątrz obiektu starego deskowania. Zakres inwestycji dotyczy: przebudowy, rozbudowy, nadbudowy ze zmianą sposobu przeznaczenia obiektu stodoły na budynek Centrum Kultury Zwierzynia. W ramach działań inwestycyjnych wykonane zostaną: — prace remontowe / modernizacyjne budynku byłej stodoły, — wiata grillowa z miejscami postojowymi, — alejki spacerowe, — elementy małej architektury: ławki, murki, tablice informacyjne, zadaszenia oraz niezbędna infrastruktura techniczna. W przypadku wykonania prac remontowych/modernizacyjnych powstanie budynek Centrum Kultury Zwierzynia, w którym będą mogły odbywać się m.in. działania zaplanowane w ramach projektu pn. „Animator Centrum Kultury Zwierzynia”, o dofinansowanie którego będziemy aplikować w ramach Działanie 9.5 (Podnoszenie kompetencji osób dorosłych w formach pozaszkolnych) RPO WP na lata 2014-2020, współfinansowanie z Unii Europejskiej w ramach EFS. Projekt przewiduje: organizację warsztatów, kursów skierowanych do różnych grup społecznych, mających za zadanie wykształcenie liderów animatorów. Zaplanowano: - KURSY ANIMACYJNE: kurs animatora czasu wolnego, kurs animator społeczno-kulturalny z elementami edukacji regionalnej i kulturalnej. - KURSY ARTYSTYCZNE: kurs decupage, kurs tworzenie biżuterii, kurs florystyki. W ramach zajęć praktycznych kursów artystycznych, kursanci poprowadzą zajęcia dla społeczności lokalnej. Wykorzystamy tu metodę kaskadową nauczania Mistrz- Lider- Uczeń: Mistrz (instytucja szkoląca) wyszkolił Liderów (kursantów), Lider poprowadzi zajęcia z Uczniami (mieszkańcy Gminy Olszanica). W ramach Budżetu Gminy Olszanica oraz budżetu LGD Zielone
--	---

	Bieszczady i Bieszczadzkiej Fundacji – Orelec GALA, poprowadzone zostaną przez wykształconych instruktorów w Centrum Kultury Zwierzynia cykle warsztatów twórczych dla mieszkańców Zwierzynia oraz warsztaty twórcze połączone z edukacją regionalną dla dzieci i ich rodzin z terenu Gminy Olszanica. Szczególnie zależy nam tu na integracji międzypokoleniowej uczestników. Powstała infrastruktura dodatkowa: wiata grillowa z miejscami postojowymi, alejki spacerowe, elementy małej architektury: ławki, murki, tablice informacyjne, zadaszenia oraz niezbędna infrastruktura techniczna umożliwi realizację przedsięwzięć współfinansowanych ze środków PROW oraz budżetu Gminy Olszanica, będą to: - Imprezy kulturowe skierowane do różnych grup odbiorców (np. Pikniki Rodzinne, Letni festiwal piosenki wakacyjnej, Dni Zwierzynia, Dożynki gminne, Kulig zwierzyniecki, Jesienne ogniska z jadłem i muzyką). Trzon organizatorskich tych imprez będą tworzyć absolwenci kursów animacyjnych opisanych powyżej - Zajęcia tematyczne dla dzieci i młodzieży szkolnej (m.in. legendy bieszczadzkie, zajęcia przyrodnicze fauna i flora w najbliższej okolicy, zajęcia survivalowe dla dzieci i młodzieży, questy, inspiracje /wprawki literackie, inspiracje/ wprawki poetyckie. Infrastruktura ta będzie też zapleczem do organizacji prywatnych imprez np.: - imprez rodzinnych (chrzciny, komunie, osiemnastki, wesela, urodziny, imieniny, rocznice), - ewentów dla firm, - imprez integracyjnych dla różnych grup społecznych. Centrum będzie służyło zarówno dzieciom, młodzieży jak i dorosłym. Zwiększenie ilości działań w środowisku lokalnym dzięki realizacji niniejszego projektu inwestycyjnego, umożliwiającego realizację projektów społecznych w powstałej infrastrukturze, przyczyni się do większej integracji społecznej zarówno wewnątrz jak i międzypokoleniowej, podwyższy poziom samooceny, poprzez wzrost umiejętności i kompetencji, powodując przekonanie o mocy sprawczej mieszkańców na rzecz swojego środowiska. Wykształceni podczas kursów animacyjnych i kursów twórczych liderzy staną się organizatorami i prowadzącymi życie kulturowe Zwierzynia emanującego na sąsiednie miejscowości. Wszystkie w/w działania o charakterze społecznym nie będą mogły odbyć się gdy nie będzie odpowiednio dostosowanego zaplecza infrastrukturalnego. Wyremontowana, zmodernizowana stodoła przekształcona zostanie w obiekt w którym z sukcesem będą mogły odbywać się wszelkie kursy, warsztaty, wydarzenia artystyczne i kulturowe dla różnych grup
--	--

	wiekowych, rozwijające nowe pasje, zainteresowania oraz umożliwiające nabycie nowych umiejętności zawodowych lub wzrost posiadanych już umiejętności. Wspólne świętowanie, spędzanie czasu wolnego w sposób aktywny, wolny od nałogów będzie swoistą profilaktyką uzależnień, dodatkowo pozytywnie wpłynie na budowanie więzi, w tym więzi międzypokoleniowych tak istotnych w kontaktach interpersonalnych mieszkańców Zwierzynia i całej Gminy Olszanica.
Szacunkowy koszt	3 500 000,00
Potencjalne źródło	1. PROW 2014 – 2020. Inne możliwości finansowania: 2. Partnerstwo publiczno - prywatne 3. Budżet Gminy Olszanica
Szacunkowy termin realizacji	2019-2023
Wskaźniki rezultatu	Liczba obiektów objętych wsparciem u których nastąpił wzrost liczby osób korzystających z infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej [szt.], Liczba osób korzystających z zajęć (na podstawie list obecności [osoba]), Liczba uczestników imprez [osoba], Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury istniejącej lub nowopowstałej [osoba].
Wskaźniki produktu	Liczba inwestycji w zakresie rozwoju infrastruktury turystycznej [szt.], Liczba zaadaptowanych zdegradowanych obiektów [szt.], Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją [ha].

Karta projektu Adaptacja budynku po byłym posterunku policji na budynek Warsztatów Terapii Zajęciowej i Domu Dziennego Pobytu Seniorów w m. Olszanica.

Projekt: Adaptacja budynku po byłym posterunku policji na budynek Warsztatów Terapii Zajęciowej i Dom Dziennego Pobytu Seniora w m. Olszanica.

Podmiot realizujący	Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Specjalnej Troski w Lesku z/s w Huzelach
Lokalizacja projektu	Sołectwo Olszanica, działki o nr ew.: 1115/2, 1115/1
Koncepcja projektu	Naczelnym celem projektu jest poprawa opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi. Dla osiągnięcia powyższego celu istniejący, zniszczony, budynek administracyjny po byłym posterunku Policji planuje się przekształcić na Warsztaty Terapii Zajęciowej dla osób niepełnosprawnych oraz Dom dziennego pobytu dla seniorów. WARSZTATY TERAPII ZAJĘCIOWEJ Grupa osób, które stanowią obiekt szczególnej troski ze strony Gminy

	Olszanica to osoby z niepełnosprawnościami. Osoby niepełnosprawne napotykać liczne przeszkody związane z samodzielnym funkcjonowaniem. Formułując kierunki polityki społecznej Gminy Olszanica wskazano na prowadzeniu szeroko zakrojonych działań, których celem jest przeciwdziałanie społecznemu wykluczeniu osób niepełnosprawnych, prowadzących do większej ich aktywności zawodowej i społecznej. Instytucją, która na pewno jest w stanie efektywnie pomóc osobom niepełnosprawnym są Warsztaty Terapii Zajęciowej. Realizacja procesu rehabilitacji społecznej w WTZ stawia określone wymagania zarówno osobie niepełnosprawnej, jak i społeczeństwu; osoba niepełnosprawna musi bowiem przystosować się do wymogów życia społecznego poprzez opanowanie umiejętności funkcjonowania w sytuacjach społecznych, zaś społeczeństwo powinno stworzyć społeczne warunki integracji, tj. znieść wszelkie bariery utrudniające włączenie się osoby niepełnosprawnej w życie społeczne. Osoba niepełnosprawna, niezależnie od tego, kiedy się nią staje, napotyka na wiele problemów, które wymagają rozwiązania. Rehabilitacja w WTZ jest właśnie takim procesem, który rozwiązuje problemy wynikające z niepełnosprawności. Mówiąc inaczej terapia zaspokaja potrzeby rehabilitacyjne osoby niepełnosprawnej, umożliwiając jej wykonywanie zadań życiowych i funkcjonowanie społeczne na w miarę zadowalającym poziomie lub w możliwie najwyższym stopniu. Osób niepełnosprawnych niestety z czasem przybywa, a ośrodek Warsztatów Terapii Zajęciowej na Huzelach w Lesku, z uwagi na ograniczone możliwości lokalowe jest już niewydolny, nie jest w stanie przyjmować nowych osób, niezbędne jest zatem uruchomienie dodatkowego obiektu dla WTZ. Zaplanowano, iż miejscem tym będzie budynek byłej Policji w Olszanie, który po wykonaniu niezbędnych prac remontowo-adaptacyjnych spełniał będzie oczekiwania zarówno prowadzących jak i uczestników WTZ. Terapia odbywać się będzie następujących pracowniach terapeutycznych: - Pracownia Krawiecka, - Pracownia Plastyczna, - Pracownia Stolarska, - Pracownia Fizjoterapii, - Pracownia Umiejętności Społecznych oraz Gastronomii, - Pracownia Gospodarstwa Domowego, - Pracownia Dekoratorska, - Pracownia Tkacka. Integralną część rehabilitacji stanowi przygotowanie członków rodziny, wszystkich specjalistów pracujących oraz a także całego społeczeństwa do współżycia i współpracy z człowiekiem z niepełną
--	---

	sprawnością. DZIENNY DOM POBYTU SENIORÓW W ostatnich latach na terenie zarówno samej Gminy Olszanica jak i całego powiatu leskiego, systematycznie wzrasta liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Jest to spowodowane wydłużeniem życia ludności przy równoczesnym niskim poziomie liczby urodzeń. Prognozy przewidują pogłębianie się tej tendencji. Oznacza to, że liczba osób starszych, emerytów, rencistów z roku na rok zwiększa się. Do najważniejszych problemów ludzi starszych można zaliczyć: samotność, przewlekłą chorobę, niepełnosprawność, życie w ubóstwie, poczucie nieprzydatności. Zmieniająca się struktura i funkcje współczesnej rodziny nie sprzyjają kształtowaniu się warunków do sprawowania opieki nad sędziwym członkiem rodziny. Coraz częściej osoby starsze tworzą jednoosobowe gospodarstwa domowe, a jeśli już mieszkają razem z dziećmi, to przede wszystkim ich świadczenia emerytalne stanowią źródło pewnego i stałego dochodu rodzin wielopokoleniowych. Z szacunków GUS wynika, że za pięć lat co czwarty Polak będzie po sześćdziesiątce. Za kolejne 15 lat, szóstką z przodu będzie mógł pochwalić się już co trzeci z nas. Do tego w ciągu ostatnich 10 lat nasze życie wydłużyło się o dwa lata i trzy miesiące. Jednocześnie dzieci seniorów coraz dłużej pracują. Nie mają czasu, nieraz możliwości, by osobiście zająć się rodzicami. Oddawanie ich na dzień do placówek, które zapewnią im profesjonalną opiekę może stać się naturalnym rozwiązaniem. Placówką, która wychodzi naprzeciw oczekiwaniom zarówno seniorów jak i ich rodzin jest Dzienny Dom Pobytu Seniorów. DDPSy to ośrodki zapewniające wsparcie osobom samotnym lub żyjącym w rodzinach, które ze względu na wiek, choroby lub z innych przyczyn losowych, wymagają pomocy, jednak nie musi być to pomoc całodobowa. Do podstawowych zadań Dziennego Domu Pobytu Seniorów należą: - zaspokojenie potrzeb życiowych poprzez zapewnienie miejsca do bezpiecznego i godnego spędzania czasu, - organizowanie zajęć terapeutycznych, wyjazdów kulturalnych, spotkań m.in. z prawnikiem, dietetykiem, podróżnikami itp., - pomoc w rozwijaniu i wzmacnianiu aktywności i samodzielności Podopiecznych, - udzielanie porad w rozwiązywaniu trudnych sytuacji życiowych, - świadczenie usług opiekuńczych i podstawowej opieki medycznej, - umożliwienie korzystania z urządzeń i przedmiotów służących utrzymaniu higieny osobistej oraz korzystanie z dostępnego sprzętu
--	---

	komputerowego (nabycie umiejętności korzystania z komputera i Internetu), - wspólne obchodzenie świąt i wydarzeń okolicznościowych (m.in. urodziny, Andrzejki, święta, itp.), - organizacja transportu uczestników z domu do DDP i z powrotem, - zapewnienie wyżywienia podczas pobytu w DDP (z uwzględnieniem indywidualnych zaleceń lekarza/ dietetyka). W ramach Dziennego Domu Pobytu Seniorów organizowane będą m.in.: warsztaty terapii zajęciowej (gimnastyka), warsztaty rękodzieła artystycznego, warsztaty kulinarne, zajęcia muzyczne i komputerowe. Zaplanowano również udział Seniorów w imprezach kulturalnych i integracyjnych oraz spotkaniach z ciekawymi ludźmi. Rozwiązaniem dla tej niekorzystnej sytuacji w odniesieniu do osób niepełnosprawnych oraz seniorów jest uruchomienie dodatkowego miejsca, w którym będzie mieścić się zarówno Warsztat Terapii Zajęciowej jak i Dzienny Dom Pobytu dla osób starszych. W wyniku rozbudowy i przebudowy byłego budynku Policji, planowane jest uzyskanie: 16 sal dla uczestników z zapleczem socjalnym i sanitariatami, świetlicą i pomieszczeniami gospodarczymi. Planuje się wykorzystać do ogrzewania pomieszczeń pompy ciepła i odnawialne źródła energii w postaci instalacji fotowoltaicznej lub instalacji solarnej.
Szacunkowy koszt	5 000 000,00
Potencjalne źródło	1. RPO WP 2014-2020 Oś VI: Spójność przestrzenna i społeczna, Działanie 6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej. Inne możliwości finansowania: Fundusz PFRON Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej Partnerstwo publiczno - prywatne Budżet Stowarzyszenia
Szacunkowy termin realizacji	2019-2023
Wskaźniki rezultatu	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych, istniejących po zakończeniu projektu [szt.], Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu [os.]. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,

	które opuściły opiekę instytucjonalną na rzecz usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej w programie [os.], Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu [os.], Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, poszukujących pracy po opuszczeniu programu [os.], Liczba osób korzystających z zajęć społecznych (na podstawie list obecności).
Wskaźniki produktu	Liczba inwestycji w zakresie rozwoju infrastruktury turystycznej [szt.], Liczba zaadaptowanych zdegradowanych obiektów [szt.], Liczba instalacji OZE [szt.], Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją [ha].

Tabela 31. Lista projektów głównych przewidzianych w ramach rewitalizacji.

Lp.	Tytuł projektu i zakres projektu	Termin realizacji	Typ projektu, S-społeczny PF – przestrzenno- funkcjonalny	Szacunkowa kwota	Lokalizacja na obszarze rewitalizacji	Nazwa wnioskodawcy i podmiotu realizującego	Powiązanie z celami rewitalizacji	Sposób ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji
1. Projekt: Bieszczad-ski - rewitalizacyjne koło zamachowe rozwoju Gminy Olszanica								
	Projekt obejmuje realizację czterech, spójne i nierozzerwalnie ze sobą powiązanych zadań, których wspólna realizacja umożliwi nie tylko kompleksową i trwałą rewitalizację obszaru zdegradowanego, ale zapewni także w kolejnych latach jego dalszy, sukcesywny i stabilny rozwój, który zaowocuje w konsekwencji zdecydowaną poprawą perspektyw dla młodych ludzi (zmuszonych obecnie do opuszczenia tych terenów w poszukiwaniu pracy), a także podniesieniem standardów życia wszystkich mieszkańców. 1. Bieszczad-ski - Centrum Turystyki Aktywnej. 2. Bieszczad-ski Ośrodek Wypoczynkowo-Szkoleniowy. 3. Zachowanie i promocja dziedzictwa kulturowego oraz lokalnych tradycji. 4. Przystosowanie budynku byłej świetlicy szkolnej na siedzibę oraz zaplecze socjalne Centrum Integracji Społecznej Gminy Olszanica.	2019-2023	PF	15 500 000,00	Sołectwo Wańkowa, działki o nr ew.: 409, 82, 398/1, 410, 407/6, 412, 407/8, 418/4, 415/1, 493/4, 493/2, 408/3, 408/6, 408/8, 417, 419/1, 224/3, 206/2, 224/3	Gmina Olszanica, Spółka komunalna Gminy Olszanica	1.1., 1.3., 2.1., 3.1., 3.2., 4.2.	Liczba turystów odwiedzających gminę [l. osób/rok] Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych [l. podmiotów gosp.] Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanym obszarze [szt.]. Liczba nowo powstałych gospodarstw agroturystycznych [l. nowych gosp. agro.] Liczba inwestycji w zakresie rozwoju

Szczegółowy opis poszczególnych zadań został zawarty jest w fiszce projektu „Bieszczad-ski - rewitalizacyjne koło zamachowe rozwoju Gminy Olszanica”.							infrastruktury turystycznej [szt.] Liczba zaadaptowanych zdegradowanych obiektów [szt.] Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją [ha]
2. Projekt: Przebudowa, rozbudowa, nadbudowa ze zmianą sposobu przeznaczenia obiektu stodoły na budynek usługowy Centrum Kultury Zwierzynia wraz z zagospodarowaniem terenu.							
Przebudowa, rozbudowa, nadbudowa ze zmianą sposobu przeznaczenia obiektu stodoły na budynek usługowy świetlicy wiejskiej. Budynek planuje się wykorzystywać jako Centrum Kultury Zwierzynia. W ramach działań inwestycyjnych wykonane zostaną: — wykonanie prac remontowych / modernizacyjnych, — wiata grillowa z miejscami postojowymi, — alejki spacerowe, — elementy małej architektury: ławki, murki, tablice informacyjne, zadaszenia oraz niezbędna infrastruktura techniczna. Istniejący budynek stodoły posiada konstrukcję szkieletową drewnianą która ma kilkadziesiąt lat i jest w stanie technicznym pozwalającym na jej wykorzystanie. Naczelną zasadą przy projektowaniu na tym obiekcie jest utrzymanie i wyeksponowanie starej bardzo atrakcyjnej wizualnie konstrukcji oraz wykorzystaniu na wykończenie elewacji i wewnątrz obiektu starego	2019-2023	PF	3 500 000,00	Sołectwo Zwierzyń działki nr ew.: 34/5, 34/1, 34/34	Gmina Olszanica	1.1., 3.1., 4.2.	Liczba obiektów objętych wsparciem u których nastąpił wzrost liczby osób korzystających z infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej [szt.] Liczba osób korzystających z zajęć (na podstawie list obecności [osoba]) Liczba uczestników imprez [osoba] Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury istniejącej lub nowopowstałej [osoba] Liczba inwestycji w

deskowania. Szczegółowy opis poszczególnych zadań został zawarty jest w fiszce projektu „Przebudowa, rozbudowa, nadbudowa ze zmianą sposobu przeznaczenia obiektu stodoły na budynek usługowy Centrum Kultury Zwierzynia wraz z zagospodarowaniem terenu”.							zakresie rozwoju infrastruktury turystycznej [szt.] Liczba zaadaptowanych zdegradowanych obiektów [szt.] Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją [ha]
3. Projekt: Adaptacja budynku po byłym posterunku policji na budynek Warsztatów Terapii Zajęciowej i Dom Dziennego Pobytu Seniora w m. Olszanica.							
Istniejący budynek administracyjny planuje się przekształcić na warsztaty terapii zajęciowej dla osób niepełnosprawnych oraz osób w podeszłym wieku. W wyniku rozbudowy planowane jest uzyskanie 16 sal dla uczestników z zapleczem socjalnym i sanitariatami, świetlicą i pomieszczeniami gospodarczymi. Planuje się wykorzystać do ogrzewania pomieszczeń pompy ciepła i odnawialne źródła energii w postaci instalacji fotowoltaicznej lub instalacji solarnej. Szczegółowy opis poszczególnych zadań został zawarty jest w fiszce projektu „Adaptacja budynku po byłym posterunku policji na budynek Warsztatów Terapii Zajęciowej i Dom Dziennego Pobytu Seniora w m. Olszanica”.	2019-2023	PF	5 000 000,00	Sołectwo Olszanica, działki o nr ew.: 1115/2, 1115/1	Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Specjalnej Troski w Lesku z/s w Huzelach	1.2, 3.1., 4.2.	Liczba osób korzystających z zajęć społecznych (na podstawie list obecności). Liczba inwestycji w zakresie rozwoju infrastruktury turystycznej [szt.] Liczba zaadaptowanych zdegradowanych obiektów [szt.] Liczba instalacji OZE [szt.] Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją [ha]

Źródło: Opracowanie własne.

9.2. Projekty uzupełniające

Projekty uzupełniające dopełniają prowadzoną politykę rewitalizacji. Niwelując problemy o charakterze społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym i środowiskowym stanowią ważny czynnik prowadzonej odnowy gminy Olszanica.

Karta projektu uzupełniającego „Nowe szanse- lepsza przyszłość” (do projektu głównego Tab. 28 projekt 1).

Karta projektu uzupełniającego
„Nowe szanse- lepsza przyszłość”.

Nazwa projektu	Nowe szanse- lepsza przyszłość.
Zdania	– Utworzenie i uruchomienie podmiotu ekonomii społecznej, Centrum Integracji Społecznej Gminy Olszanica, – Reintegracja społeczna prowadzona przez psychologa, terapeutę, doradcę zawodowego, informatyka, prawnika, instruktora rękodzieła, – Reintegracja zawodowa poprzez pracę w jednym z trzech warsztatów zawodowych (technicznym, gastronomicznym, szwalniczym) oraz w tematycznych warsztatach zawodowych kelner, barista, koralikarstwo, haft, artystyczne wykończenie wnętrza, modelowanie krzewów, układanie kamienia i warsztacie ABC przedsiębiorczości, – Funkcjonowanie Centrum Integracji Społecznej Gminy Olszanica w oparciu o ścisłe powiązanie organizacyjne oraz wzajemną współpracę z operatorem zarządzającym Centrum Turystyki Aktywnej Bieszczad-ski, Bieszczad-skim Ośrodkiem Wypoczynkowo-Szkoleniowym oraz przedsiębiorstwem społecznym, spółką non-profit OPEN Sp. z o.o., które powstaną na obszarze rewitalizowanym w miejscowości Wańkowa w ramach realizacji projektu: Bieszczad-ski - rewitalizacyjne koło zamachowe rozwoju Gminy Olszanica i umożliwią uczestnikom CIS-u odbywanie praktyk zawodowych na konkretnych stanowiskach, które odpowiadać będą ich zainteresowaniom, możliwościom, umiejętnościom i predyspozycjom, po to, aby w przyszłości mogli oni podjąć na tychże stanowiskach zatrudnienie, jako pełno wykwalifikowani i wartościowi pracownicy.
Obszar wsparcia	Społeczny, gospodarczy
Nazwa Wnioskodawcy i podmiotu/ podmiotów wnioskujących	Gmina Olszanica
Opis projektu	Naczelnym celem projektu jest zwiększenie szans zatrudnienia 48 osób (w tym 32 kobiet) zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym ze szczególnym uwzględnieniem osób mieszkających na terenie rewitalizowanym, poprzez reintegrację społeczną i

zawodową w nowoutworzonym Centrum Integracji Społecznej Gminy Olszanica. Funkcjonowanie CIS-u wymaga jednak aktywnego otoczenia gospodarczego, ponieważ bez tego elementu, perspektywa znalezienia zatrudnienia przez jego absolwentów na obszarach rewitalizowanych będzie znikoma. Właśnie z tego powodu utworzenie Centrum Turystyki Aktywnej Bieszczad-ski oraz Bieszczad-skiego Ośrodka Wypoczynkowo-Szkoleniowego,

a w konsekwencji powstanie kilkudziesięciu nowych miejsc pracy na obszarze rewitalizowanym ma kluczowe znaczenie dla powodzenia przedmiotowego projektu i jest z nim nierozdzielnie związane. Używając pewnego skrótu myślowego stwierdzić można, iż funkcja CIS-u zbliżona będzie do działania swoistego „pasa transmisyjnego”, który przenosił będzie osoby ze sfery zagrożenia wykluczeniem społecznym wprost na rynek pracy, stworzony dzięki realizacji projektu inwestycyjnego. Bez niego, funkcjonowanie CIS-u może okazać się niezwykle utrudnione i mało efektywne. Dla jego uczestników nie ma bowiem lepszej motywacji niż realna perspektywa znalezienia stałego zatrudnienia na terenie na którym zamieszkują.

W przypadku komplementarnej i jednoczesnej realizacji obu projektów, utworzony CIS stanie się przykładem zastąpienia modelu pasywnej dystrybucji środków finansowych dla osób i rodzin zagrożonych marginalizacją, a także modelu mało efektywnych szkoleń, kursów i warsztatów przeznaczonych dla tej grupy, modelem aktywnej pracy edukacyjnej z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym, której finalnym efektem będzie ich zatrudnienie na stanowiskach pracy powstałych

w wyniku wybudowania nowoczesnej infrastruktury turystyczno-sportowo-rekreacyjnej.

Mając na względzie powyższe uwagi zakłada się, że projekt przyczyni się do osiągnięcia celu szczegółowego RPO WP na lata 2014-2020 "Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poprzez poprawę ich zdolności do zatrudnienia", gdyż reintegracja w CIS spowoduje nabycie umiejętności społecznych i zawodowych niezbędnych do zatrudnienia.

Kompleksowe wsparcie, proces edukacyjny dostosowany do potrzeb, możliwości i zainteresowań Uczestników oraz indywidualizacja oddziaływań wpłynie na poprawę ich zdolności do zatrudnienia. Zajęcia w CIS oprócz aspektu edukacyjnego posiadać będą bardzo wymierny aspekt integracji grupy zarówno wewnątrz grupy jak i integracji ze środowiskiem lokalnym.

Grupa docelowa to 48 osób w wieku aktywności zawodowej zamieszkałych na terenie Gminy Olszanica, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym o których mowa w art.1 ust.2 ustawy o zatrudnieniu socjalnym. Wsparcie w szczególności skierowane zostanie do osób, które są długotrwale

bezrobotne, o niskich kwalifikacjach (bez wykształcenia średniego), w wieku 18-45 lat, niepełnosprawne, korzystające z PO PŻ.

Zakres projektu obejmuje:

TWORZENIE I OTWARCIE CENTRUM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ GMINY OLSZANICA: opracowanie uchwał, dokumentów rejestracyjnych, zatrudnienie 3 instruktorów reintegracji zawodowej warsztatach: gastronomicznym, technicznym, szwalniczym, zatrudnienie specjalistów reintegracji społecznej: psychologa, terapeuty, doradcy zawodowego, informatyka prowadzącego zajęcia komputerowe, prawnika prowadzącego doradztwo prawne dla uczestników, instruktorów rękodzieła, nabór uczestników do CIS.

REINTEGRACJĘ SPOŁECZNĄ (RS) prowadzona przez psychologa, terapeutę, doradcę zawodowego, informatyka, prawnika, instruktorów rękodzieła, ma na celu odbudowanie i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych

Zawierać będzie program adekwatny do potrzeb Uczestników.

Zakres RS :

a) **warsztaty terapeutyczne** wyrównujące deficyty osobowościowe z wykorzystaniem metod interaktywnych.

b) **warsztaty psychologiczne.**

- Integracja grupy
- Analiza siebie i swojego zachowania
- Trening umiejętności skutecznej komunikacji
- Asertywność
- Radzenie sobie ze stresem
- Pełnienie ról społ. i rodzinnych
- Kształcenie umiejętności życiowych - w tym racjonalne gospodarowanie wł. zasobami, kształcenie zdrowotne, obywatelskie;.

c) Warsztat z doradztwa zawodowego

- etyka zawodowa
- poszukiwanie pracy
- autoprezentacja
- dokumenty aplikacyjne
- rozpoznanie możliwości i predyspozycji zawodowych
- kształtowanie um. społecznych
- asertywność

Każdy specjalista uwzględni kwestie równościowe: m.in. przemoc w rodzinie (przemoc wobec Kobiet, Mężczyzn), rola matki i ojca, zwiększenie zaangażowania ojców w wychowaniu dzieci, prawa pracownicze w kontekście równości płci, prawa kobiet, przemoc seksualna, kwestie godzenia życia zawodowego z prywatnym, podział obowiązków

Zapewnione będzie **wsparcie indywidualne** u każdego specjalisty.

Zaplanowano też:

- **zajęcia komputerowe** obejmujące podstawy obsługi komputera

(lub poszerzenie umiejętności dla osób znających podstawy) oraz efektywnego posługiwania się Internetem;

- **wsparcie prawne** (indywidualne)- wsparcie dla wszystkich potrzebujących Uczestników;

- **warsztaty rękodzielnicze** pełniące funkcje integracyjną, relaksacyjną i edukacyjną. Planowane warsztaty: filcowanie wełny, makrama, decupage.

REINTEGRACJĘ ZAWODOWĄ

Celem reintegracji zawodowej (RZ) jest nabycie /rozwinięcie przez Uczestników umiejętności zawodowych, przyuczenie do wykonywania pracy poprzez uczestnictwo w jednym z 3 warsztatów:

Gastronomicznym

Zakres obejmował będzie:

- naukę obsługi i możliwości sprzętu gastronomicznego,
- przygotowania i podawania różnorodnych potraw, przekąsek i ciast charakterystycznych. zarówno dla kuchni polskiej, regionalnej jak i zagranicznej
- wykonywanie dekoracji potraw / dekoracji stołów
- BHP, przechowywanie i przewożenia potraw,
- zasady układania menu na różne uroczystości, zasady żywienia zbiorowego,
- wyrabianie nawyku zdrowego odżywiania

Warsztat ten zajmował się będzie przygotowaniem na co dzień obiadów dla uczestników CIS.

Szwalniczy

- zasady działania i wykorzystania maszyn / urządzeń szwalniczych
 - podstawy kraju i szycia, haftu
 - podstawy projektowania prostych form użytkowych
 - łączenie szycia z formami rękodzielniczymi : filcowaną wełną, haftem, koronkami, makramą
- " Efekty szwalnicze" w ramach projektu wzbogacą zarówno zaplecze CIS jak i inne jednostki publicznych/społeczne.

Techniczny

- prace adaptacyjno- remontowe (malowanie różnych powierzchni, układanie płytek, paneli, wykładzin),
- prace związane z obróbką drewna (wycinanie, szlifowanie i łączenie elementów –ławki stoły regały i inne proste konstrukcje drewniane)
- obsługa sprzętu ogrodniczego (kosi, kosiarki, mini traktor i innych urządzeń),
- umiejętność konserwacji, przechowywania w/w narzędzi i urządzeń.

Warsztat ten będzie uczył się wykonując prace techniczne: remontowe, wykończeniowe, naprawcze, budowlane, porządkowe w budynku i otoczeniu CIS oraz w innych budynkach i przestrzeni publicznej Gminy Olszanica

Zagadnienia wspólne dla warsztatów:

racjonalne gospodarowanie zasobami, ograniczenie presji na

środowisko, podnoszenie świadomości ekologicznej.

Grupy liczyć będą średnio po 8 osób. Planowana w projekcie łączna liczba osób, które zostaną objęte reintegracją zawodową w w/w warsztatach to 48 osób. Czas zajęć reintegracji zawodowej to 6-8 h dziennie, przez śr. 4 dni w tyg. z uwagi, iż 1 dzień w tygodniu przewidziany będzie na kompleksową Reintegrację Społeczną.

Zaplanowano też:

- **warsztaty zawodowe tematyczne prowadzone przez specjalistów:**

- kelner, barista (w. gastronomiczny)

- modelowanie krzewów, artystyczne wykończenie wnętrza, układanie kamienia (w. techniczny)

- koralikarstwo, koronkarstwo (w.szwalnicy)

- warsztaty ABC Przedsiębiorczości - poznanie możliwości samozatrudnienia: działalność gospodarcza, spółdzielnie socjalne. Zajęcia będą mogły odbywać się w CIS lub u potencjalnego pracodawcy. Odbywając praktykę u pracodawcy U ma okazję do zaprezentowania swoich umiejętności i zapoznania się z warunkami panującymi w konkretnym zakładzie pracy, zwiększając tym samym swoje szanse na zatrudnienie.

Osobą odpowiedzialną za prowadzenie zajęć warsztatowych w CIS jest instruktor, natomiast w przypadku pracodawcy wyznaczony przez niego pracownik.

Trwałość projektu zachowana będzie dzięki ciągłości funkcjonowania CIS, które dzięki nowoczesnemu wyposażeniu i wypracowanym rozwiązaniom merytorycznym zapewnią będzie kompleksową reintegrację.

Wzrost poziomu umiejętności społecznych i zawodowych Uczestników wymiennie wpłynie na efektywność zatrudnienia, a tym samym na umocnienie pozycji CIS w środowisku.

Największe jednak perspektywy długoletniej trwałości oraz rozwoju CIS upatrujemy w zaplanowanej inwestycji, związanej z realizacją Planu Rewitalizacji Gminy Olszanica w ramach którego będzie miała miejsce **w budowa nowoczesnego wyciągu narciarskiego Bieszkad-ski oraz adaptacja budynku byłej szkoły na Bieszczad-ski Ośrodek Wypoczynkowo Szkoleniowy, a byłej stołówki z zapleczem na siedzibę CIS w Wańkowej**. Niezmiennie ważne jest, aby rozwijający się CIS miał odpowiednie, adekwatne do potrzeb warunki socjalne, techniczne i bytowe, aby mógł kierować swoich podopiecznych na praktyki w kręgi swojego najbliższego oddziaływania, na obszar potencjalnej, przyszłej pracy.

CIS będzie wówczas odgrywał kluczową rolę w pomocy przy obsłudze Bieszczadzkiego Ośrodka Wypoczynkowo-Szkoleniowego, Wyciągu narciarskiego oraz całej powstałej dzięki rewitalizacji infrastruktury, a absolwenci CIS będą mieć bardzo realne szanse na zatrudnienie przy obsłudze tych

	obiektów.
Lokalizacja	Główny obszar działania w tym zaplecze gastronomiczne, techniczne: sołectwo Wańkowa, działki o nr ew. 409, 82, 398/1, 410, 407/6, 412, 407/8, 418/4, 415/1, 493/4, 493/2, 408/3, 408/6, 408/8, 417, 419/1., Docelowa siedziba - sołectwo Wańkowa, działka o nr ew.: 224/3.
Planowany koszt	2 794 618,97
Termin realizacji	2018-2020
Prognozowane rezultaty	— Liczba osób korzystających z przeprowadzonych szkoleń i spotkań doradczych [l. osób/rok] — Liczba osób bezrobotnych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem poszukujących pracy po opuszczeniu programu [l. osób] — Liczba osób bezrobotnych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) [l. osób] — Liczba osób bezrobotnych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem u których wzrosła motywacja i wiara we własne siły i możliwości po opuszczeniu programu [l. osób]. — Liczba osób bezrobotnych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem, które podwyższyły swoje umiejętności z zakresu komunikacji, radzenia sobie ze stresem [l. osób]. — Liczba osób bezrobotnych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem, u których wzrósł poziom umiejętności zawodowych po opuszczeniu programu [l. osób].
Źródło dofinansowania	RPO WP na lata 2014-2020 Działanie 8.1 Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Projekt współfinansowany ze środków UE z EFS oraz budżetu Państwa
	Inne źródła - Fundusz Pracy PUP w Lesku

Karta projektu uzupełniającego „OPEN Sp. z o.o.” (do projektu głównego Tab. 28 projekt 1).

Karta projektu uzupełniającego „OPEN Sp. z o.o.”.

Nazwa projektu	„OPEN” Sp. z o.o. non profit
Zdania	– Utworzenie na obszarze rewitalizowanym podmiotu ekonomii społecznej (Przedsiębiorstwa Społecznego) spółki non profit, którego siedziba mieścić się będzie w wyremontowanym obiekcie świetlicy przyszkolnej w Wańkowej, – Wyposażenie podmiotu w niezbędne maszyny i urządzenia, – Funkcjonowanie ww. podmiotu ekonomii społecznej w oparciu o ścisłą współpracę z operatorem zarządzającym Centrum Turystyki Aktywnej Bieszczad-ski, Bieszczad-skim Ośrodkiem Wypoczynkowo-Szkoleniowym oraz Centrum Integracji Społecznej Gminy Olszanica, które powstaną na obszarze rewitalizowanym w miejscowości Wańkowa w

	ramach realizacji projektu: Bieszczad-ski - rewitalizacyjne koło zamachowe rozwoju Gminy Olszanica, poprzez wykonywanie na ich rzecz w ramach klauzul społecznych szeregu usług związanych z utrzymaniem powstałej infrastruktury
Obszar wsparcia	Społeczny, gospodarczy
Nazwa Wnioskodawcy i podmiotu/ podmiotów wnioskujących	Gmina Olszanica, Bieszczadzka Fundacja ORELEC GALA
Opis projektu	Naczelnym celem projektu jest stworzenie nowych miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z obszarów rewitalizowanych poprzez utworzenie i funkcjonowanie na tym terenie przedsiębiorstwa społecznego w postaci spółki non-profit czyli takiej, w której obok działalności ekonomicznej ważną rolę odgrywa cel społeczny. Spółka posiadać będzie nazwę OPEN spółka z o.o., a jej założycielami i udziałowcami będą: Gmina Olszanica oraz Bieszczadzka Fundacja- Orelec GALA. Spółka powstanie w ramach realizacji projektu pn. „Podkarpacki Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej” w ramach Działania 8.5. Wspieranie rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie RPO WP na lata 2014-2020, współfinansowanego ze środków UE w ramach EFS. W ramach realizacji projektu zakupiony zostanie sprzęt niezbędny do prac związanych z utrzymaniem terenów zielonych, zakupiony zostanie traktor wraz kosiarką bijakową, sprzęt do koszenia (kosiarki ręczne i pchane) oraz food truck. Pierwszy etap funkcjonowania ww. przedsiębiorstwa społecznego będzie opierał się głównie na wykonywaniu (w oparciu o stosowne klauzule społeczne) usług na rzecz operatora zarządzającego powstałą w ramach rewitalizacji infrastrukturą. Utrzymanie blisko 20 hektarowego arealu wymagać będzie stałych prac związanych z jego koszeniem, odkrzaczaniem, sprzątaniem, pracami ziemnymi, a także szeregu innych zabiegów pielęgnacyjnych i remontowych. Co więcej, powstałe przedsiębiorstwo społeczne, będzie w stanie zaoferować swoje usługi już na etapie budowy objętej projektem rewitalizacyjnym infrastruktury, jako podwykonawca wyłonionych w tym celu w przetargach firm. Posiadając wspólną siedzibę i działając w ścisłej współpracy z utworzonym Centrum Integracji Społecznej, przedsiębiorstwo społeczne będzie miało możliwość zatrudniania wyróżniających się oraz zdobywających odpowiednie kwalifikacje uczestników i absolwentów CIS-u, aby móc elastycznie dopasowywać się do potrzeb rynku. Jak wynika z przedstawionych powyżej, realnych założeń, komplementarność zaproponowanych projektów nie jest wyłącznie skonstruowana dla potrzeb wypełnienia wymagań wynikających z warunków ubiegania się o dofinansowanie w procesie rewitalizacji, lecz stanowi spójny, logiczny, realny i stosunkowo nowatorski model, wielopłaszczyznowego połączenia działań inwestycyjnych z działaniami

przeprowadzanymi równocześnie w szeroko pojętej sferze ekonomii społecznej. Stabilność i trwałość tych projektów opiera się na ścisłej współpracy oraz spójnym połączeniu wielu wspierających się wzajemnie elementów.

Zaznaczyć należy w tym miejscu, że w przypadku prawidłowego zafunkcjonowania przedsiębiorstwa społecznego na obszarze rewitalizowanym, zakres i obszar jego działalności może z czasem być rozszerzony

Planowana działalność gospodarcza będzie opierała się wtedy na dwóch głównych kierunkach tj.:

1. Usługi porządkowe i remontowe

Usługi związane z utrzymaniem zieleni wokół budynków publicznych, utrzymanie dróg gminnych: sprzątanie rowów, koszenie, odkrzaczanie, prace te wykonywane będą na terenie powiatu leskiego w gminie Olszanica. Dzięki zakupowi traktora oraz kos i kosiarek prace wykonywane będą szybko i terminowo.

Uzupełniającym zakresem tego kierunku będą prace gospodarcze w obiektach publicznych. W okresach kiedy prac związanych z zielenią będzie mniej, pracownicy wykonywać będą:

- drobne remonty oraz sprzątania we wszystkich gminnych obiektach publicznych,
- odśnieżanie, wywożenie śniegu przy obiektach publicznych,
- utrzymanie cmentarzy – polega na sortowaniu odpadów na zielone i inne, koszeniu, uprzątnięciu i odśnieżaniu zimą głównych alejek – gmina Olszanica ma 10 cmentarzy,

2. Usługi gastronomiczno- cateringowe

- produkcja i sprzedaż żywności m.in. „Bieszczadzkie Panini”. „Bieszczadzkie Panini” to kanapki na ciepło wykonane na elektrycznym grillu. Niepowtarzalność swoją zawdzięczać będą głównie świeżym, regionalnym produktom, użytym do ich przygotowania.
- odsprzedaż napojów zimnych

Sprzedaż prowadzona będzie z Foodtrucka (auto typu Mercedes Sprinter, Fiat Ducato itp. ze specjalną zabudową umożliwiającą produkcję i sprzedaż żywności).

Na co dzień auto będzie w sezonie letnim stało koło stacji „Bieszczadzkie drezyn rowerowe” w Uhercach Mineralnych, a w okresie zimowym przy wyciągu narciarskim Bieszczad-ski w Wańkowej. Planujemy również wyjazdy na różne eventy organizowane na terenie kraju. Coraz bardziej popularne są Złoty Foodtrucków, to eventy organizowane najczęściej przez organizacja zrzeszająca właścicieli food trucków, umiejscawiane najczęściej na rynkach miast, podczas których goście mają okazję do spróbowania niepowtarzanych smaków potraw przyrządzanych na ich oczach, a tym samym do zapoznania się z filozofią street food. Imprezie tej towarzyszą oczywiście inne atrakcje m.in. w postaci koncertów. Wszystko to sprawia, iż imprezy te cieszą się wyjątkową popularnością, są doskonałą okazją do promocji street food-u, ukazania szerokich możliwości i

	efektywności jaka daje różnorodność kulinarna i smakowa Foodtrucków, dodatkowo jest doskonałą szkołą pracy pod presją czasu dla pracowników spółki, dodatkowo pracownicy wyjeżdżając na tego typu zloty poznają teren, nawiązują nowe kontakty interpersonalne. Prężne funkcjonowanie spółki uzależnione jest od ilości otrzymanych zleceń, a te z kolei uzależnione są od ilości i jakości stworzonej infrastruktury. Takie możliwości na pewno zapewni powstały kompleks Bieszczad-ski w Wańkowej. Podkreślamy fakt, iż powołanie takiego podmiotu jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy na rewitalizowanym obszarze wynikające związane z brakiem ofert pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Przedsiębiorstwo będzie zatrudniać osoby w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, co ważne w pierwszej kolejności będzie miejscem pracy dla absolwentów Centrum Integracji Społecznej, osób które przeszły już proces reintegracji społecznej i zawodowej i gotowe są już do podjęcia stabilnej pracy. Co ważne Bieszczad-ski będzie miejsce praktyk dla uczestników CIS, więc zatrudniać będziemy osoby sprawdzone oraz osoby świadome czego oczekuje się od nich na poszczególnych stanowiskach pracy. Warto podkreślić, iż powstałe miejsca pracy będą w miejscu zamieszkania (lub blisko miejsca zamieszkania) w.w osób, ponieważ spółka będzie wykonywała prace głównie na terenie Gminy Olszanica ze szczególnym uwzględnieniem Wyciągu narciarskiego Bieszczad-ski, Bieszczadzkiego Ośrodka Wypoczynkowo Szkoleniowego, otoczenia cerkwi oraz całego rewitalizowanego obszaru w Wańkowej. Głównym klientem Przedsiębiorstwa Społecznego dzięki klausułom społecznym będzie Gmina Olszanica/ spółka komunalna Gminy Olszanica. Dodatkowo spółka, z uwagi, że jest spółką non profit, wypracowane zyski będzie przekazywała w formie konkursu grantowego, stowarzyszeniom, grupom nieformalnym na realizację małych inicjatyw społecznych w gminie Olszanica. Reasumując należy podkreślić, iż w przypadku braku realizacji inwestycji związanej z budową wyciągu nie powstaną możliwości związane z tworzeniem nowych miejsc pracy i tym samym problemy społeczne nie zostaną rozwiązane. Podejmowane działania będą zaś jedynie doraźne, nie zaś kompleksowe i systemowe.
Lokalizacja	Główny obszar działania spółki powstałej w ramach projektu: sołectwo Wańkowa, działki o nr ew. 409, 82, 398/1, 410, 407/6, 412, 407/8, 418/4, 415/1, 493/4, 493/2, 408/3, 408/6, 408/8, 417, 419/1,.

	Siedziba docelowa spółki powstałej w ramach projektu - sołectwo Wańkowa, działka o nr ew.: 224/3.
Planowany koszt	271 000,00
Termin realizacji	2018-2020
Prognozowane rezultaty	— Liczba osób korzystających z przeprowadzonych szkoleń i spotkań doradczych [l. osób/rok] — Liczba osób bezrobotnych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem u których wzrosła motywacja i wiara we własne siły i możliwości po opuszczeniu programu [l. osób]. — Liczba osób bezrobotnych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem, które podwyższyły swoje umiejętności z zakresu komunikacji, radzenia sobie ze stresem [l. osób]. — Liczba osób bezrobotnych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem, u których wzrósł poziom umiejętności zawodowych po opuszczeniu programu [l. osób]. — Liczba osób długotrwale bezrobotnych korzystających z działań realizowanych w ramach powstałej infrastruktury [l. osób].
Źródło dofinansowania	Podkarpacki Ośrodek Wspieranie Ekonomii Społecznej Działanie 8.5. Wspieranie rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie RPO WP na lata 2014-2020, współfinansowanie ze środków UE w ramach EFS oraz budżetu Państwa. Inne możliwości finansowania: 1. Budżet Gminy Olszanica

Karta projektu uzupełniającego „Także Ty możesz zostać przedsiębiorcą” (do projektu głównego Tab. 28 projekt 1).

Karta projektu uzupełniającego „Także Ty możesz zostać przedsiębiorcą”.

Nazwa projektu	Także Ty możesz zostać przedsiębiorcą
Zdania	– uruchomienie punktu konsultacyjno – doradczego w zrewitalizowanym budynku świetlicy przyszkolnej w Wańkowej, – doradztwo indywidualne i grupowe związane z uruchamianiem i prowadzeniem działalności gospodarczej na terenach rewitalizowanych oraz dostępnymi źródłami dofinansowania działań inwestycyjnych. – szkolenia, seminaria, spotkania i konsultacje dla start –up, przedsiębiorców oraz rolników z terenów objętych rewitalizacją.
Obszar wsparcia	Społeczny
Nazwa Wnioskodawcy i podmiotu/ podmiotów wnioskujących	LGD Zielone Bieszczady, Centrum Integracji Społecznej, Centrum Wspierania Aktywności Społeczno - Gospodarczej
Opis projektu	Bezrobocie wskazano w Gminie Olszanica jako największy problem w strefie społecznej. Brak pracy jest doświadczeniem wysoce destrukcyjnym, które oprócz wymiaru ekonomicznego ma duże znaczenie społeczne i psychologiczne. Zakłada się, że zagospodarowanie dawnych terenów

	popegeerowskich w miejscowości Wańkowa będzie bardzo mocnym impulsem pobudzającym mieszkańców obszaru rewitalizacji m.in. do tworzenia nowych miejsc pracy i zakładania własnej działalności na bazie potencjału rozwojowego, powstałego w wyniku realizacji inwestycji. Chcąc dodatkowo wzmocnić ten impuls rozwojowy oraz wychodząc naprzeciw oczekiwaniom potencjalnych Kandydatów na przedsiębiorców opracowano koncepcję niniejszego projektu. Projekt zakłada wsparcie rozwoju przedsiębiorczości oraz tworzenia nowych miejsc pracy poprzez: – uruchomienie na obszarze rewitalizowanym punktu konsultacyjno–doradczego, w którym prowadzone będzie doradztwo indywidualne i grupowe związane z uruchamianiem i prowadzeniem działalności gospodarczej oraz dostępnymi źródłami dofinansowania działań inwestycyjnych, – wspieranie aktywności zawodowej oraz przedsiębiorczości wśród mieszkańców obszaru zdegradowanego m.in. poprzez konsultacje i szkolenia z profesjonalistami pn.: „Także Ty możesz zostać przedsiębiorcą”, co umożliwi zapoznanie uczestników z koniecznymi warunkami uruchamiania i prowadzenia własnej działalności gospodarczej oraz nabycie wiedzy i umiejętności pozwalających na utrzymanie własnej firmy, planowane formy wsparcia obejmować będą m.in. wybrane aspekty prawne, fiskalne i organizacyjne. Przykładowa tematyka: marketing turystyczny, obsługa klientów, szkolenia w zakresie pozyskiwania dotacji i preferencyjnych pożyczek na rozpoczęcie i rozwój działalności gospodarczej. – realizację szkoleń dla osób prowadzących działalność gospodarczą z zakresu usług turystycznych oraz rolników - prowadzących gospodarstwa agroturystyczne. Warunkiem realizacja tych form wsparcia jest potwierdzona, realna perspektywa powstania Centrum Turystyki Aktywnej Bieszczad-ski wraz z kompleksem oraz Bieszczadzkiego Ośrodka Wypoczynkowo-Szkoleniowego w Wańkowej.
Lokalizacja	Sołectwo Wańkowa, działka o nr ew.: 224/3
Planowany koszt	75 000,00
Termin realizacji	2018-2020
Prognozowane rezultaty	— Liczba osób korzystających z przeprowadzonych szkoleń i spotkań doradczych [l. osób/rok] — Liczba osób bezrobotnych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem, które podwyższyły swoje umiejętności w przedmiocie doradztwa / szkoleń oraz z zakresu komunikacji [l. osób]. — Liczba funkcjonujących i/lub nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, które skorzystały ze wsparcia w ramach projektu [l. podmiotów gosp.].

Źródło dofinansowania	— Program Rozwoju Obszarów Wiejskich — ROPS w Rzeszowie — Budżet Gminy Olszanica
------------------------------	--

Karta projektu uzupełniającego Zima na „Bieszczad-ski” (do projektu głównego Tab. 28 projekt 1).

Karta projektu uzupełniającego Zima na „Bieszczad-ski”

Nazwa projektu	Zima na „Bieszczad-ski”
Zdania	– Organizacja nauki jazdy na nartach / snowboardzie dla dzieci i młodzieży szkolnej – Zawody i konkursy na stoku Bieszczad-ski dla różnych grup wiekowych
Obszar wsparcia	Społeczny
Nazwa Wnioskodawcy i podmiotu/ podmiotów wnioskujących	Bieszczadzka Fundacja –Orelec GALA, Szkoła Podstawowa w Uhercach Mineralnych, Szkoła Podstawowa w Olszanicy Rada Rodziców z SP w Uhercach, Rada Rodziców z SP w Olszanicy, Gmina Olszanica,
Opis projektu	Narciarstwo/ snowboard to sport, który z roku na rok zyskuje na popularności. Nie od dziś wiemy, że ruch ma zbawienny wpływ na nasze zdrowie i samopoczucie. Wzmacnia odporność, poprawia wydolność tlenową organizmu, wspomaga pracę płuc oraz serca. Ruch na świeżym powietrzu to najlepszy sposób na dotlenienie organizmu, a tym samym sposób na pogodę ducha i świetny wygląd! Narciarstwo/ snowboard to sport, który angażuje niemal wszystkie nasze mięśnie, a dzięki temu pozwala spalać mnóstwo kalorii. Osoba, która regularnie je uprawia, nie musi martwić się ani o kondycję, ani o odpowiednią wagę. Systematyczny wysiłek angażujący wszystkie partie ciała (nóg, pośladków, brzucha, pleców i rąk) sprzyja uzyskaniu i utrzymaniu upragnionej sylwetki. Nauka jazdy na nartach/ snowboardzie może być zatem doskonałym treningiem dla naszej osobowości – zwłaszcza samodyscypliny i wytrwałości, które bez wątpienia przydają się także w życiu codziennym. Wyjazdy na narty to także możliwość poznania innych sympatyków tego sportu. Narciarstwo jednoczy ludzi, a szaleństwom na stoku zawsze towarzyszy wyjątkowa, niezapomniana atmosfera. Im wcześniej zaczniemy naukę, tym efekty będą szybsze. Mając powyższe na uwadze oraz fakt, iż istnieje możliwość powstania wyciągu na terenie naszej Gminy w Wańkowej zrodził się pomysł na realizację projektu Zima na „Bieszczad-ski” Projekt na celu propagowanie zdrowego stylu życia uczniów z szkół Gminy Olszanica poprzez uprawianie sportów zimowych. Ważnym elementem w projekcie jest również integracji uczniów, nauczycieli i rodziców z obu szkół gminnych (Uherce Mineralne i Olszanica) Działania projektowe związane ściśle z infrastrukturą „Bieszczad-

ski” oraz Bieszczadzkiego Ośrodka Wypoczynkowo szkoleniowego.

Projekt zakłada:

1. Naukę jazdy na nartach / snowboardzie dla dzieci i młodzieży szkolnej, która może odbywać się w ramach zajęć szkolnych (jak 4 godzina w-f) lub w formie zajęć pozaszkolnych (zajęcia popołudniowe).

Dzieci i młodzież przyjeżdżać będzie pod opieką nauczycieli oraz rodziców. Grupa zapewnioną będzie miała naukę jazdy prowadzoną przez instruktorów narciarstwa/ snowboardu.

2. Nauki jazdy na nartach / snowboardzie na młodzieży szkolnej w trybie weekendowym (piątek –sobota-niedziela).

W trybie weekendowym wykorzystana będzie baza noclegowo-wypoczynkowa Bieszczadzkiego Ośrodka Wypoczynkowo Szkoleniowego.

Uczniowie będą pod opieką nauczycieli oraz rodziców. Grupa zapewnioną będzie miała: naukę jazdy prowadzoną przez instruktorów narciarstwa/ snowboardu, zakwaterowanie oraz wyżywienie w Bieszczadzkim Ośrodku Wypoczynkowo Szkoleniowego.

3. Organizację zawodów i konkursy na stoku Bieszczad-ski dla różnych grup wiekowych z wykorzystaniem całego zrewitalizowanego kompleksu. Zawody odbywać się będą z podziałem na grupy wiekowe. Konkursy będą mieć charakter zabawowy i obejmować będą konkurencje w grupach międzypokoleniowych. Będą miały zarówno charakter sportowy jak i twórczy (np. budowle z lodu i śniegu).

Do obsługi zawodów/ konkursów zaangażowani zostaną nauczyciele i rodzice uczniów z SP w Uhercach Mineralnych oraz z SP w Olszanicy.

Będzie to doskonała forma integracji wewnątrz i międzypokoleniowej, do lepszego poznania się mieszkańców gminy.

4. Zajęcia na ścieżce dydaktycznej w Wańkowej. Grupy młodzieżowe przyjeżdżające na naukę jazdy na nartach / jazdy na snowboardzie w trybie weekendowym , będą w czasie wolnym poznawać historię, ciekawostki przyrodnicze i architektoniczne Wańkowej poprzez uczestnictwo w zajęciach na ścieżce dydaktycznej.

Warunkiem koniecznym przeprowadzania z sukcesem powyższych działań jest realizacja zadań inwestycyjnych w szczególności związanych z utworzeniem koniecznej dla rewitalizacji obszaru infrastruktury.

Co ważne powstała infrastruktura będzie brała pod uwagę potrzeby uczniów ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi (m.in.

	nadpobudliwość psychoruchowa) i edukacyjnymi (mikrodeficyty rozwojowe) i umożliwi realizację działań (nauka jazdy na nartach/snowboardzie dla każdego), które dotychczas na wspomnianym obszarze ze względu na brak odpowiedniej infrastruktury nie były prowadzone. Daje szanse odniesienia sukcesu uczniom z trudnościami w nauce, które mają szanse osiągnąć sukces w sferze sportu i rekreacji, a uczniom z nadpobudliwością psychoruchową na rozładowanie napięcia i „nadmiaru energii”.
Lokalizacja	Sołectwo Wańkowa, działki o nr ew.: 409, 82, 398/1, 410, 407/6, 412, 407/8, 418/4, 415/1, 493/4, 493/2, 408/3, 408/6, 408/8, 417, 419/1.
Planowany koszt	70 000,00
Termin realizacji	2020-2023
Prognozowane rezultaty	— Liczba osób w tym dzieci i młodzieży korzystającej z powstałej infrastruktury [l. osób/rok] — Wzrost liczby dzieci i młodzieży oraz dorosłych objętych różnymi formami zajęć sportowo – rekreacyjnych na obszarze rewitalizowanym.
Źródło dofinansowania	1. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2. Ministerstwo Sportu i Turystyki 3. Budżet Gminy Olszanica 4. Budżet Rady Rodziców SP w Uhercach Mineralnych 5. Budżet Rady Rodziców SP w Olszanicy

Karta projektu uzupełniającego „Animator Centrum Kultury Zwierzynia” (do projektu głównego Tab. 28 projekt 2).

Karta projektu uzupełniającego „Animator Centrum Kultury Zwierzynia”.

Nazwa projektu	Animator Centrum Kultury Zwierzynia
Zdania	— organizacja kursów animacyjnych — organizacja kursów twórczych — organizacja warsztatów artystycznych dla społeczności lokalnej,
Obszar wsparcia	Społeczny
Nazwa Wnioskodawcy i podmiotu/ podmiotów wnioskujących	Gmina Olszanica, Szkoła Podstawowa w Uhercach Mineralnych, Bieszczadzka Fundacja Orelec GALA
Opis projektu	Jednym z głównych problemów społecznych, które zdiagnozowane zostały w miejscowości Zwierzyn to mała integracji społeczności sołectwa poprzez brak organizacji imprez kulturalnych na terenie sołectwa oraz niewielka liczba organizacji społecznych działających w granicach sołectwa. Przyczyna tkwi zarówno w brakach infrastrukturalnych zaplecza kulturowego jak i w niskiej samoocenie mieszkańców, którzy z uwagi na niemożność rozwijania zainteresowań i umiejętności nie podnoszą swoich kompetencji i umiejętności, popadając równocześnie z stagnacją i

niechęć do działania. Brak szkoły, przedszkola (spowodowany względami demograficznymi) oraz utrudniony dostęp do alternatywnej oferty kulturalnej, edukacyjnej powoduje bierność wśród mieszkańców, a w konsekwencji nie podejmowanie inicjatyw na rzecz własnej rodziny i środowiska.

Mieszkańcy Zwierzynia głośno artykułują brak imprez o charakterze kulturowo- integracyjnym, które procentują powstawaniem i umacnianiem więzi społecznych, które kreują liderów, zapewniają atrakcyjne, twórcze i zdrowe spędzanie czasu wolnego. Jako powód najczęściej podawany jest brak liderów, którzy chcieli by zainicjować i przeprowadzić działania o charakterze integracyjno-kulturowym czy edukacyjnym.

Wychodząc naprzeciw zdiagnozowanym problemom i potrzebom oraz dysponując informacjami, iż istnieje szansa na adaptację stodoły znajdującej się na placu rekreacyjnym na Centrum Kultury Zwierzynia, powstał pomysł na projekt „Animator Centrum Kultury Zwierzynia”. W przypadku powstania Centrum Kultury Zwierzynia będziemy starać się o dofinansowanie między innymi w ramach Działanie 9.5 Podnoszenie kompetencji osób dorosłych w formach pozaszkolnych w ramach RPO WP na lata 2014-2020, ze środków Unii Europejskiej w ramach EFS.

Projekt przewiduje: organizację warsztatów, kursów skierowanych do różnych grup społecznych, mających za zadanie wykształcenie liderów animatorów.

Zaplanowano:

I. KURSY ANIMACYJNE:

Kurs animatora czasu wolnego

Ramowy program Kursu:

1. Warsztat Animatora Czasu Wolnego, czyli niezbędne przygotowanie z zakresu turystyki, zasad bezpieczeństwa, psychologii, pracy z dziećmi i dorosłymi.
2. Gry i zabawy z dorosłymi.
3. Gry i zabawy z dziećmi.
4. Zajęcia sportowe.
5. Zajęcia taneczne.
6. Zajęcia relaksujące.
7. Sztuka autoprezentacji i przekonania do siebie ludzi – starszych i młodszych.
8. Jak radzić sobie z ewentualnymi problemami czy trudnościami.
9. Jak i gdzie szukać pracy w zawodzie Animatora Czasu Wolnego.

Kurs animator społeczno-kulturalny z elementami edukacji regionalnej i kulturalnej.

Ramowy program szkolenia:

1. Pedagogika czasu wolnego

- a) Pojęcie, aspekty, cechy i funkcje czasu wolnego dzieci i młodzieży
- b) Problematyka czasu wolnego w kontekście pedagogicznym
- c) Formy spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież
- d) Zadania edukacji z zakresu kultury fizycznej i turystyki jako forma spędzania czasu

2. Pedagogika zabawy

- a) Zasady, cechy, funkcje zabawy
- b) Znaczenie zabawy i zabawek dla rozwoju psychofizycznym dziecka
- c) Zasady i metody stosowane w pedagogice zabawy

3. Gry i zabawy w pracy z dziećmi i młodzieżą

- a) Zabawy integracyjne dla dzieci
- b) Zabawy integracyjne dla młodzieży i osób dorosłych
- c) Zabawy ruchowe dla dzieci i młodzieży

4. Pedagogika kultury

- a) Pojęcie i istota pedagogiki kultury
- b) Edukacja regionalna, kulturalna i międzykulturowa
- c) Koncepcje „upowszechniania kultury” w pedagogice kultury
- d) Istota, cele, funkcje animacji społeczno-kulturalnej
- e) Zadania, funkcje, etapy i fazy procesu animatorów społeczno-kulturalnych

5. Formy animacji kultury

- a) Różne formy animacji społeczno-kulturalnej dla dzieci, młodzieży i dorosłych
- b) Przykłady zajęć warsztatowych z wykorzystaniem technik rękodzielniczych

II. KURSY ARTYSTYCZNE:

Kurs decoupage,

Decoupage — technika zdobnicza polegająca na przyklejaniu na odpowiednio spreparowaną powierzchnię wzoru wyciętego z papieru lub serwetki papierowej. Decoupage klasyczny polega na naklejaniu wzoru z papieru i pokryciu go wieloma warstwami lakieru tak, aby wtopił się całkowicie i nie był wyczuwalny przy dotknięciu. W zamyśle ma on wyglądać jak namalowany.

Program 20 godz. warsztatów zapewnia poznanie różnych technik decoupage np.:

- A. Decoupage na styropianie;
- B. Decoupage na drewnie;

C. Decoupage na szkle;

Kurs tworzenie biżuterii,

Kurs dla wszystkich, którzy chcą rozpocząć swoją przygodę z samodzielnym tworzeniem biżuterii. Ręczne tworzenie biżuterii to świetny pomysł również na zajęcia z dziećmi, młodzieżą i dorosłymi. Samodzielne stworzenie oryginalnego dodatku daje niesamowitą radość i satysfakcję.

Ramowy program obejmuje:

- A. Zapoznanie z narzędziami do tworzenia biżuterii
- B. Zapoznanie z niezbędnymi materiałami i akcesoriami
- C. Praktyczne wzory, przykłady, modele
- D. Praktyka w tworzeniu kolczyków, bransoletek, naszyjników

W ramach zajęć praktycznych kursów artystycznych, kursanci poprowadzą zajęcia dla społeczności lokalnej. Wykorzystamy tu metodę kaskadową nauczania Mistrz- Lider- Uczeń: Mistrz (instytucja szkoląca) wyszkolił Liderów (kursantów), Lider poprowadzi zajęcia z Uczniami (mieszkańcy Gminy Olszanica).

III. KURS FLORYSTYKI

Ramowy program obejmuje:

- 1. Warsztat florystyczny – materiałoznawstwo
 - a. narzędzia i urządzenia florystyczne
 - b. środki techniczne
 - c. materiały dekoracyjne
 - d. organizacja stanowiska pracy
- 2. Materiał roślinny
 - a. podstawowe wiadomości z zakresu botaniki, fizjologii i morfologicznej budowy roślin
 - b. pielęgnacja roślin doniczkowych
 - c. przedłużanie trwałości roślin
 - d. zielone dodatki we florystyce
 - e. wybór roślin do zastosowania w kompozycjach
- 3. Teoria barw i kompozycji
 - a. zagadnienia normalizacji we florystyce
 - b. kolor i perspektywa
- 4. Florystyczne zasady kompozycyjne
 - a. porządek we florystyce
 - b. styl kompozycji
 - c. linie w kompozycji
 - d. punkt w kompozycji
 - e. sposób rozmieszczenia elementów w kompozycji
 - f. proporcje we florystyce
- 5. Zastosowanie kwiatów sztucznych przy tworzeniu kompozycji.

6. Sposoby wiązania wstążek i kokard
7. Pakowanie prezentów
8. Dekorowanie roślin doniczkowych
9. Ocena jakości roślin ciętych- zajęcia w terenie
 - a. analiza warunków zakupowych: cena, transport
 - b. rozpoznawanie różnych rodzajów roślin ciętych i doniczkowych
 - c. ciekawostki ze świata roślin użyteczne przy dokonaniu zakupu
10. Przygotowanie roślin do sprzedaży
 - a. prawidłowe postępowanie z materiałem roślinnym: podcinanie, obieranie z liści i kolców
 - b. kondycjonowanie profesjonalne i sposobami domowymi
 - c. właściwe przechowywanie kwiatów i zieleni ciętej
11. Florystyka okolicznościowa
 - a. nauka wykonywania kokard ozdobnych i dostosowanie ich do kompozycji
 - b. rodzaje technik układania kwiatów
 - c. zasady prawidłowo wykonanego bukietu
 - d. bukiety komercyjne na co dzień i od święta
 - e. bukiety na kryzach i w ręku
 - f. bukiety okrągłe i stopniowane
12. Sztuka układania kwiatów w naczyniach
 - a. kompozycje w naczyniach klasyczne i nowoczesne
13. Dekoracje stołów weselnych i okazjonalnych
 - a. cechy dobrej dekoracji stołu
 - b. dobór naczyń i kwiatów
 - c. rozmieszczenie kompozycji na stole
 - d. dodatkowe elementy wystroju stołu
 - e. okolicznościowa dekoracja stołu
14. Florystyka ślubna

W ramach Budżetu Gminy Olszanica oraz budżetu LGD Zielone Bieszczady i Bieszczadzkiej Fundacji – Orelec GALA, poprowadzone zostaną przez wykształconych instruktorów w Centrum Kultury Zwierzynia cykle warsztatów twórczych dla mieszkańców Zwierzynia oraz warsztaty twórcze połączone z edukacją regionalną dla dzieci i ich rodzin z terenu Gminy Olszanica. Szczególnie zależy nam tu na integracji międzypokoleniowej uczestników, mamy nadzieję iż uda nam się zreaktywować do działania byłych liderów KGW i OSP, którzy posiadają szeroki zakres wiedzy na temat regionu oraz tradycji oraz pobudzić do działania młode pokolenia, które przy wsparciu seniorów, posiadając konkretną już wiedzę i umiejętności organizatorskie będą animatorami życia kulturowego Zwierzynia, sprawią iż Centrum Kultury Zwierzynia będzie emanować będzie pozytywną

	energię twórczą na całą gminę, będzie miejscem organizacji cyklicznych imprez (np. Pikniki Rodzinne, Letni festiwal piosenki wakacyjnej, Dni Zwierzynia, Dożynki gminne, Kulig zwierzyniecki, Jesienne ogniska z jadłem i muzyką), które sprawią, że Zwierzyn stanie się miejscem do którego się cyklicznie wraca i poleca innym miłośnikom kultury i atrakcji turystycznych. Wierzimy, iż działania te wymiennie wpłyną na integrację społeczną w tym integrację międzypokoleniową oraz spowodują powstanie grup formalnych (np. stowarzyszenia) lub nieformalnych działających na rzecz rozwoju i integracji społeczeństwa lokalnego. Wszystkie w/w działania o charakterze społecznym nie będą mogły odbyć się, gdy nie będzie odpowiednio dostosowanego zaplecza infrastrukturalnego. Wyremontowana, zmodernizowana stodoła przekształcona zostanie w obiekt w którym z sukcesem będą mogły odbywać się wszelkie kursy, warsztaty, wydarzenia artystyczne i kulturowe dla różnych grup wiekowych, rozwijające nowe pasje, zainteresowania oraz umożliwiające nabycie nowych umiejętności zawodowych lub wzrost posiadanych już umiejętności. Wspólne świętowanie, spędzanie czasu wolnego w sposób aktywny, wolny od nałogów będzie swoistą profilaktyką uzależnień, dodatkowo pozytywnie wpłynie na budowaniu więzi, w tym więzi międzypokoleniowych tak istotnych w kontaktach interpersonalnych mieszkańców Zwierzynia i całej Gminy Olszanica.
Lokalizacja	Sołectwo Zwierzyn działki nr ew.: 34/5, 34/1, 34/34
Planowany koszt	60 000,00
Termin realizacji	2020-2023
Prognozowane rezultaty	— Poszerzenie oferty kulturalnej obszaru rewitalizowanego. — Wzrost liczby osób (mieszkańców oraz turystów) korzystających z możliwych dostępnych form spędzania czasu wolnego. — Wzrost liczby osób, które nabyły nowe kompetencje/kwalifikacje. — Wzrost liczby osób, które nabyły nowe umiejętności.
Źródło dofinansowania	— RPO WP na lata 2014-2020 Działanie 9.5 Podnoszenie kompetencji osób dorosłych w formach pozaszkolnych, współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej w ramach EFS — Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

Karta projektu uzupełniającego „Warsztaty Terapii Zajęciowej i Dzienny Klub Pobytu Seniora w m. Olszanica.” (do projektu głównego Tab. 28 projekt 3).

Karta projektu uzupełniającego Organizacja zajęć w Warsztatach Terapii Zajęciowej i Dziennym Domu Pobytu Seniora w m. Olszanica.

Nazwa projektu	Organizacja zajęć w Warsztatach Terapii Zajęciowej i Dziennym Domu Pobytu Seniora w m. Olszanica.”.
Zdania	— Organizacja spotkań z kulturą uczestników WTZ oraz DDPS w Olszanicy — Realizacja działań prozdrowotnych (spotkania z dietetykami, lekarzami) uczestników WTZ oraz DDPS w Olszanicy — Działania integracyjne i aktywizujące uczestników WTZ oraz DDPS w Olszanicy — Doradztwo prawne uczestników WTZ oraz DDPS w Olszanicy
Obszar wsparcia	Społeczny
Nazwa Wnioskodawcy i podmiotu/ podmiotów wnioskujących	Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Specjalnej Troski w Lesku z/s w Huzelach
Opis projektu	Głównym celem projektu jest zapewnienie kompleksowej opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi, będących uczestnikami zajęć Dziennego Domu Pobytu Seniorów oraz Warsztatów Terapii Zajęciowej w Olszanicy. Projekt polega na kompleksowym wsparciu seniorów z DDPS oraz niepełnosprawnych będących uczestnikami WTZ m.in. poprzez szeroko pojęte działania aktywizujące. Aktywność jest ważna na każdym etapie życia jednostki. W przypadku starości lub niepełnosprawności ma znaczenie szczególne, bowiem w sposób istotny wpływa na zadowolenie i kondycję człowieka. Aktywność to synonim życia, stały i dostosowany do możliwości danej osoby wysiłek. Jest warunkiem prawidłowego rozwoju, umożliwia prowadzenie twórczego i harmonijnego życia, jest podstawą leczenia wielu chorób, opóźnia procesy starzenia się. Celem aktywizacji jest przede wszystkim zwrócenie uwagi na jej następujące komponenty: – utrzymanie sprawności fizycznej i zdrowotnej: gimnastyka, spacer, zabawy ruchowe, rehabilitacje, – usamodzielnienie, pobudzenie zaradności: wykorzystanie różnych czynności związanych z higieną osobistą, wyrobienie

nawyków higienicznych,

– nauka współżycia w grupie i środowisku: kształtowanie pozytywnych cech osobowości, kultury życia codziennego, umiejętność nawiązywania kontaktów z rówieśnikami, sąsiadami itp., – utrzymanie (bądź pobudzenie) wiary w sens życia, – rozwijanie różnych zainteresowań, – stymulowanie procesów wyobraźni i twórczego działania

Projekt dotyczy:

1. Organizacji spotkań z kulturą uczestników WTZ oraz DDPS w Olszanicy.

Zaplanowano wyjazdy do ośrodków kultury: kina, teatru, muzeum w których uczestniczyć będą zainteresowane osoby z WTZ oraz DDPS, z uwzględnieniem ich możliwości fizyczne oraz psychofizyczne.

Dodatkowo przewidujemy organizację koncertów, spektakli teatralnych w samym ośrodku w Olszanicy. Zapraszani zostaną zarówno amatorzy np. uczniowie szkół, chóry parafialne, zespoły wokalne KGW jak i profesjonalne grupy artystyczne.

Występy te będą zachętą do tworzenia własnych grup artystycznych w WTZ lub DDPS, promować będziemy tworzenie grup złożonych zarówno z członków WTZ i DDPS.

2. Realizacji działań prozdrowotnych obejmujących:

- a) spotkania uczestników WTZ oraz DDPS w Olszanicy z

dietetykami, lekarzami.

- b) stworzenia na terenie placówki sali sportowej w której

- uczestnicy będą ćwiczyć pod czujnym okiem trenera,
- korzystać pod opieką trenera personalnego z siłowni dostosowanej do potrzeb i możliwości podopiecznych placówki,
- organizowane będą ćwiczenia relaksacyjne, elementy jogi;
- prowadzona będzie rehabilitacja uczestników
- prowadzone zostaną zajęcia taneczne

3. Organizacji działań integracyjnych i aktywizujących dla seniorów oraz uczestników zajęć WTZ. Będą to:

- wspólne uroczystości (m.in. urodziny, Andrzejkę, święta, itp.),
- wycieczki krajoznawczo- turystyczne;
- warsztaty twórcze rękodzielnicze: m.in. makrama, bibułkarstwo, koronkarstwo,
- warsztaty malarskie,
- warsztaty ceramiczne
- warsztaty rzeźbiarskie
- warsztaty gobeliniarskie
- wystawy prac twórczych
- plenery malarskie zakończone wernisażem powstałych prac

	4. Doradztwo prawne W ramach projektu zapewnione będzie doradztwo prawne, podczas którego seniorzy i niepełnosprawni będą mogli można uzyskać pomoc z zakresu prawa cywilnego, karnego, administracyjnego oraz prawa pracy. Realizacja projektu będzie możliwa tylko w przypadku wykonania wcześniej prac inwestycyjnych na rewitalizowanym obszarze miejscowości Olszanica, w ramach których istniejący, zniszczony, budynek administracyjny po byłym posterunku Policji przekształcony zostanie na Warsztaty Terapii Zajęciowej dla osób niepełnosprawnych oraz Dom Dziennego Pobytu dla Seniorów. W wyniku rozbudowy i przebudowy byłego budynku Policji, planowane jest uzyskanie: 16 sal dla uczestników z zapleczem socjalnym i sanitariatami.
Lokalizacja	Sołectwo Olszanica, działki o nr ew.: 1115/2, 1115/1
Planowany koszt	80 000,00
Termin realizacji	2019-2023
Prognozowane rezultaty	— Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych, istniejących po zakończeniu projektu [szt.]. — Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu [os.]. — Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które opuściły opiekę instytucjonalną na rzecz usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej w programie [os.]. — Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie [os.]. — Liczba osób korzystających z zajęć społecznych (na podstawie list obecności) — Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami zdrowotnymi w programie [os.].
Źródło dofinansowania	Oś Priorytetowa VIII – Integracja społeczna, Działania 8.1 Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020- włączanie osób z niepełnosprawnościami w zajęcia na rzecz

aktywizacji zawodowej, realizowane w warsztatach terapii zajęciowej poprzez finansowanie zajęć związanych z uczestnictwem w WTZ (w zakresie nie finansowanym przez PFRON) oraz działań na rzecz aktywnej integracji dotychczas nie oferowanych przez WTZ (np. zajęcia aktywizacyjne), stanowiących poszerzenie oferty WTZ,

Oś Priorytetowa VIII – Integracja społeczna, Działania 8.3
Zwiększenie dostępu do usług społecznych i zdrowotnych
Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.

3.Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej
4.Partnerstwo publiczno - prywatne
5. Budżet Stowarzyszenia

Tabela 32. Lista projektów uzupełniających przewidzianych do rewitalizacji.

Lp.	Tytuł projektu i zakres projektu	Termin realizacji	Typ projektu, S-społeczny PF – przestrzenno- funkcjonalny	Szacunkowa kwota	Lokalizacja na obszarze rewitalizacji	Nazwa wnioskodawcy i podmiotu realizującego	Powiązanie z celami rewitalizacji	Sposób ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji
1. Projekt: Nowe szanse- lepsza przyszłość								
	„Nowe szanse- lepsza przyszłość”. – Utworzenie i uruchomienie podmiotu ekonomii społecznej, Centrum Integracji Społecznej Gminy Olszanica, – Reintegracja społeczna prowadzona przez psychologa, terapeutę, doradcę zawodowego, informatyka, prawnika, instruktora rękodzieła, – Reintegracja zawodowa poprzez pracę w jednym z trzech warsztatów zawodowych (technicznym, gastronomicznym, szwalniczym) oraz w tematycznych warsztatach zawodowych kelner, barista, koralikarstwo, haft, artystyczne wykończenie wnętrz, modelowanie krzewów, układanie kamienia i warsztacie ABC przedsiębiorczości. Szczegółowy opis poszczególnych zadań został zawarty jest w fiszce projektu „Nowe szanse- lepsza przyszłość”.	2018-2020	S	2 794 618,97	sołectwo Wańkowa, działki o nr ew. 409, 82, 398/1, 410, 407/6, 412, 407/8, 418/4, 415/1, 493/4, 493/2, 408/3, 408/6, 408/8, 417, 419/1,.	Gmina Olszanica	1.3., 2.1., 3.1., 3.2.	— Liczba osób korzystających z przeprowadzonych szkoleń i spotkań doradczych [l. osób/rok] — Liczba osób bezrobotnych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem poszukujących pracy po opuszczeniu programu [l. osób] — Liczba osób bezrobotnych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) [l. osób] — Liczba osób bezrobotnych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem u

							których wzrosła motywacja i wiara we własne siły i możliwości po opuszczeniu programu [l. osób]. — Liczba osób bezrobotnych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem, które podwyższyły swoje umiejętności z zakresu komunikacji, radzenia sobie ze stresem [l. osób]. — Liczba osób bezrobotnych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem, u których wzrósł poziom umiejętności zawodowych po opuszczeniu programu [l. osób].
„OPEN Sp. z o.o.”. – Utworzenie na obszarze rewitalizowanym podmiotu ekonomii społecznej (Przedsiębiorstwa Społecznego) spółki non profit, którego siedziba mieścić się będzie w wyremontowanym obiekcie świetlicy przyszkolnej w Wańkowej, – Wyposażenie podmiotu w niezbędne maszyny i urządzenia, Funkcjonowanie ww. podmiotu ekonomii społecznej w oparciu o ścisłą współpracę z operatorem zarządzającym Centrum Turystyki	2018-2020	S	271 000,00	Główny obszar działania spółki powstałej w ramach projektu: sołectwo Wańkowa, działki o nr ew. 409, 82, 398/1, 410, 407/6, 412, 407/8, 418/4, 415/1, 493/4,	Gmina Olszanica, Bieszczadzka Fundacja ORELEC GALA	1.3., 2.1., 3.1., 3.2.	— Liczba osób korzystających z przeprowadzonych szkoleń i spotkań doradczych [l. osób/rok] — Liczba osób bezrobotnych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem u których wzrosła motywacja i wiara we własne siły i możliwości po opuszczeniu programu [l. osób]. — Liczba osób bezrobotnych

Aktywnej Bieszczad-ski, Bieszczad-skim Ośrodkiem Wypoczynkowo-Szkoleniowym oraz Centrum Integracji Społecznej Gminy Olszanica, które powstaną na obszarze rewitalizowanym w miejscowości Wańkowa w ramach realizacji projektu: Bieszczad-ski - rewitalizacyjne koło zamachowe rozwoju Gminy Olszanica, poprzez wykonywanie na ich rzecz w ramach klauzul społecznych szeregu usług związanych z utrzymaniem powstałej infrastruktury. Szczegółowy opis poszczególnych zadań został zawarty jest w fiszce projektu „OPEN Sp. z o.o.”.				493/2, 408/3, 408/6, 408/8, 417, 419/1., Siedziba docelowa spółki powstałej w ramach projektu - sołectwo Wańkowa, działka o nr ew.: 224/3.			zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem, które podwyższyły swoje umiejętności z zakresu komunikacji, radzenia sobie ze stresem [l. osób]. — Liczba osób bezrobotnych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem, u których wzrósł poziom umiejętności zawodowych po opuszczeniu programu [l. osób]. — Liczba osób długotrwale bezrobotnych korzystających z działań realizowanych w ramach powstałej infrastruktury [l. osób].
„Także Ty możesz zostać przedsiębiorcą” – uruchomienie punktu konsultacyjno – doradczego w zrewitalizowanym budynku świetlicy przyszkolnej w Wańkowej, – doradztwo indywidualne i grupowe związane z uruchamianiem i prowadzeniem działalności gospodarczej na terenach rewitalizowanych oraz dostępnymi źródłami dofinansowania działań inwestycyjnych. – szkolenia, seminaria, spotkania i konsultacje dla start –up, przedsiębiorców oraz rolników z terenów objętych rewitalizacją.	2018-2020	S	75 000,00	Sołectwo Wańkowa, działka o nr ew.: 224/3	LGD Zielone Bieszczady, Centrum Integracji Społecznej, Centrum Wspierania Aktywności Społeczno - Gospodarczej	1.3., 2.1., 3.1.	— Liczba osób korzystających z przeprowadzonych szkoleń i spotkań doradczych [l. osób/rok] — Liczba osób bezrobotnych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem, które podwyższyły swoje umiejętności w przedmiocie doradztwa / szkoleń oraz z zakresu komunikacji [l. osób]. — Liczba funkcjonujących i/lub nowo

Szczegółowy opis poszczególnych zadań został zawarty jest w fiszce projektu „Także Ty możesz zostać przedsiębiorcą”.							zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, które skorzystały ze wsparcia w ramach projektu [l. podmiotów gosp.].
Zima na „Bieszczad-ski” – Organizacja nauki jazdy na nartach / snowboardzie dla dzieci i młodzieży szkolnej. – Zawody i konkursy na stoku Bieszczad-ski dla różnych grup wiekowych. – Zajęcia na ścieżce dydaktycznej w Wańkowej. Szczegółowy opis poszczególnych zadań został zawarty jest w fiszce projektu „Zima na „Bieszczad-ski”.	2020-2023	S	70 000,00	Sołectwo Wańkowa, działki o nr ew.: 409, 82, 398/1, 410, 407/6, 412, 407/8, 418/4, 415/1, 493/4, 493/2, 408/3, 408/6, 408/8, 417, 419/1, 224/3, 206/2, 224/3	Bieszczadzka Fundacja – Orelec GALA, Szkoła Podstawowa w Uhercach Mineralnych, Szkoła Podstawowa w Olszanicy Rada Rodziców z SP w Uhercach, Rada Rodziców z SP w Olszanicy, Gmina Olszanica,	1.1., 3.2.	— Liczba osób w tym dzieci i młodzieży korzystającej z powstałej infrastruktury [l. osób/rok] — Wzrost liczby dzieci i młodzieży oraz dorosłych objętych różnymi formami zajęć sportowo – rekreacyjnych na obszarze rewitalizowanym.
2. Projekt: Animator Centrum Kultury Zwierzynia.							
„Animator Centrum Kultury Zwierzynia” Powstałe Centrum pełnić będzie funkcje kulturalne, edukacyjne, turystyczne i wystawiennicze, społeczne, poprzez podejmowanie i realizację różnych działań miękkich, wśród których można wymienić m.in.: — organizacja kursów animacyjnych, — organizacja kursów twórczych,	2018-2023	S	60 000,00	Sołectwo Zwierzyni działki nr ew.: 34/5, 34/1, 34/34	Gmina Olszanica, Szkoła Podstawowa w Uhercach Mineralnych, Bieszczadzka Fundacja Orelec GALA	1.1., 3.1.	— Poszerzenie oferty kulturalnej obszaru rewitalizowanego. — Wzrost liczby osób (mieszkańców oraz turystów) korzystających z możliwych dostępnych form spędzania czasu wolnego. — Wzrost liczby osób, które nabyły nowe

— organizacja warsztatów artystycznych dla społeczności lokalnej. Szczegółowy opis poszczególnych zadań został zawarty jest w fiszce projektu „Animator Centrum Kultury Zwierzynia”.							kompetencje/ kwalifikacje — Wzrost liczby osób, które nabyły nowe umiejętności
3. Projekt: Warsztaty Terapii Zajęciowej i Dzienny Klub Pobytu Seniora w m. Olszanica.							
Warsztaty Terapii Zajęciowej i Dzienny Klub Pobytu Seniora w m. Olszanica. — Organizacja spotkań z kulturą uczestników WTZ oraz DDPS w Olszanicy — Realizacja działań prozdrowotnych (spotkania z dietetykami, lekarzami) uczestników WTZ oraz DDPS w Olszanicy — Działania integracyjne i aktywizujące uczestników WTZ oraz DDPS w Olszanicy — Doradztwo prawne uczestników WTZ oraz DDPS w Olszanicy Szczegółowy opis poszczególnych zadań został zawarty jest w fiszce projektu „Warsztaty Terapii Zajęciowej i Dzienny Klub Pobytu Seniora w m. Olszanica”.	2018-2023	S	80 000,00	Sołectwo Olszanica, działka o nr ewid. 1115/2, 1115/1	Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Specjalnej Troski w Lesku z/s w Huzelach	1.1.,1.2., 3.1.	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych, istniejących po zakończeniu projektu [szt.]. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu [os.]. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które opuściły opiekę instytucjonalną na rzecz usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej w programie [os.]. Liczba osób zagrożonych

							ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczoneymi w interesie ogólnym w programie [os.]. Liczba osób korzystających z zajęć społecznych (na podstawie list obecności) Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami zdrowotnymi w programie [os.].
--	--	--	--	--	--	--	---

Źródło: Opracowanie własne.

10. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi

Zgodnie z Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 program rewitalizacji charakteryzuje się komplementarnością w kilku płaszczyznach:

Komplementarność przestrzenna

Komplementarność przestrzenna projektów rewitalizacyjnych oznacza, że przy ich wyznaczaniu wzięto pod uwagę miejsce planowanej realizacji – czy jest ono zlokalizowane w granicach obszaru rewitalizacji, a także czy jego realizacja wzmocni oddziaływanie innych działań, zapewniając kompleksowe wzmocnienie realizacji danego celu na całym obszarze wskazanym do rewitalizacji.

Zgodnie z charakterem działań większość projektów rewitalizacyjnych realizowana będzie punktowo w różnych rejonach obszaru, ale ich oddziaływanie będzie obejmowało całość obszaru rewitalizacji.

Kluczem do definiowania działań i projektów było to, aby się wzajemnie dopełniały i aby ich rozkład przestrzenny nie pomijał żadnego obszaru zdegradowanego, co mogłoby powodować pogłębianie się sytuacji kryzysowej.

Komplementarność problemowa

Celem wszystkich przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest przede wszystkim poprawa jakości życia. Ponadto bardzo wiele zdefiniowanych projektów ma charakter przekrojowy – realizuje więcej niż jeden cel i dotyka szeregu aspektów (społecznych, przestrzennych, środowiskowych, technicznych) – co ukazano w liście projektów podstawowych i uzupełniających w punkcie „obszar wsparcia”.

Wśród projektów rewitalizacyjnych największą liczbę stanowią te, dla których kluczową dziedziną jest turystyka. Sektor związany z usługami turystycznymi stanowić ma główny filar rozwojowy obszaru rewitalizacji. Ściśle powiązane są z nimi projekty społeczne, wśród których zaplanowano aktywizację zawodową dla usług turystycznych i rekreacyjnych oraz aktywizację kulturalną.

Komplementarność proceduralno – instytucjonalna

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna oznacza konieczność takiego zaprojektowania systemu zarządzania programem rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur.

Zakres projektów rewitalizacyjnych określonych w ramach LPR wykazuje daleko idącą spójność z celami i działaniami określonymi w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych*, zapewniając tym samym realizację założeń tego dokumentu, poprzez dostosowanie ujętych w nim działań do specyfiki obszaru objętego rewitalizacją.

Koordinacją działań ujętych w Lokalnym programie rewitalizacji Gminy Olszanica na lata 2017-2023 będzie zajmować się Referat Rozwoju Gospodarczego Urzędu Gminy Olszanica.

Komplementarność międzyokresowa

Zaplanowanie sposobu wspierania procesów rewitalizacji w ramach polityki spójności 2014-2020 jest dokonywane na podstawie analizy i oceny oraz sformułowanych wniosków na temat dotychczasowego sposobu wspierania procesów rewitalizacji, jego skuteczności, osiągnięć i problemów wdrażania projektów.

Gmina Olszanica w latach wcześniejszych realizowała projekty, które pozytywnie wpływały na obszary rewitalizacji: Wykaz zrealizowanych inwestycji na obszarach zdegradowanych w latach 2007 – 2013:

- Przebudowa drogi gminnej Nr 113324 w m. Olszanica o dł. 800 m
- Termomodernizacja budynku Urzędu Gminy w Olszanicy
- Termomodernizacja i przebudowa świetlicy wiejskiej w m. Olszanica
- Budowa placu zabaw w m. Olszanica
- Przebudowa dachu budynku Gminnego Ośrodka Zdrowia w m. Olszanica
- Przebudowa drogi gminnej Nr 118303 w m. Wańkowa

Komplementarność źródeł finansowania

Komplementarność źródeł finansowania projektów rewitalizacyjnych, znajdujących się zarówno na liście projektów podstawowych jak i określonych jako projekty uzupełniające, będzie polegać na umiejętnym łączeniu własnych środków budżetowych ze wsparciem dostępnym w ramach środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania.

W ramach realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji dopuszcza się także możliwość wsparcia procesu rewitalizacji środkami prywatnymi, szczególnie w zakresie realizacji projektów uzupełniających.

Lp. 1	
Projekt planowany do finansowania w ramach działania 6.3 RPO WP 2014-2020	Projekt planowany do finansowania z EFS
Projekt 1: Bieszczad-ski - rewitalizacyjne koło zamachowe rozwoju Gminy Olszanica (Tab. 28). 1. Bieszczad-ski - Centrum Turystyki Aktywnej. 2. Bieszczad-ski Ośrodek Wypoczynkowo-Szkoleniowy. 3. Zachowanie i promocja dziedzictwa kulturowego oraz lokalnych tradycji. 4. Przystosowanie budynku byłej świetlicy szkolnej na siedzibę oraz zaplecze socjalne Centrum Integracji Społecznej Gminy Olszanica.	Projekt 1: Nowe szanse- lepsza przyszłość (Tab. 29). Projekt 2: „OPEN Sp. z o.o.”
Miejsce realizacji: Sołectwo Wańkowa, działki o nr ewid. 409, 82, 398/1, 410, 407/6, 412, 407/8, 418/4, 415/1, 493/4, 493/2, 408/3, 408/6, 408/8, 417, 419/1, 224/3, 206/2, 224/3.	Źródła finansowania: — RPO WP na lata 2014-2020 Działanie 8.1 Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Projekt współfinansowany ze środków UE z EFS oraz budżetu Państwa. — Podkarpacki Ośrodek Wspieranie Ekonomii Społecznej Działanie 8.5. Wspieranie rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie RPO WP na lata 2014-2020, współfinansowanie ze środków UE w ramach EFS oraz budżetu Państwa.
<u>Opis wpływu projektów na sytuację kryzysową w szczególności w sferze społecznej</u> Bezrobocie, brak perspektyw, marazm, stagnacja, zniechęcenie, wyjazdy młodych ludzi z potencjałem w celu poszukiwania pracy i lepszych szans życiowych, tworzą codzienny obraz zdegradowanych terenów po PGR-owskich. Ich prawdziwa rewitalizacja wymaga zastosowania niezwykle mocnego impulsu rozwojowego. Takim impulsem stanie się z pewnością zrealizowanie przedstawionego projektu, który oparty został na czterech spójnych ze sobą zadaniach inwestycyjnych, remontowych i modernizacyjnych, które powiązane zostały ściśle z zaproponowanymi projektami uzupełniającymi, ingerującymi skutecznie i głęboko w sferę szeroko pojętego wykluczenia społecznego. W związku z tym, że wzajemna komplementarność tych działań oraz ich wielopłaszczyznowe i ściśle powiązania zostały już szczegółowo opisane w fiskach poszczególnych projektów, ich powielanie w tym miejscu po raz kolejny uznać należy za niepotrzebne. Nie ulega jednak wątpliwości, że realizacja projektu: Bieszczad-ski - rewitalizacyjne koło zamachowe rozwoju Gminy Olszanica nie będzie jedyną doraźną rewitalizacją obszaru zdegradowanego, ale otworzy przed mieszkańcami tych terenów ogromne i bardzo realne możliwości rozwoju na wiele kolejnych dekad. Przywołane już w fisco projektowej przykłady ośrodków Lesko-ski w Weremieniu, Kiczera-ski w Puławach oraz Białki Tatrzańskiej dowodzą, że powyższe założenie nie jest jedynie mglistym i nazbyt optymistycznym marzeniem z kategorii „social science fiction” lecz realnym i opartym na konkretnych doświadczeniach rozwiązaniem, które nie tylko zmienia otoczenie, ale przede wszystkim, roztaczając zupełnie nowe perspektywy i możliwości, zmienia trwale mentalność ludzi oraz sposób postrzegania przez nich otaczającej ich rzeczywistości. I właśnie te zmiany są najcenniejsze. Aby maksymalnie je przyspieszyć i zintensyfikować w obszarze rewitalizowanym działac będą: Centrum Integracji Społecznej, przedsiębiorstwo społeczne oraz punkt konsultacyjno-doradczy (których wzajemna komplementarność oraz	

komplementarność z projektami inwestycyjnymi została już opisana w fischkach). Taka konstrukcja zaproponowanego modelu działań, stwarza z jednej strony gwarancję jego powodzenia, z drugiej zaś, niezwykle skuteczną oraz trwałość przeprowadzonej w obszarze kryzysowym interwencji.

Lp. 2	
Projekt planowany do finansowania w ramach PROW 2014-2020	Projekt planowany do finansowania z EFS
Projekt 2: Przebudowa, rozbudowa, nadbudowa ze zmianą sposobu przeznaczenia obiektu stodoły na budynek usługowy Centrum Kultury Zwierzynia wraz z zagospodarowaniem terenu. (Tab. 28).	Projekt 2: Animator Centrum Kultury Zwierzynia (Tab. 29).
Miejsce realizacji: Sołectwo Zwierzyn działki nr ewid. 34/5, 34/1, 34/34	Źródło finansowania: 1. RPO WP na lata 2014-2020 Działanie 9.5 Podnoszenie kompetencji osób dorosłych w formach pozaszkolnych, współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej w ramach EFS.
Opis wpływu projektów na sytuację kryzysową w szczególności w sferze społecznej Adaptacja budynku na obiekt świetlicy wiejskiej umożliwi integrację społeczną mieszkańców. Problem braku miejsc integracji społecznej na obszarze rewitalizacji był wielokrotnie poruszany podczas konsultacji społecznych. Brak działania inwestycyjnego uniemożliwi realizację działań społecznych.	

Lp. 3	
Projekt planowany do finansowania w ramach działania 6.3 RPO WP 2014-2020	Projekt planowany do finansowania z EFS
Projekt 3: Adaptacja budynku po byłym posterunku policji na budynek Warsztatów Terapii Zajęciowej i Dom Dniennego Pobytu Seniora w m. Olszanica. (Tab. 28).	Projekt 3: Warsztaty Terapii Zajęciowej i Dnienny Dom Pobytu Seniora w m. Olszanica. (Tab. 29).
Miejsce realizacji: Sołectwo Olszanica, działka o nr ewid. 1115/2	Źródło finansowania: 1. RPO WP Oś VIII Integracja społeczna Działanie 8.3 Zwiększenie dostępu do usług społecznych i zdrowotnych 2. RPO WP Oś VIII Integracja społeczna, Działanie 8.1 Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.
Opis wpływu projektów na sytuację kryzysową w szczególności w sferze społecznej Na terenie obszaru rewitalizacji brak jest obiektu, który mógłby pełnić funkcję Dniennego Klubu Pobytu Seniora. Adaptacja obiektu po byłym posterunku policji pozwoli na stworzenie takiej placówki. Projekty te są więc ze sobą ściśle powiązane (brak realizacji projektu inwestycyjnego uniemożliwi realizację projektu społecznego ze względu na brak obiektu z odpowiednim zapleczem). Adaptacja budynku wpłynie na możliwość organizacji zajęć dla seniorów, którzy stanowią liczną grupę mieszkańców obszaru rewitalizacji. Konieczność powstania Dniennego Klubu Pobytu Seniora był wielokrotnie zgłaszany podczas konsultacji społecznych. Wśród osób starszych na terenie obszaru rewitalizacji dużą część stanowią osoby samotne i zagubione, które potrzebują pomocy ze strony Gminy.	

11. Indykatywne ramy finansowe projektów rewitalizacyjnych

W rozdziale przedstawiono potencjalne źródła finansowania Lokalnego Programu Rewitalizacji gminy Olszanica oraz indykatywne ramy finansowe projektów głównych rewitalizacji.

Podstawowym źródłem finansowania działań określonych w Lokalnym Programie Rewitalizacji będą środki własne pochodzące z budżetu Gminy Olszanica. Pełna realizacja LPR wymaga jednak zaangażowania wysokich środków finansowych, często przewyższających możliwości Gminy co wiąże się z koniecznością aktywnego stosowania różnych wariantów montażu finansowego, przy udziale: środków własnych, celowych środków publicznych, instrumentów zwrotnych, a także Funduszy Europejskich.

Podstawowe źródła pozyskiwania środków zewnętrznych obejmują:

- ✓ środki Unii Europejskiej – m. in. fundusze strukturalne i inwestycyjne: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności, Instrument Łącząc Europę, Europejski Fundusz na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- ✓ środki budżetu państwa – przewidziane na współfinansowanie projektów, jak i jako niezależne źródło finansowania,
- ✓ środki budżetów samorządów – wojewódzkich, powiatowych – na współfinansowanie projektów lub jako niezależne źródło finansowania,
- ✓ inne środki publiczne – np. fundusze celowe z NFOŚiGW / WFOŚiGW, PFRON
- ✓ środki prywatne – np. środki wspólnot mieszkaniowych,
- ✓ kredyty, pożyczki, obligacje komunalne i inne narzędzia i instrumenty finansowe kierowane do JST, wspólnot i spółdzielni mieszkaniowych.

Ważnym, zewnętrznym źródłem finansowania większości ujętych w LPR działań rewitalizacyjnych będzie Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, w ramach którego wskazano działania służące wsparciu rewitalizacji, na których sfinansowanie wyodrębniono odrębną pulę alokacji i zastosowano zróżnicowane mechanizmy preferencji.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.

RPO WP jest najważniejszym źródłem pozyskiwania funduszy na zadania zawarte w LPR. Poniżej wypisano najważniejsze osie priorytetowe i ich działania, w które mogą wpisać się zadania rewitalizacji.

Oś Priorytetowa VI. Spójność przestrzenna i społeczna

6.2 Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej

6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej

6.4 Infrastruktura edukacyjna

Oś Priorytetowa VII. Regionalny rynek pracy

7.1 Poprawa sytuacji osób bezrobotnych na rynku pracy – projekty konkursowe

7.2 Poprawa sytuacji osób bezrobotnych na rynku pracy – projekty pozakonkursowe PUP

7.3 Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości

7.4 Rozwój opieki żłobkowej w regionie

Oś Priorytetowa VIII. Integracja społeczna

8.1 Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym

8.2 Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym prowadzona przez ośrodki pomocy społecznej/powiatowe centra pomocy społecznej

8.3 Zwiększenie dostępu do usług społecznych i zdrowotnych

8.4 Poprawa dostępu do usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej

8.5 Wspieranie rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie

8.7 Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym

8.8 Zwiększenie dostępu do usług społecznych i zdrowotnych

8.9 Poprawa dostępu do usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej

Oś Priorytetowa IX. Jakość edukacji i kompetencji w regionie

9.1 Rozwój edukacji przedszkolnej

9.2 Poprawa jakości kształcenia ogólnego

9.3 Podnoszenie kompetencji osób dorosłych w obszarze TIK i języków obcych

9.4 Poprawa jakości kształcenia zawodowego

9.5 Podnoszenie kompetencji osób dorosłych w formach pozaszkolnych

Oś Priorytetowa X. Pomoc techniczna

10.1 Pomoc Techniczna

11.1. Plan finansowy LPR

W tabeli poniżej przedstawione zostały szacowane wartości projektów ujętych na liście projektów podstawowych i uzupełniających, a także potencjalne źródła ich finansowania. Z uwagi na brak szczegółowych informacji dotyczących projektów niemożliwe jest precyzyjne określenie wkładu własnego jak i źródła oraz poziomu dofinansowania zewnętrznego, stąd w tabeli pojawiają się jedynie szacowane wartości ogólne projektów. Ostateczne kwoty kosztów całkowitych i kosztów kwalifikowalnych zostaną dookreślone we wnioskach aplikacyjnych na etapie naboru wniosków o dofinansowanie w ramach poszczególnych działań, funduszy lub programów, do których dany projekt zostanie skierowany.

Tabela 33. Propozycja finansowania projektów podstawowych rewitalizacji.

Lp.	Nazwa Projektu	Termin realizacji	Szacunkowa wartość	Wkład finansowy gminy	Źródła finansowania (środki unijne oraz inne źródła finansowania w przypadku nie otrzymania dotacji z Funduszy Europejskich)
Projekt 1	Bieszczad-ski - rewitalizacyjne koło zamachowe rozwoju Gminy Olszanica.	2019-2023	15 500 000,00	2 325 000,00	1. RPO WP 2014-2020 Oś VI: spójność przestrzenna i społeczna Działanie 6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej Inne możliwości finansowania: 2. Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju „Program dla Bieszczad” 3. Partnerstwo publiczno - prywatne 4. Budżet Gminy Olszanica
Projekt 2	„Przebudowa, rozbudowa, nadbudowa ze zmianą sposobu przeznaczenia obiektu stodoły na budynek usługowy Centrum Kultury Zwierzynia wraz z zagospodarowaniem terenu.”.	2019-2023	3 500 000,00	525 000,00	PROW 2014 - 2020 Inne możliwości finansowania: 2. Partnerstwo publiczno - prywatne 3. Budżet Gminy Olszanica
Projekt 3	Adaptacja budynku po byłym posterunku policji na budynek Warsztatów Terapii Zajęciowej i Domu Dziennego Pobytu Seniorów w m. Olszanica	2019-2023	5 000 000,00	750 000,00	1. RPO WP 2014-2020 Oś VI: Spójność przestrzenna i społeczna, Działanie 6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej. Inne możliwości finansowania: 2. Fundusz PFRON 3. Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej 4. Partnerstwo publiczno - prywatne 5. Budżet Stowarzyszenia

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 34. Propozycja finansowania projektów uzupełniających rewitalizacji.

Lp.	Nazwa Projektu	Termin realizacji	Szacunkowa wartość	Wkład finansowy gminy	Źródła finansowania (środki unijne oraz inne źródła finansowania w przypadku nie otrzymania dotacji z Funduszy Europejskich)
Projekt 1	Nowe szanse- lepsza przyszłość.	2018-2020	2 794 618,97	0,00	Źródła finansowania: 1.RPO WP na lata 2014-2020 Działanie 8.1 Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. 2. Fundusz Pracy PUP w Lesku.
Projekt 2	„OPEN” Sp. z o.o. non profit	2018-2020	271000	17500	1.Podkarpacki Ośrodek Wspieranie Ekonomii Społecznej. Działanie 8.5. Wspieranie rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie RPO WP na lata 2014-2020. Inne możliwości finansowania: 1.Budżet Gminy Olszanica.
Projekt3	„Także Ty możesz zostać przedsiębiorcą”	2018-2020	75000,00	5000,00	1.Program Rozwoju Obszarów Wiejskich. 2.ROPS w Rzeszowie. 3. Budżet Gminy Olszanica.
Projekt 4	Zima na „Bieszczad-ski”	2020-2023	70 000,00	10 000,00	1.Program Rozwoju Obszarów Wiejskich. 2.Ministerstwo Sportu i Turystyki. 3.Budżet Gminy Olszanica. 4.Budżet Rady Rodziców SP w Uhercach Mineralnych. 5.Budżet Rady Rodziców SP w Olszanicy.
Projekt 5	Animator Centrum Kultury Zwierzynia	2020-2023	60 000,00	12 000,00	1.RPO WP na lata 2014-2020 Działanie 9.5 Podnoszenie kompetencji osób dorosłych w formach pozaszkolnych, współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej w ramach EFS Inne możliwości finansowania: 2.Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 3.Budżet Gminy Olszanica

Projekt 6	Warsztaty Terapii Zajęciowej i Dzienny Klub Pobytu Seniora w m. Olszanica.	2019-2023	80 000,00	19 200,00	1.RPO WP Oś VIII Integracja społeczna Działanie 8.3 Zwiększenie dostępu do usług społecznych i zdrowotnych 2.RPO WP Oś VIII Integracja społeczna, Działanie 8.1 Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Inne możliwości finansowania: 1. Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej. 2.Partnerstwo publiczno – prywatne. 3. Budżet Stowarzyszenia.
------------------	--	-----------	-----------	-----------	--

Źródło: Opracowanie własne.

Dla podniesienia efektywności rewitalizacji konieczne jest silne i trwałe partnerstwo między różnymi podmiotami zaangażowanymi w prowadzenie procesu rewitalizacji, a szczególnie we wdrażanie i ocenę efektów programu rewitalizacji. Formalnie funkcje te będzie pełnić Zespół ds. Rewitalizacji, który po uchwaleniu dokumentu przejmie funkcje na etapie wdrażania.

Konsultacje będą organizowane w formie pisemnej oraz w formie spotkań otwartych i indywidualnych z instytucjami szczególnie zainteresowanymi wybranymi projektami.

12. Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji

Partycypacja społeczna Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Olszanica na lata 2017 – 2023 rozumiana jako proces, będzie realizowana na etapie przygotowania programu i jego aktualizowania oraz na etapie realizacji, w tym oceny programu.

Etap przygotowania

LPR został opracowany był metodą partycypacji społecznej przy dużym zaangażowaniu mieszkańców Gminy Olszanica, a także radnych, sołtysów, przedsiębiorców, przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz działaczy kultury i liderów opinii publicznej.

Wyznaczanie obszaru zdegradowanego i rewitalizacji

Pierwszym krokiem w diagnozowaniu obszaru zdegradowanego i sytuacji na obszarze Gminy Olszanica było przeprowadzenie **badń ankietowych** na terenie całej gminy.

Celem przeprowadzonej ankietyzacji było poznanie oczekiwań i potrzeb lokalnej społeczności w odniesieniu do planowanej rewitalizacji na terenie Gminy Olszanica oraz wskazanie na obszarze zdegradowanym miejsc, które zdaniem mieszkańców powinny być poddane rewitalizacji, które cechują się występowaniem zjawisk negatywnych oraz mają w sobie potencjał rozwojowy. Szczegółowe wyniki ankietyzacji przedstawiono w podrozdziale 5.6. Obszary zdegradowane w badaniu społecznym.

Kolejnym krokiem było przeprowadzenie **badń jakościowych** z wykorzystaniem techniki zogniskowanych wywiadów grupowych. Na potrzeby wyznaczenia obszaru rewitalizacji przeprowadzono wywiad grupowy, w którym uczestniczyło łącznie 7 osób – przedstawiciele Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, pracownicy Urzędu Gminy Olszanica oraz radni.

Omawiano szczegółowo problemy sfery społecznej, gospodarczej, technicznej, środowiskowej oraz przestrzenno-funkcjonalnej.

Istotą prowadzonego badania było osadzenie omawianych problemów w bardzo konkretnym miejscu, w którym ich koncentracja jest największa, co pozwoliło wyznaczyć obszar rewitalizacji.

Trzecim krokiem było zorganizowanie **spotkania warsztatowego**, na które zostali zaproszeni wszyscy interesariusze wyznaczanych obszarów zdegradowanych. Do udziału w spotkaniu zostali zaproszeni:

- mieszkańcy Gminy,
- podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą,
- pracownicy placówek oświatowych,
- pracownicy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej,
- sołtysi,
- radni,
- organizacje pozarządowe i grupy nieformalne.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY OLSZANICA

SPOTKANIE WARSZTATOWE

25 kwiecień 2017 r.

Ramowy przebieg spotkania warsztatowego:

- Wprowadzenie (przybliżenie tematu rewitalizacji)
- Przedstawienie wyników diagnozy
- Wspólne opracowanie Analizy SWOT
- Rozdanie ankiet

➤ Zgłaszanie uwag i wniosków interesariuszy

Aby dotrzeć do możliwie szerokiej grupy odbiorców przeprowadzono akcję informacyjną za pomocą mediów standardowych i elektronicznych.

Pracownicy Urzędu Gminy odpowiedzialni za nadzór nad pracami rewitalizacyjnymi w trybie ciągłym prowadzili korespondencję i przyjmowanie pism od mieszkańców odnośnie programu.

Rozdane także zostały zaproszenia bezpośrednie.

Opracowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Olszanica

Także w tym przypadku zdecydowano się na szeroki proces uspołecznienia oraz włączenia i zaangażowania mieszkańców i interesariuszy w tworzenie LPR. Przeprowadzono konsultacje społeczne w zakresie zaproponowanej wizji dla obszarów rewitalizacji oraz celów , kierunków działań i zadań rewitalizacyjnych.

W tym celu zorganizowano **drugie spotkanie z interesariuszami**. Do udziału w spotkaniu zostali zaproszeni:

- mieszkańcy Gminy,
- mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wieczystych nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze,
- podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą,
- pracownicy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej,
- organizacje pozarządowe i grupy nieformalne.

SPOTKANIE WARSZTATOWE - II

29 maja 2017 r.

Ramowy przebieg spotkania:

- Przedstawienie wyników diagnozy
- Omówienie wyznaczonego obszaru rewitalizacji
- Konsultowanie wizji i celów rewitalizacji
- Konsultacje projektów głównych
- Konsultacje projektów uzupełniających
- Zgłaszanie uwag i wniosków interesariuszy

Aby dotrzeć do możliwie szerokiej grupy odbiorców przeprowadzono akcję informacyjną za pomocą mediów standardowych i elektronicznych.

Pracownicy Urzędu Gminy odpowiedzialni za nadzór nad pracami rewitalizacyjnymi w trybie ciągłym prowadzili korespondencję i przyjmowanie pism od mieszkańców odnośnie programu. Rozdane także zostały zaproszenia bezpośrednie.

W trakcie konsultacji uczestnicy mogli zgłaszać projekty rewitalizacyjne na przygotowanej karcie projektu. Na spotkaniu trwała ożywiona dyskusja, uczestnicy chętnie zgłaszali swoje propozycje działań rewitalizacyjnych, które konsultowane były bezpośrednio z władzami gminy Olszanica. W spotkaniu udział wzięło 29 osób.

W ramach opracowania dokumentu zorganizowano także **spotkanie w Urzędzie Gminy Olszanica** z przedstawicielami jednostek organizacyjnych, radnymi i pracownikami Urzędu Gminy podczas którego ustalono ostateczny kształt wyznaczonej wizji, celów i projektów rewitalizacyjnych.

Ostateczna wersja dokumentu została **wyłożona do publicznego wglądu** (o czym poinformowano 7 dni wcześniej na stronie internetowej Gminy Olszanica. Dokument dostępny był w wersji papierowej w Urzędzie Gminy Olszanica i w wersji elektronicznej na oficjalnej stronie internetowej Gminy Olszanica.

Na końcowym etapie, w odniesieniu do koniecznych korekt dokumentu, wynikających z procesu jego oceny prowadzonej przez Urząd Marszałkowski przeprowadzono dodatkowe spotkania konsultacyjne adresowane do mieszkańców, przedstawicieli organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, instytucji osób zainteresowanych włączeniem się w proces opracowania LPR w gminie Olszanica.

Spotkania miały charakter otwarty i powszechny. Informacja o spotkaniach została upubliczniona na 7 dni wcześniej na stronie internetowej Urzędu Gminy oraz w postaci ogłoszeń wywieszona na tablicach informacyjnych urzędu. Podczas spotkań zaprezentowano m.in. finalny zakres planowanych projektów rewitalizacyjnych ponadto w formie aktywnego dialogu z uczestnikami gromadzono istotne informacje zwrotne. Informacje te i zebrane wnioski uwzględniono w Programie Rewitalizacji.

Etap wdrażania

Dla prawidłowej realizacji działań przyjętych w Programie Rewitalizacji konieczne jest silne i trwałe partnerstwo między różnymi podmiotami zaangażowanymi w prowadzenie procesu rewitalizacji, a szczególnie we wdrażanie i ocenę efektów programu rewitalizacji. Kontrolę nad prawidłową realizacją Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Olszanica będą pełnić lokalni liderzy, przedstawiciele organizacji społecznych i pozarządowych, przedsiębiorstw, itp. Angażowani oni będą w konsultacje poszczególnych projektów rewitalizacyjnych oraz na etapie oceny realizacji całego programu. Formalnie funkcje te będzie pełnić Zespół ds. Rewitalizacji, który po uchwaleniu dokumentu przejmie funkcje na etapie wdrażania.

Konsultacje będą organizowane w formie pisemnej oraz w formie spotkań otwartych i indywidualnych z instytucjami szczególnie zainteresowanymi wybranymi projektami. Nad prawidłowym przebiegiem konsultacji będzie czuwać Referat Rozwoju Gospodarczego Urzędu Gminy Olszanica. Do jego zadań w zakresie partycypacji społecznej będzie należało przygotowanie procesu konsultacji i aktywne angażowanie przedstawicieli interesariuszy do prac nad projektami rewitalizacyjnymi oraz nad oceną programu. Referat będzie także odpowiedzialny za organizację spotkań konsultacyjnych.

Etap monitorowania

Etap monitorowania w kontekście partycypacji społecznej został opisany w poniższym rozdziale.

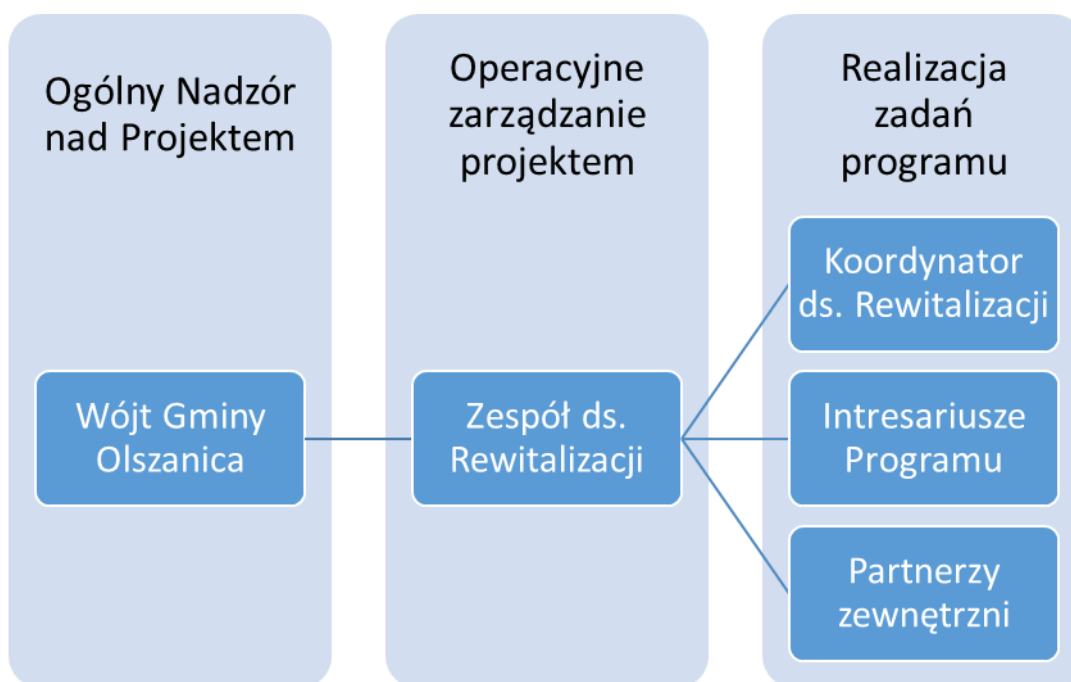
Zespół ds. Rewitalizacji, który docelowo zostanie powołany jako społeczny organ wsparcia i nadzoru nad realizacją działań rewitalizacyjnych, będzie współpracował z organami administracji samorządowej, które będą głównym wykonawcą przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

13. System realizacji programu rewitalizacji, monitoring i ewaluacja

13.1. Wdrażanie i aktualizacja

Podstawą skuteczności realizacji celów i założeń Lokalnego Programu Rewitalizacji jest system jego wdrażania. Pierwszym punktem wdrożenia Lokalnego Programu Rewitalizacji będzie przyjęcie Programu stosowną uchwałą Rady Gminy.

Kolejnym punktem jest powołanie osób odpowiedzialnych za wdrażanie dokumentu. Za przebieg realizacji programu rewitalizacji będzie powołany Zespół ds. Rewitalizacji. Zespół będzie wspierać proces rewitalizacji poprzez wiedzę, doświadczenie oraz znajomość problemów społecznych, gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych oraz technicznych występujących na zdegradowanych obszarach gminy. Koordynatorem Zespołu zostanie osoba upoważniona przez Wójta.

Członkiem Zespołu ds. Rewitalizacji może zostać przedstawiciel:

- Rady Gminy,
- Urzędu Gminy,
- Jednostek organizacyjnych gminy,
- Służb mundurowych,
- Instytucji kultury,
- Instytucji edukacyjnych,
- Instytucji opieki społecznej,
- Instytucji rynku pracy,
- Organizacji skupiających przedsiębiorców,
- Przedsiębiorstw,
- Organizacji pozarządowych,
- Mieszkańców obszaru rewitalizowanego,
- Właścicieli, użytkowników, zarządców nieruchomości znajdujących się na obszarze rewitalizowanym.

Do podstawowych obowiązków Koordynatora Zespołu należy:

- Organizowanie i kierowanie pracą Zespołu;
- Udzielanie informacji w zakresie merytorycznym i organizacyjnym o pracy Zespołu.

- Udział w pracach i koordynowanie prac Zespołu,
- Przygotowanie i nadzorowanie harmonogramu prac Zespołu,
- Zwoływanie spotkań Zespołu,
- Powoływanie zespołów roboczych,
- Wyznaczanie oraz nadzorowanie realizacji zadań członków Zespołu,
- Rozwiązywanie konfliktów powstałych w Zespole,
- Przygotowanie wraz z Zespołem analiz, raportów i opracowań,
- Zaproszenie do udziału w pracach Zespołu osób spoza jego składu,
- Podpisywanie protokołów ze spotkań Zespołu,
- Czuwanie nad terminowością opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Do podstawowych obowiązków członków Zespołu należy:

- Aktywny udział w spotkaniach Zespołu;
- Udział w debatach publicznych służących opracowaniu Programu;
- Podejmowanie wiążących ustaleń;
- Przestrzeganie dyscypliny uczestnictwa w posiedzeniach Zespołu;
- Przygotowywanie projektów nowych aktów prawnych bądź zmiany obowiązujących uregulowań, mieszczących się w kompetencji reprezentowanej komórki organizacyjnej/jednostki, niezbędnych do realizacji wypracowanych działań w ramach Programu.
- Udział w tworzeniu harmonogramu prac Zespołu,
- Reprezentowanie Zespołu na polecenie Koordynatora Zespołu,
- Wykonywanie zadań określonych przez Koordynatora Zespołu.

Do obowiązków ustanowionego Zespołu ds. Rewitalizacji będzie należało:

- Składanie wniosków i pozyskiwanie środków zewnętrznych oraz zapewnienie środków w budżecie gminy,
- Nadzorowanie wdrażania projektów rewitalizacyjnych prowadzonych przez wydziały Urzędu Gminy i jednostki organizacyjne,
- Koordynacja działań pomiędzy Urzędem Gminy a podmiotami zewnętrznymi,
- Monitoring postępów procesu rewitalizacji,
- Wykonanie badań ewaluacyjnych,

- Organizacja konsultacji społecznych dotyczących realizowanych projektów, w tym spotkań z mieszkańcami,
- Bieżąca obsługa administracyjno-informacyjna procesu rewitalizacji.

W trakcie swoich prac Zespół prowadzić będzie konsultacje społeczne z udziałem mieszkańców oraz reprezentantów różnych środowisk.

W ramach wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji należy monitorować zgodność jego realizacji z dokumentami w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego, w tym:

- potencjalnych konieczności zmian w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta,
- potencjalnych konieczności zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Zespół ds. rewitalizacji zostanie powołany w ramach otwartego naboru na podstawie dostępnych formularzy, które będą dostępne na stronie internetowej Urzędu Gminy Olszanica. Nabór będzie prowadzony przez okres dwóch tygodni.

Proces rewitalizacji, podlegać może wpływowi czynników zewnętrznych, co wymusza konieczność założenia okresowej aktualizacji LPR oraz aktualizacji nadzwyczajnej w razie zaistnienia takiej konieczności.

Aktualizacja, o ile zaistnieją ku niej odpowiednie przesłanki, dokonywana będzie co najmniej raz w roku wraz z przedłożeniem Radzie Gminy sprawozdania z realizacji Programu.

Procedura okresowej aktualizacji LPR obejmuje następujące kroki:

- Zainteresowane podmioty, działające na obszarach wskazanych do rewitalizacji w ramach Programu lub zainteresowane podjęciem działań, w zakresie przyczyniającym się do realizacji celów rewitalizacji, zgłaszają propozycje projektów w formie pisemnej do Urzędu Gminy Olszanica,
- Wójt po skonsultowaniu z właściwymi wydziałami Urzędu Gminy, oraz po zapoznaniu się z opinią Zespołu ds. Rewitalizacji dokonuje weryfikacji zgłoszonych propozycji i wydaje opinię odnośnie włączenia lub odmowy włączenia zgłoszonego działania bądź innej proponowanej zmiany do LPR,

- Odpowiedni Referat raz do roku przygotowuje dla Wójta propozycje zmian lub aktualizacji Programu,
- Jeżeli planowane zmiany wymagają: włączenia do LPR nowych projektów, modyfikacji założonych celów bądź też wyznaczonych kierunków działań warunkujących powodzenie rewitalizacji – Wójt podejmuje decyzję o przystąpieniu do aktualizacji dokumentu.

Wniosek o umieszczenie projektu w Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Olszanica na lata 2017-2023		
Typ projektu		
☐ Inwestycyjny		☐ Społeczny
Tytuł projektu		
Lokalizacja projektu Na obszarze rewitalizacji		
Przewidywany termin rozpoczęcia i zakończenia		
Opis projektu		
Finansowanie projektu		
Szacowany koszt realizacji		
Źródło finansowania		
Udział środków własnych		
Planowane efekty realizacji działania		
Powierzchnia odnowionych budynków		
Liczba utworzonych miejsc pracy		
Inne efekty		
Informację o wnioskodawcy		
	Nazwa	
	Adres	
	Tel/fax/mail	
	Osoba kontaktowa	

13.2. Monitoring i ewaluacja

Zapewnieniu efektywności prowadzonych działań rewitalizacyjnych służyć będzie proces monitoringu i ewaluacji.

Monitorowanie Programu Rewitalizacji obejmuje:

- rejestrowanie rezultatów realizacji celów,
- rejestrowanie procesów społecznych, gospodarczych i przestrzennych zachodzących w obszarze rewitalizacji,
- obserwację zewnętrznych uwarunkowań realizacji Programu, w tym zmian w kierunkach polityki regionalnej i krajowej,
- rejestrowanie rezultatów projektów inwestycyjnych oraz społecznych, których realizacja wymaga przeprowadzenia wcześniejszych projektów inwestycyjnych oraz kontynuowanych projektów społecznych z poprzedniego okresu programowania.

Na podstawie danych z monitoringu przeprowadzana będzie bieżąca i okresowa ocena programu rewitalizacji, zarówno w zakresie uzyskiwanych rezultatów i aktualności przyjętych założeń.

Za przeprowadzanie procesu monitoringu odpowiedzialny będzie powołany Zespół ds. Rewitalizacji. W ramach przeprowadzanego monitoringu konieczne będzie:

- Sporządzanie raportów z realizacji Programu Rewitalizacji przyjmowanych uchwałą Rady Gminy Olszanica (za każdy rok realizacji Programu),
- Publikowanie opracowanych wyników sprawozdań na stronie internetowej Urzędu Gminy Olszanica.
- Ocena ewentualnej zmiany lub aktualizacji Programu Rewitalizacji.

Proces monitoringu będzie przeprowadzany co najmniej raz do roku.

Stopień wdrażania oraz postępy w realizacji konkretnych projektów powinny być monitorowane za pomocą karty monitoringowej projektu (karty będą wykorzystywane w trakcie sporządzania raportów monitoringowych). Przedstawiony poniżej wzór karty oceny projektów powinien zostać wypełniony przez poszczególne podmioty wykonawcze po zakończeniu realizacji projektu. Dzięki kartom monitoringowym możliwe będzie monitorowanie rezultatu z perspektywy pojedynczej inwestycji, co umożliwi opisanie i porównanie efektów w sposób przejrzysty i jednoznaczny.

Tabela 35. Wzór karty monitoringu realizacji projektu.

Karta monitoringu realizacji projektu

Podmiot realizujący projekt/podprojekt	
Nazwa projektu/podprojektu	
Opis zrealizowanych działań w roku sprawozdawczym	
Środki finansowe poniesione na realizację projektu/podprojektu	
w tym wartość dofinansowania [%]	
Możliwe ryzyka dalszej realizacji projektu	
Proponowane działania minimalizujących ryzyka	

Źródło: Opracowanie własne.

Po zakończeniu obowiązywania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Olszanica przeprowadzona zostanie ewaluacja, która pozwoli na ocenę stopnia realizacji zakładanych celów rewitalizacji, stopień, zakres oraz trwałość zmian jakie zaszły na obszarze objętym rewitalizacją na skutek wdrażania programu. Raport ewaluacyjny zostanie opracowany po zakończeniu okresu obowiązywania niniejszego programu i zakończeniu wdrażania większości ujętych w nim działań, tak aby możliwe było dokonanie rzetelnej oceny ich efektów.

Za wykonanie raportu ewaluacyjnego odpowiedzialny będzie powołany Zespół ds. Rewitalizacji.

Przewiduje się, iż mierząc stopień zmian zachodzących na terenie objętym działaniami rewitalizacyjnymi, przy opracowywaniu raportu ewaluacyjnego Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Olszanica wykorzystany zostanie zestaw wskaźników rezultatu, odnoszących się do wskaźników problemowych które zostały zaplanowane do rozwiązania w ramach LPR w sferach społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej gminy.

Lista wskaźników rezultatu została przedstawiona w poniższej tabeli.

Tabela 36. Wskaźniki rezultatu dla procesu ewaluacji.

Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Oczekiwana zmiana	Źródło pozyskania danych
Sfera społeczna			
Saldo migracji na pobyt stały w przeliczeniu na 100 osób	0,94	Wzrost	Urząd Gminy Olszanica

Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym	25,23 %	Spadek	Urząd Gminy Olszanica
Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób	-0,14	Wzrost	Urząd Gminy Olszanica
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (stopa bezrobocia)	15,79 %	Spadek	PUP w Lesku
Liczba stwierdzonych przestępstw ogółem w przeliczeniu na 100 osób	1,61	Spadek	Komendy Powiatowej Policji w Lesku
Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób	4,90	Spadek	GOPS w Olszanicy
Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w przeliczeniu na 100 osób	0,86	Spadek	GOPS w Olszanicy
Sfera gospodarcza			
Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób	8,15	Wzrost	CEIDG
Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób	0,62	Wzrost	CEIDG
Sfera techniczna, przestrzenno – funkcjonalna i środowiskowa			
Powierzchnia wyrobów azbestowych (m) na 1 km ² sołectwa	121	Spadek	Urząd Gminy Olszanica

Źródło: Opracowanie własne.

Wyżej wymienione wskaźniki rewitalizacji będą badane corocznie przez powołany Zespół ds. Rewitalizacji.

Przeprowadzony proces ewaluacji stanowić będzie materiał umożliwiający wskazanie działań naprawczych w procesie rewitalizacji oraz zaprogramowanie kolejnych działań rewitalizacyjnych, które powinny zostać ujęte w zaktualizowanym programie lub innym, równoważnym dokumencie.

14. Ocena oddziaływania na środowisko

Zgodnie z ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2016 r., poz. 353 ze zm.) projekt niniejszego dokumentu należy, przed podjęciem uchwały w sprawie przyjęcia LPR, skonsultować z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska oraz Państwowym Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym w celu ustalenia konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (SOOŚ).

Zgodnie z ww. ustawą przez SOOŚ rozumie się postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji polityki, strategii, planu lub LPRu, obejmujące w szczególności:

- a) uzgodnienie stopnia szczegółowości informacji zawartych w prognozie oddziaływania na środowisko,
- b) sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko,
- c) uzyskanie wymaganych ustawą opinii,
- d) zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa w postępowaniu.

Zgodnie z art. 48 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku możliwe jest odstąpienie od konieczności przeprowadzenia SOOŚ, gdy po uzgodnieniu katalogu proponowanych działań, organ prowadzący postępowanie stwierdzi brak znaczącego oddziaływania na środowisko.

Gmina Olszanica wystąpiła do Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Rzeszowie oraz do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Rzeszowie o odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Olszanica na lata 2017-2023. Wspomniane pisma zawierają informacje o uwarunkowaniach,

o których mowa w art. 49 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2016 r., poz. 353 ze zm.)

Gmina Olszanica otrzymała pismo Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie, w którym stwierdzono, że *Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Olszanica na lata 2016-2023* nie jest dokumentem, dla którego wymagane jest przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Również Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Rzeszowie, nie stwierdził potrzeby przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla *Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Olszanica na lata 2016-2023*, działając na podstawie art. 58 ust. 1 pkt 2, w związku 48 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2016 r. poz. 353, z późn. zm.) oraz art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. z 2015 r., poza 1412).

Spis wykresów

Wykres 1. Procent mieszkańców gminy Olszanica z podziałem na sołectwa.....	24
Wykres 2. Gęstość zaludnienia na km ² sołectwa gminy Olszanica.	25
Wykres 3. Przyrost naturalny na terenie gminy Olszanica z podziałem na sołectwa roku 2015.	26
Wykres 4. Mieszkańcy z podziałem na grupy ekonomiczne w latach 2010 – 2014 na terenie gminy Olszanica.	27
Wykres 5. Saldo migracji na terenie gminy Olszanica w latach 2010 – 2014.	29
Wykres 6. Powody przyznania świadczeń społecznych na terenie gminy Olszanica w roku 2015.	31
Wykres 7. Liczba popełnianych przestępstw na terenie gminy Olszanica w latach 2010 – 2014.	38
Wykres 8. Liczba wyjazdów PSP w Lesku na terenie gminy Olszanica w latach 2010 – 2014.....	40
Wykres 9. Liczba bezrobotnych w latach 2010 – 2014 na terenie gminy Olszanica. Źródło: PUP w Lesku.....	42
Wykres 10. Liczba organizacji społecznych w latach 2010 – 2014 na terenie gminy Olszanica.	48
Wykres 11. Liczba podmiotów gospodarczych na terenie gminy Olszanica w latach 2010 – 2014... ..	50
Wykres 12. Liczba podmiotów gospodarczych z podziałem na sołectwa na terenie gminy Olszanica w roku 2015.	51
Wykres 13. Procentowy udział wyrobów azbestowych na terenie gminy z podziałem na sołectwa.....	63
Wykres 14. Liczba miejsc noclegowych całorocznych w turystycznych obiektach noclegowych w poszczególnych gminach na terenie Bieszczad.	65
Wykres 15. Podział ankietowanych mieszkańców Gminy Olszanica ze względu na płeć.	79
Wykres 16. Ankietowani według grupy ekonomicznej.	79
Wykres 17. Obszary wymagające rewitalizacji w pierwszej kolejności w opinii ankietowanych.....	80
Wykres 18. Obszary wymagające rewitalizacji w drugiej kolejności w opinii ankietowanych.....	80
Wykres 19 . Problemy społeczne w badaniu ankietowym.....	81

Spis tabel

Tabela 1. Powierzchnia sołectw na terenie gminy Olszanica.....	21
Tabela 2. Przyrost naturalny na terenie gminy Olszanica.	25
Tabela 3. Informację na temat mieszkańców borykających się z problemem alkoholizmu.	32
Tabela 4. Rodziny objęte wsparciem z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w ostatnich latach.	32
Tabela 5. Dostępność obiektów użyteczności publicznej, administrowanych przez gminę Olszanica dla osób niepełnosprawnych.	33
Tabela 6. Pomoc społeczna z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.	34
Tabela 7. Formy udzielanej pomocy przez GOPS w Olszanicy w roku 2015.	35
Tabela 8. Liczba uczniów w szkołach podstawowych na terenie gminy Olszanica.	44
Tabela 9. Liczba uczniów w gimnazjach na terenie gminy Olszanica.....	45
Tabela 10. Liczba uczniów w oddziałach zerowych na terenie gminy Olszanica.	45
Tabela 11. Liczba uczniów w punktach przedszkolnych na terenie gminy Olszanica.	45
Tabela 12. Liczba uczniów korzystających ze wsparcia na terenie gminy Olszanica.	46
Tabela 13. Liczba uczniów korzystających z zajęć pozalekcyjnych z podziałem na rodzaje zajęć na terenie gminy Olszanica.	46
Tabela 14. Wyniki sprawdzianu 6 klasistów w szkołach podstawowych na terenie gminy Olszanica w roku 2015.	47
Tabela 15. Wyniki testów gimnazjalnych w gimnazjach na terenie gminy Olszanica w roku 2015. .	47
Tabela 18. Organizacje społeczne na terenie gminy Olszanica wraz z lokalizacją.....	48
Tabela 19. Liczba podmiotów gospodarczych wg sekcji działów PKD raz sektorów własnościowych na terenie gminy Olszanica.	50
Tabela 16. Liczba uczniów na 100 mieszkańców na terenie gminy Olszanica.	55
Tabela 15. Liczba miejsc w przedszkolach w gminie Olszanica na 100 mieszkańców.	56
Tabela 16. Liczba obiektów kultury oraz intensywność korzystania z instytucji kultury na terenie gminy Olszanica.	57
Tabela 17. Cykliczne imprezy kulturalne na terenie gminy Olszanica.	58
Tabela 20. Wykaz zabytków na terenie gminy Olszanica z podziałem na sołectwa.	60
Tabela 20. Emisja zanieczyszczeń powietrza z terenu gminy Olszanica:	66
Tabela 21. % budynków objętych selektywną zbiórką odpadów na terenie sołectw.	69
Tabela 22. Charakterystyka sieci wodociągowej na terenie gminy Olszanica (stan na 31.12.2015 r.).	69
Tabela 23. Charakterystyka sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Olszanica (stan na 31.12.2015 r.).	70
Tabela 24. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla sfery społecznej.....	73
Tabela 25. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla sfery gospodarczej.	74
Tabela 26. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla sfery technicznej, przestrzenno – funkcjonalnej i środowiskowej.....	75
Tabela 27. Wskaźniki degradacji dla sołectw na terenie gminy Olszanica.	76
Tabela 28. Lista projektów głównych przewidzianych w ramach rewitalizacji.	112
Tabela 29. Lista projektów uzupełniających przewidzianych do rewitalizacji.	138
Tabela 30. Propozycja finansowania projektów podstawowych rewitalizacji.	151
Tabela 31. Propozycja finansowania projektów uzupełniających rewitalizacji.	152
Tabela 32. Wzór karty monitoringu realizacji projektu.....	164

Tabela 33. Wskaźniki rezultatu dla procesu ewaluacji.....	165
--	------------

Spis rysunków

Rysunek 1. Granice administracyjne gminy Olszanica.	15
Rysunek 2. Lokalizacja gminy Olszanica na tle kraju, województwa i powiatu.....	16
Rysunek 3. Liczba mieszkańców gminy Olszanica w latach 2010 – 2015.....	24
Rysunek 4. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – przyrost naturalny na 100 mieszkańców sołectwa.	26
Rysunek 5. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym w stosunku do liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na terenie sołectwa.	28
Rysunek 6. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – saldo migracji na 100 mieszkańców sołectwa.....	30
Rysunek 7. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba świadczeń przyznanych ze względu na niepełnosprawność na 100 mieszkańców sołectwa.....	34
Rysunek 8. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba świadczeń społecznych przyznanych na 100 mieszkańców sołectwa.....	36
Rysunek 9. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba przestępstw na 100 mieszkańców sołectwa.	39
Rysunek 10. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba wyjazdów PSP na 100 mieszkańców sołectwa.	41
Rysunek 11. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba bezrobotnych w wieku produkcyjnym (stopa bezrobocia) 100 mieszkańców sołectwa.	43
Rysunek 12. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba długotrwale bezrobotnych na 100 mieszkańców sołectwa.....	44
Rysunek 13. Zespół Szkół Publicznych w Olszanicy.....	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
Rysunek 14. Zespół Szkół w Uhercach Mineralnych.	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
Rysunek 15. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – dostęp do placówek oświatowych, , kulturowych, sportowych i medycznych na 100 mieszkańców sołectwa.	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
Rysunek 16. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba cyklicznych imprez kulturalnych na 100 mieszkańców sołectwa.....	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
Rysunek 17. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba organizacji pozarządowych na 100 mieszkańców sołectwa.....	49
Rysunek 18. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa.....	52
Rysunek 19. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa.	53
Rysunek 20. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – % dróg gminnych wymagających modernizacji w stosunku do wszystkich dróg gminnych.	60
Rysunek 21. Dwór w Uhercach Mineralnych.	61
Rysunek 22. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba budynków wybudowanych przed rokiem 89 w stosunku do wszystkich budynków.	62
Rysunek 23. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba wyrobów azbestowych na 1 km ² sołectwa.	64
Rysunek 24. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – % zwodociągowania sołectw gminy Olszanica....	70
Rysunek 25. Obszary zdegradowane wyznaczone na podstawie uzyskanego wskaźnika degradacji...	76
Rysunek 26. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji gminy Olszanica.	85